

DZIENNIK URZĘDOWY

WOJEWÓDZTWA KUJAWSKO-POMORSKIEGO

Bydgoszcz, dnia 9 marca 2020 r.

Poz. 1341

UCHWAŁA NR XV/113/2020 RADY MIEJSKIEJ W KAMIENIU KRAJEŃSKIM

z dnia 27 lutego 2020 r.

w sprawie przyjęcia Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami dla Gminy Kamień Krajeński na lata 2020-2023.

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2019 r. poz. 506, poz. 1309, poz. 1696, poz. 1815, poz. 1571) oraz art. 87 ust. 1, ust. 3 i ust. 4 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2020 r., poz. 282), uchwala się, co następuje:

§ 1. Przyjmuje się Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Kamień Krajeński na lata 2020-2023 zaopiniowany pozytywnie przez Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków w Toruniu, Delegatura w Bydgoszczy, stanowiący załącznik do niniejszej uchwały.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Burmistrzowi Kamienia Krajeńskiego.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie po upływie 14 dni od dnia ogłoszenia w Dzienniku Urzędowym Województwa Kujawsko-Pomorskiego.

Przewodniczący Rady
Miejskiej w Kamieniu
Krajeńskim

Kazimierz Warylak

Załącznik do uchwały Nr XV/113/2020
Rady Miejskiej w Kamieniu Krajeńskim
z dnia 27 lutego 2020

**GMINNY PROGRAM OPIEKI
NAD ZABYTKAMI
GMINY KAMIEŃ KRAJEŃSKI
NA LATA 2020 - 2023**

**Kamień Krajeński
2019**

ZLECENIODAWCA:

Gmina Kamień Krajeński
Pl. Odrodzenia 3
89-430 Kamień Krajeński
tel. 52 389 45 10
fax. 52 511 51 84
e-mail: sekretariat@um.kamienkr.pl
www.portal2.kamienkr.pl

WYKONAWCA:

RELIKT
Pracownia Archeologiczna

Judyta Nawrot-Bukowiec
ul. Armii Krajowej 2/3
39-100 Ropczyce
tel. 783 798 165
e-mail: reliktarcheologia@gmail.com
www.relikarcheologia.pl

Autor opracowania:

Judyta Nawrot-Bukowiec

SPIS TREŚCI

1. WSTĘP
2. PODSTAWA PRAWNA OPRACOWANIA GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI
3. UWARUNKOWANIA PRAWNE OCHRONY I OPIEKI NAD ZABYTKAMI W POLSCE
4. UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO
 - 4.1 Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami - dokumenty o znaczeniu krajowym
 - 4.1.1 Krajowy Program Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami na lata 2014 -2017
 - 4.1.2 Narodowa Strategia Rozwoju Kultury na lata 2004 – 2013 oraz Uzupełnienie Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004 – 2020.
 - 4.1.3 Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego 2020
 - 4.1.4 Koncepcja Zagospodarowania Przestrzennego Kraju 2030
 - 4.1.5 Strategia Rozwoju Kraju 2020 - Aktywne społeczeństwo, Konkurencyjna gospodarka, Sprawne państwo
 - 4.2. Relacje Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie województwa i powiatu
 - 4.2.1 Wojewódzki Program Opieki nad Zabytkami Województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2017-2020
 - 4.2.2 Strategia Rozwoju Województwa Kujawsko-Pomorskiego do 2020 r.
 - 4.2.3 Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Kujawsko-Pomorskiego
 - 4.2.4 Regionalny Program Operacyjny Województwa Kujawsko - Pomorskiego na lata 2014-2020
 - 4.2.5 Strategia Rozwoju Turystyki Województwa Kujawsko-Pomorskiego
 - 4.2.6 Strategia Obszaru Rozwoju Społeczno-Gospodarczego Powiatu Sępoleńskiego
5. UWARUNKOWANIA WEWNĘTRZNE OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO
 - 5.1 Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie gminy (analiza dokumentów programowych gminy)
 - 5.1.1 Lokalny Program Rewitalizacji dla Gminy Kamień Krajeński
 - 5.1.2 Plan Odnowy Miejscowości Kamień Krajeński na lata 2016-2023
 - 5.1.3 Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Kamień Krajeński
 - 5.1.4 Miejscowe Plany Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Kamień Krajeński
 - 5.2 Zasoby dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy
 - 5.2.1 Charakterystyka gminy
 - 5.2.2 Rys historyczny
 - 5.2.3 Krajobraz kulturowy oraz zabytki nieruchome o najwyższym znaczeniu dla gminy
 - 5.2.4 Zabytki ruchome
 - 5.2.5 Zabytki archeologiczne
 - 5.3. Zabytki objęte prawnymi formami ochrony
 - 5.3.1 Zabytki wpisane do rejestru zabytków
 - 5.4 Zabytki w gminnej ewidencji zabytków
 - 5.5 Dziedzictwo niematerialne
6. OCENA STANU DZIEDZICTWA KULTUROWEGO GMINY. ANALIZA SZANS I ZAGROŻEŃ
 - 6.1 Ocena stanu dziedzictwa kulturowego gminy
 - 6.2 Analiza Szans i zagrożeń
7. ZAŁOŻENIA PROGRAMOWE
8. INSTRUMENTARIUM REALIZACJI GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI
9. ZASADY OCENY REALIZACJI GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI
10. ŹRÓDŁA FINANSOWANIA GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI
11. REALIZACJA I FINANSOWANIE PRZEZ GMINĘ ZADAŃ Z ZAKRESU OCHRONY ZABYTKÓW

1. WSTĘP

Niniejszy dokument służy określeniu działań gminy w zakresie inicjowania, wspierania i koordynowania prac z dziedziny ochrony zabytków i krajobrazu kulturowego oraz upowszechniania i promowania dziedzictwa kulturowego. Działania te winny odbywać się w harmonii z działaniami gospodarczymi i społecznymi oraz zapewniać ochronę dziedzictwa kulturowego środkami prawnymi, takimi jak odpowiednie zapisy w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego oraz finansowymi, poprzez przeznaczenie części budżetu gminy na ochronę zabytków. Procesy rozwojowe zachodząc powinny przy zapewnieniu warunków trwania i zachowania dziedzictwa kulturowego dla przyszłych pokoleń oraz przy wykorzystaniu zabytków na potrzeby społeczne, gospodarcze i edukacyjne. Lokalne dziedzictwo kulturowe posiada potencjał wpływający na atrakcyjność ekonomiczną regionu poprzez rozwój turystyki w oparciu o zabytki. Poprzez wyznaczone działania może przyczynić się do wzmocnienia świadomości wspólnoty kulturowej i lokalnej tożsamości.

Przedmiotem programu opieki nad zabytkami jest dziedzictwo kulturowe znajdujące się w granicach administracyjnych miasta i gminy Kamień Krajeński. Są to pojedyncze obiekty i zespoły budowli, dzieła sztuki, elementy zagospodarowania przestrzeni, krajobraz miejski i wiejski, obszary kształtujące świadomość i tożsamość regionalną mieszkańców, zdefiniowane poprzez wpis do rejestru zabytków i w formie gminnej ewidencji zabytków.

Program wskazuje działania służące poprawie stanu zabytków ich adaptacji i rewaloryzacji oraz zwiększenia do nich dostępności mieszkańców i turystów. Podmiotem programu jest społeczność lokalna. Program adresowany jest do mieszkańców gminy, w tym do właścicieli zabytków, władz samorządu terytorialnego, miejscowych organizacji i osób zainteresowanych dziedzictwem kulturowym, mogących w praktyce zastosować się do nakreślonych postulatów i możliwości działań. Gminny program opieki nad zabytkami opracowywany jest na cztery kolejne lata, tym samym zadania w nim wskazane nie wyczerpują wszystkich zagadnień związanych z problematyką ochrony zabytków w gminie. Część tych rozwiązań będzie wymagała kontynuacji w kolejnej perspektywie.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Kamień Krajeński na lata 2020-2023 jest dokumentem uzupełniającym w stosunku do innych aktów planowania w gminie, takich jak miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego czy studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego.

2. PODSTAWA PRAWNA OPRACOWANIA GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Podstawą prawną sporządzenia gminnego programu opieki nad zabytkami jest art. 87 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2020 r. poz. 282) mówiący, że:

1. Wójt, burmistrz lub prezydenta miasta sporządza na okres 4 lat program opieki nad zabytkami (art. 87 ust. 1 cyt. wyżej ustawy).
2. Gminny program opieki nad zabytkami podlega uchwaleniu przez radę (miasta, gminy, powiatu) po uzyskaniu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków (ust. 3 cyt. wyżej ustawy).
3. Program ogłaszany jest w wojewódzkim dzienniku urzędowym (ust. 4 cyt. wyżej ustawy).
4. Z realizacji programu wójt, burmistrz lub prezydent sporządza, co dwa lata, sprawozdanie, które przedstawia Radzie.

W przypadku programów na poziomie gminnym podstawą ich sporządzenia jest Gminna Ewidencja Zabytków założona w oparciu o ustawę z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

Ustalenia gminnego programu opieki nad zabytkami uwzględnione zostają w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego oraz w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego.

Celem Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami w świetle ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami jest:

1. Włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju.
2. Uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej.
3. Zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania.
4. Wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego.
5. Podejmowanie zadań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami.
6. Określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków.
7. Podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

3. UWARUNKOWANIA PRAWNE OCHRONY I OPIEKI NAD ZABYTKAMI W POLSCE

Zabytki zostały objęte w Polsce ochroną zadeklarowaną jako konstytucyjny obowiązek państwa i każdego obywatela. Znaczenie dziedzictwa kulturowego dla rozwoju cywilizacyjnego oraz zadania państwa w zakresie ochrony tego dziedzictwa określają artykuły 5 i 6 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej. Dookreślenie tego konstytucyjnego obowiązku państwa wraz z podziałem kompetencji na poszczególne organy administracji publicznej i instytucje państwowe następuje na poziomie ustawodawstwa zwykłego.

Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r., która zastąpiła starą ustawę o ochronie dóbr kultury z 1962 r., powiązała ochronę zabytków z ochroną szeroko pojmowanego dziedzictwa kulturowego, umieszczając to zagadnienie w kontekście naszego uczestnictwa w kulturze i historii całej Europy. Nowe prawo zostało dostosowane do zasad obowiązujących w Unii Europejskiej.

Obowiązujące uregulowania prawne, dotyczące ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, zostały zawarte w:

- Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (*j. t. Dz. U. z 2009 r., Nr 114, poz. 946*) w przepisach:

Art. 5: „Rzeczpospolita Polska (...) strzeże dziedzictwa narodowego oraz zapewnia ochronę środowiska, kierując się zasadą zrównoważonego rozwoju”.

Art. 6 ust. 1: „Rzeczpospolita Polska stwarza warunki upowszechniania i równego dostępu do dóbr kultury, będącej źródłem tożsamości narodu polskiego, jego trwania i rozwoju oraz (...) udziela pomocy Polakom zamieszkałym za granicą w zachowaniu ich związków z narodowym dziedzictwem kulturalnym”.

Art. 86: „Każdy jest obowiązany do dbałości o stan środowiska i ponosi odpowiedzialność za spowodowane przez siebie jego pogorszenie. Zasady tej odpowiedzialności określa ustawa”.

- Ustawie z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (*j. t. Dz. U. z 2020 r. poz. 282*), która jest głównym aktem prawnym regulującym zasady ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce. Przy opracowaniu programu opieki nad zabytkami należy uwzględnić przepisy tej ustawy, takie jak:

Art. 3: definiuje podstawowe pojęcia użyte w ustawie, takie jak: zabytek, zabytek nieruchomy, zabytek ruchomy, zabytek archeologiczny, instytucja kultury wyspecjalizowana w opiece nad zabytkami, prace konserwatorskie, prace restauratorskie, roboty budowlane, badania konserwatorskie, architektoniczne, archeologiczne, historyczny układ urbanistyczny lub ruralistyczny, historyczny zespół budowlany, krajobraz kulturowy, otoczenie zabytku.

W tym miejscu należy wyjaśnić pojęcie zabytku. Zabytek, jest to nieruchomość lub rzecz ruchoma, ich części lub zespoły, które są dziełem człowieka lub związane są z jego działalnością. Stanowią one świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową.

Art. 4: „Ochrona zabytków polega, w szczególności, na podejmowaniu przez organy administracji publicznej działań mających na celu:

- 1) zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie;
- 2) zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków;
- 3) udaremnianie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków;
- 4) przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę;
- 5) kontrolę stanu zachowania i przeznaczenia zabytków;
- 6) uwzględnianie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska”.

Art. 5: „Opieka nad zabytkiem sprawowana przez jego właściciela lub posiadacza polega, w szczególności, na zapewnieniu warunków:

- 1) naukowego badania i dokumentowania zabytku;
- 2) prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku;
- 3) zabezpieczenia i utrzymania zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie;
- 4) korzystania z zabytku w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości;
- 5) popularyzowania i upowszechniania wiedzy o zabytku oraz jego znaczeniu dla historii i kultury”.

Art. 6: „1. Ochronie i opiece podlegają, bez względu na stan zachowania: 1) zabytki nieruchome będące, w szczególności:

- a) krajobrazami kulturowymi,
 - b) układami urbanistycznymi, ruralistycznymi i zespołami budowlanymi,
 - c) dziełami architektury i budownictwa,
 - d) dziełami budownictwa obronnego,
 - e) obiektami techniki, a zwłaszcza kopalniami, hutami, elektrowniami i innymi zakładami przemysłowymi,
 - f) cmentarzami,
 - g) parkami, ogrodami i innymi formami zaprojektowanej zieleni,
 - h) miejscami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;
- 2) zabytki ruchome będące, w szczególności:
- a) dziełami sztuk plastycznych, rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej,
 - b) kolekcjami stanowiącymi zbiory przedmiotów zgromadzonych i uporządkowanych według koncepcji osób, które tworzyły te kolekcje,
 - c) numizmatami oraz pamiątkami historycznymi, a zwłaszcza militariami, sztandarami, pieczęciami, odznakami, medalami i orderami,
 - d) wytworami techniki, a zwłaszcza urządzeniami, środkami transportu oraz maszynami i narzędziami świadczącymi o kulturze materialnej, charakterystycznymi dla dawnych i nowych form gospodarki, dokumentującymi poziom nauki i rozwoju cywilizacyjnego,
 - e) materiałami bibliotecznymi,
 - f) instrumentami muzycznymi,
 - g) wytworami sztuki ludowej i rękodzieła oraz innymi obiektami etnograficznymi,
 - h) przedmiotami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;
- 3) zabytki archeologiczne będące, w szczególności:
- a) pozostałościami terenowymi pradziejowego i historycznego osadnictwa,
 - b) cmentarzyskami,
 - c) kurhanami,

d) relikdami działalności gospodarczej, religijnej i artystycznej.

2. Ochronie mogą podlegać nazwy geograficzne, historyczne lub tradycyjne nazwy obiektu budowlanego, placu, ulicy lub jednostki osadniczej”.

Art. 7: „Formami i sposobami ochrony zabytków są:

2) wpis do rejestru zabytków,

1a) wpis na Listę Skarbów Dziedzictwa.

2) Uznanie za pomnik historii, zabytku nieruchomego wpisanego do rejestru lub parku kulturowego o szczególnej wartości dla kultury przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej na wniosek ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa kulturowego.

3) utworzenie parku kulturowego,

4) ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego”.

Art. 16: „1. Rada gminy, po zasięgnięciu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków, na podstawie uchwały, może utworzyć park kulturowy w celu ochrony krajobrazu kulturowego oraz zachowania wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej.

1a. Rada gminy ogłasza w prasie miejscowej oraz przez obwieszczenie, a także w sposób zwyczajowo przyjęty w danej miejscowości, o podjęciu prac nad utworzeniem parku kulturowego, określając formę, miejsce i termin składania wniosków dotyczących projektu uchwały o utworzeniu parku kulturowego, nie krótszy jednak niż 21 dni od dnia ogłoszenia.

2. Uchwała określa nazwę parku kulturowego, jego granice, sposób ochrony, a także zakazy i ograniczenia, o których mowa w art. 17 ust. 1.

3. Wójt (burmistrz, prezydent miasta), w uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków, sporządza plan ochrony parku kulturowego, który wymaga zatwierdzenia przez radę gminy.

4. W celu realizacji zadań związanych z ochroną parku kulturowego rada gminy może utworzyć jednostkę organizacyjną do zarządzania parkiem.

5. Park kulturowy przekraczający granice gminy może być utworzony i zarządzany na podstawie zgodnych uchwał rad gmin (związku gmin), na terenie których ten park ma być utworzony.

6. Dla obszarów, na których utworzono park kulturowy, sporządza się obowiązkowo miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego.

Art. 17: „1. Na terenie parku kulturowego lub jego części mogą być ustanowione zakazy i ograniczenia dotyczące:

1) prowadzenia robót budowlanych oraz działalności przemysłowej, rolniczej, hodowlanej, handlowej lub usługowej;

2) zmiany sposobu korzystania z zabytków nieruchomych;

3) umieszczania tablic, napisów, ogłoszeń reklamowych i innych znaków niezwiązanych z ochroną parku kulturowego, z wyjątkiem znaków drogowych i znaków związanych z ochroną porządku i bezpieczeństwa publicznego, z zastrzeżeniem art. 12 ust. 1; 3a) zasad i warunków sytuowania obiektów małej architektury;

4) składowania lub magazynowania odpadów.

Art. 18: „1. Ochronę zabytków i opiekę nad zabytkami uwzględnia się przy sporządzaniu i aktualizacji koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju, strategii rozwoju województw, planów zagospodarowania przestrzennego województw, planu zagospodarowania przestrzennego morskich wód wewnętrznych, morza terytorialnego i wyłącznej strefy ekonomicznej, analiz i studiów z zakresu zagospodarowania przestrzennego powiatu, strategii rozwoju gmin, studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin oraz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego albo decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

2. W koncepcji, strategiach, analizach, planach i studiach, o których mowa w ust. 1, w szczególności:

- 1) uwzględnia się krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami;
- 2) określa się rozwiązania niezbędne do zapobiegania zagrożeniom dla zabytków, zapewnienia im ochrony przy realizacji inwestycji oraz przywracania zabytków do jak najlepszego stanu;
- 3) ustala się przeznaczenie i zasady zagospodarowania terenu uwzględniające opiekę nad zabytkami”.

Art. 19: 1. W studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego uwzględnia się, w szczególności ochronę:

- 1) zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru i ich otoczenia;
- 2) innych zabytków nieruchomych, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków.
- 3) parków kulturowych.

1a. W decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego uwzględnia się w szczególności ochronę:

- 1) zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru i ich otoczenia;
- 2) innych zabytków nieruchomych, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków.

1b. W uchwale określającej zasady i warunki sytuowania obiektów małej architektury, tablic i urządzeń reklamowych oraz ogrodzeń uwzględnia się w szczególności:

- 1) ochronę zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru i ich otoczenia;
- 2) ochronę zabytków nieruchomych, innych niż wymienione w pkt. 1, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków;
- 3) wnioski i rekomendacje audytów krajobrazowych oraz plany ochrony parków krajobrazowych.

2. W przypadku gdy gmina posiada gminny program opieki nad zabytkami, ustalenia tego programu uwzględnia się w studium i planie, o których mowa w ust. 1.

3. W studium i planie, o których mowa w ust. 1, ustala się, w zależności od potrzeb, strefy ochrony konserwatorskiej obejmujące obszary, na których obowiązują określone ustaleniami planu ograniczenia, zakazy i nakazy, mające na celu ochronę znajdujących się na tym obszarze zabytków.

Art. 20: Projekty i zmiany planu zagospodarowania przestrzennego województwa oraz miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego podlegają uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków w zakresie kształtowania zabudowy i zagospodarowania terenu.

Art. 21: „Ewidencja zabytków jest podstawą do sporządzania programów opieki nad zabytkami przez województwa, powiaty i gminy”.

Art. 22: „1. Generalny Konserwator Zabytków prowadzi krajową ewidencję zabytków w formie zbioru kart ewidencyjnych zabytków znajdujących się w wojewódzkich ewidencjach zabytków.

2. Wojewódzki konserwator zabytków prowadzi wojewódzką ewidencję zabytków w formie kart ewidencyjnych zabytków znajdujących się na terenie województwa.

3. Włączenie karty ewidencyjnej zabytku ruchomego niewpisanego do rejestru do wojewódzkiej ewidencji zabytków może nastąpić za zgodą właściciela tego zabytku.

4. Wójt (burmistrz, prezydent miasta) prowadzi gminną ewidencję zabytków w formie zbioru kart adresowych zabytków nieruchomych z terenu gminy.

5. W gminnej ewidencji zabytków powinny być ujęte:

- 1) zabytki nieruchome wpisane do rejestru;
- 2) inne zabytki nieruchome znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków;
- 3) inne zabytki nieruchome wyznaczone przez wójta (burmistrza, prezydenta miasta) w porozumieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków.

6. Właściwy dyrektor urzędu morskiego prowadzi ewidencję zabytków znajdujących się na polskich obszarach morskich w formie zbioru kart ewidencyjnych.

Art. 89: Organami ochrony zabytków są:

- 1) minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, w imieniu którego zadania i kompetencje, w tym zakresie, wykonuje Generalny Konserwator Zabytków;
- 2) wojewoda, w imieniu którego zadania i kompetencje, w tym zakresie, wykonuje wojewódzki konserwator zabytków.

Art. 107a. „1. Właściciel lub posiadacz zabytku wpisanego na Listę Skarbów Dziedzictwa albo wpisanego do rejestru lub innego zabytku znajdującego się w wojewódzkiej ewidencji zabytków, który nie powiadomił odpowiednio ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego albo wojewódzkiego konserwatora zabytków o:

- 1) uszkodzeniu, zniszczeniu, zaginięciu lub kradzieży zabytku, nie później niż w terminie 14 dni od dnia powzięcia wiadomości o wystąpieniu zdarzenia,
- 2) zagrożeniu dla zabytku, nie później niż w terminie 14 dni od dnia powzięcia wiadomości o wystąpieniu zagrożenia,
- 3) zmianie miejsca przechowania zabytku ruchomego, w terminie miesiąca od dnia nastąpienia tej zmiany,
- 4) zmianach dotyczących stanu prawnego zabytku, nie później niż w terminie miesiąca od dnia ich wystąpienia lub powzięcia o nich wiadomości – podlega karze pieniężnej w wysokości od 500 do 2000 zł.

2. Karę pieniężną, o której mowa w ust. 1, nakłada w drodze decyzji organ ochrony zabytków, którego właściciel lub posiadacz obowiązany był powiadomić.

Art. 107c. „1. Osoba fizyczna lub jednostka organizacyjna, która uniemożliwia lub utrudnia dostęp do zabytku organowi ochrony zabytków, wykonującemu uprawnienia wynikające z ustawy, podlega karze pieniężnej w wysokości od 500 do 2000 zł.

2. Karę pieniężną, o której mowa w ust. 1, nakłada w drodze decyzji organ ochrony zabytków, któremu uniemożliwiono lub utrudniono dostęp do zabytku.

- **Ustawie z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym** (*j. t. Dz. U. z 2019 r., poz. 506*), gdzie w art. 7 ust 1 pkt. 9 zostały określone zadania własne gminy: „zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty należy do zadań własnych gminy. W szczególności zadania własne obejmują sprawy (...) kultury, w tym (...) ochrony zabytków i opieki nad zabytkami”. Pośrednio do ochrony zabytków odnoszą się zadania obejmujące kwestie: ładu przestrzennego, gospodarki nieruchomościami, ochrony środowiska i przyrody oraz gospodarki wodnej, gminnych dróg, ulic, mostów, placów oraz organizacji ruchu drogowego, bibliotek gminnych i innych instytucji kultury, kultury fizycznej i turystyki, zieleni gminnej i zadrzewień, cmentarzy gminnych, utrzymania gminnych obiektów i urzędzeń użyteczności publicznej oraz obiektów administracyjnych, promocji gminy.

Istotne uregulowania prawne dotyczące ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, znajdują się w innych obowiązujących ustawach, w tym:

- **Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym** (*j. t. Dz. U. z 2019 r. poz. 60 ze zm.*). Ustawa określa zasady kształtowania polityki przestrzennej przez jednostki samorządu terytorialnego i organy administracji rządowej oraz zakres i sposoby postępowania w sprawach przeznaczania terenów na określone cele oraz ustalania zasad ich zagospodarowania i zabudowy. Ustawa, mówi także, że w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, uwzględnia się wymagania ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej.

- **Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. Prawo budowlane** (*j. t. Dz. U. z 2019 r. poz. 1186*). Ustawa normuje działalność obejmującą sprawy projektowania, budowy, utrzymania i rozbiórki obiektów budowlanych oraz określa zasady działania organów administracji publicznej w tych dziedzinach. Przepisy ustawy nie naruszają przepisów odrębnych, a w szczególności, między innymi o ochronie

zabytków i opiece nad zabytkami - w odniesieniu do obiektów i obszarów wpisanych do rejestru zabytków oraz obiektów i obszarów objętych ochroną konserwatorską na podstawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego. Ustawa dotyczy także obiektów budowlanych oraz obszarów niewpisanych do rejestru zabytków, a ujętych w gminnej ewidencji zabytków.

- **Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska** (*j. t. Dz. U. z 2019 r., poz. 1396*). W odniesieniu do zieleni zabytkowej objętej ochroną prawną Ustawa reguluje zasady wydawania pozwoleń na wycinkę i pielęgnację zieleni, definiuje wymóg uzgadniania z wojewódzkim konserwatorem zabytków oraz jego kompetencje w zakresie wydawania pozwoleń na podejmowanie prac polegających na usunięciu drzew lub krzewów z nieruchomości zabytkowej lub jej części będącej wpisany do rejestru parkiem, ogrodem lub inną formą zaprojektowanej zieleni.

- **Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody** (*j. t. Dz. U. z 2018 r., poz. 1614 ze zm.*). Reguluje część w/w zasad, oraz definiuje pomniki przyrody, zespoły przyrodniczo-krajobrazowe, określa kompetencje dotyczące pielęgnacji i wycinki drzew i krzewów na terenach objętych ochroną konserwatorską.

- **Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami** (*j. t. Dz. U. z 2019 r., poz. 270 ze zm.*). Ustawa reguluje zbywanie nieruchomości zabytkowych własności Skarbu Państwa bądź samorządu terytorialnego:

- art. 13 ust. 4 – Sprzedaż, zamiana, darowizna lub oddanie w użytkowanie wieczyste nieruchomości wpisanych do rejestru zabytków, stanowiących własność Skarbu Państwa lub jednostki samorządu terytorialnego, a także wnoszenie tych nieruchomości jako wkładów niepieniężnych (aportów) do spółek, wymaga pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków,

- art. 13 ust. 5 – Sprzedaż, zamiana, darowizna lub dzierżawa nieruchomości stanowiących własność Skarbu Państwa lub jednostki samorządu terytorialnego, będących cmentarzami ujętymi w wojewódzkiej ewidencji zabytków, a także wnoszenie tych nieruchomości jako wkładów niepieniężnych (aportów) do spółek wymagają pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków).

- **Ustawa z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej** (*j. t. Dz. U. z 2019 r., poz. 115 ze zm.*). Ustawa precyzuje, że działalność kulturalna polega na upowszechnianiu i ochronie kultury (art. 1 ust. 1). Mecenat nad działalnością kulturalną sprawuje państwo i polega on na wspieraniu i promocji twórczości, edukacji i oświaty kulturalnej, działań i inicjatyw kulturalnych oraz opieki nad zabytkami. (art. 1 ust. 2). Mecenat nad działalnością kulturalną sprawują też jednostki samorządu terytorialnego (art. 1 ust. 4). Art. 2 ustawy wymienia formy organizacyjne działalności kulturalnej, wśród których znajdują się obok teatrów, oper, operetek, filharmonii, orkiestr, kin, muzeów, bibliotek, domów kultury, ognisk artystycznych, galerii sztuki – ośrodki badań i dokumentacji w różnych dziedzinach kultury. Jednostki samorządu terytorialnego organizują działalność kulturalną, tworząc samorządowe instytucje kultury, dla których prowadzenie takiej działalności jest podstawowym celem statutowym. Prowadzenie działalności kulturalnej jest zadaniem własnym jednostek samorządu terytorialnego o charakterze obowiązkowym (art. 9 ust. 1, 2). Instytucje kultury, a zwłaszcza muzea, jednostki organizacyjne mające na celu opiekę nad zabytkami, ośrodki badań i dokumentacji, biura wystaw artystycznych, galerie i centra sztuki, FilMOTEKA Narodowa, biblioteki, domy i ośrodki kultury, świetlice i kluby, ogniska artystyczne, domy pracy twórczej – prowadzą w szczególności działalność w zakresie upowszechniania kultury. Do podstawowych zadań tych instytucji należy między innymi sprawowanie opieki nad zabytkami.

- **Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie** (*j. t. Dz. U. z 2019 r., poz. 688*). W ramach ustawy, gminy mogą wspierać działalność kulturalną związaną z ochroną zabytków i tradycji prowadzoną przez organizacje pozarządowe (między innymi stowarzyszenia).

Zasady ochrony zabytków, znajdujących się w muzeach i bibliotekach, zostały określone w:

- **Ustawie z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach** (*j. t. Dz. U. z 2019 r., poz. 917*). Określa podstawowe ramy i zasady funkcjonowania polskich muzeów. Według przepisów ustawy „Muzeum jest jednostką organizacyjną nie nastawioną na osiąganie zysku, której celem jest trwała ochrona dóbr kultury, informowanie o wartościach i treściach gromadzonych zbiorów, upowszechnianie podstawowych wartości historii, nauki i kultury polskiej oraz światowej, kształtowanie wrażliwości poznawczej i estetycznej oraz umożliwianie kontaktu ze zbiorami” (art. 1).

Zgodnie z ustawą muzeum realizuje powyższe cele poprzez:

- 1) gromadzenie dóbr kultury w statutowo określonym zakresie,
- 2) katalogowanie i naukowe opracowywanie zgromadzonych muzealiów,
- 3) przechowywanie gromadzonych dóbr kultury, w warunkach zapewniających im właściwy stan zachowania i bezpieczeństwo, oraz magazynowanie ich w sposób dostępny do celów naukowych,
- 4) zabezpieczanie i konserwację muzealiów oraz, w miarę możliwości, zabezpieczanie stanowisk archeologicznych oraz innych nieruchomych obiektów kultury materialnej i przyrody,
- 5) urządzanie wystaw,
- 6) organizowanie i prowadzenie badań, ekspedycji naukowych oraz prac wykopaliskowych,
- 7) prowadzenie działalności edukacyjnej,
- 8) udostępnianie zbiorów do celów naukowych i edukacyjnych,
- 9) zapewnianie właściwych warunków zwiedzania i korzystania ze zbiorów,
- 10) prowadzenie działalności wydawniczej” (art. 2).

Gmina jako podmiot tworzący (lub przejmujący) muzeum zobowiązana jest do:

- zapewnienia środków potrzebnych do utrzymania i rozwoju muzeum,
- zapewnienia bezpieczeństwa zgromadzonym zbiorom,
- sprawowania nadzoru nad muzeum.

- **Ustawie z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach** (*j. t. Dz. U. z 2019 r., poz. 1479*). Mówi, iż biblioteki i ich zbiory stanowią dobro narodowe, służą zachowaniu dziedzictwa narodowego. Biblioteki organizują i zapewniają dostęp do zasobów dorobku nauki i kultury polskiej oraz światowej.

Ochronę materiałów archiwalnych regulują przepisy:

- **Ustawy z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach** (*j. t. Dz. U. z 2019 r., poz. 553 ze zm.*).

Do aktów wykonawczych dotyczących ochrony i opieki nad zabytkami należy także:

- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dn. 02.08.2018 r. ws. Prowadzenia prac konserwatorskich, prac restauratorskich i badań konserwatorskich przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków albo na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz robót budowlanych, badań architektonicznych i innych działań przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, a także badań archeologicznych i poszukiwań zabytków (*j. t. Dz. U. z 2018 r., poz. 1609*);
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dn. 26.05.2011 r. ws. Prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (*j. t. Dz. U. z 2011 r., poz. 661*);
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dn. 28.04.2017 r. ws. Listy Skarbów Dziedzictwa (*j. t. Dz. U. z 2017 r., poz. 928*);
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dn. 16.08.2017 r. ws. Dotacji celowej na prace konserwatorskie lub restauratorskie przy zabytku wpisanym na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków (*j. t. Dz. U. z 2017 r., poz. 1674*);

- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dn. 10.01.2014 r. ws. Dotacji na badania archeologiczne (*j. t. Dz. U. z 2014 r., poz. 110*);
- Rozporządzenie Ministra Kultury z dn. 9.02.2004 r. ws. Wzoru znaku informacyjnego umieszczonego na zabytkach nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków (*Dz. U. z 2004 r., poz. 259*);
- Rozporządzenie Ministra Kultury z dn. 25.08.2004 r. ws. Organizacji i sposobu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych (*j. t. Dz. U. z 2004 r., poz. 2153*);
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dn. 18.04.2011 r. ws. wywozu zabytków za granicę (*j. t. Dz. U. z 2011 r., poz. 510*).

4. UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

4.1 Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami - dokumenty o znaczeniu krajowym

Gminny program opieki nad zabytkami gminy Kamień Krajeński jest zgodny z założeniami polityki państwa w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami. Dokumenty, do których odwołuje się GPOnZ połączono na trzech poziomach: ogólnokrajowym, regionalnym (wojewódzkim) oraz lokalnym. Są to różnego rodzaju strategie, studia i programy, które dotyczą problematyki ochrony i popularyzacji dziedzictwa kulturowego.

4.1.1 Krajowy Program Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami na lata 2019-2022¹

Najważniejszym w skali kraju dokumentem związanym z ochroną dziedzictwa kulturowego jest Krajowy Program Opieki nad Zabytkami. Dokument ten obejmuje lata 2019-2022. Został on przyjęty Uchwałą Nr 82 Rady Ministrów z dnia 13 sierpnia 2019 r.

Głównym celem *Krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami na lata 2019-2022* jest stworzenie warunków dla zapewnienia efektywnej ochrony i opieki nad zabytkami poprzez optymalizację systemu ochrony dziedzictwa kulturowego, wsparcie działań w zakresie opieki nad zabytkami i budowanie świadomości społecznej wartości dziedzictwa kulturowego.

W ramach programu będą realizowane następujące cele:

Stworzenie warunków dla zapewnienia efektywnej ochrony i opieki nad zabytkami:

Cel szczegółowy 1: Optymalizacja systemu ochrony dziedzictwa kulturowego.

Kierunki działań 1.1: Wzmocnienie systemu ochrony na poziomie lokalnym.

Zadania:

- szkolenia dla jednostek samorządu terytorialnego w zakresie zarządzania dziedzictwem kulturowym, w tym pracowników merytorycznych, z uwzględnieniem zagadnień z zakresu planowania przestrzennego i dostępności dla osób z niepełnosprawnościami.
- budowanie zasobu wiedzy o ochronie dziedzictwa kulturowego na poziomie lokalnym, regionalnym i centralnym.
- merytoryczne wsparcie procesu planowania i rewitalizacji w gminach.
- konkurs Generalnego Konserwatora Zabytków nagradzający gminy za modelowe wdrażanie programów opieki nad zabytkami.

¹ Krajowy Program Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami na lata 2019-2022, przyjęty przez Radę Ministrów w dniu 13 sierpnia 2019 r.

Kierunek działań 1.2: Wzmocnienie systemu ochrony na poziomie centralnym.

Zadania:

- wspieranie rozwijania kompetencji zawodowych przez pracowników służb konserwatorskich.
- ewaluacja stosowanych standardów i metod konserwatorskich.
- wsparcie działań dokumentacyjnych zasobu zabytkowego.
- powołanie Centrum Architektury Drewnianej.

Cel szczegółowy 2: Wsparcie działań w zakresie opieki nad zabytkami.

Kierunki działań 2.1: Merytoryczne wsparcie działań w zakresie opieki nad zabytkami.

- upowszechnianie standardów i metod konserwatorskich dla wybranych zasobów zabytkowych (wybór zasobów, wypracowanie zaleceń dla opiekunów zasobu zabytkowego dotyczących metod konserwacji, adaptacji, dokumentacji i badań, upowszechnianie przez bazę wiedzy).

Kierunek działań 2.2: Podnoszenie bezpieczeństwa zasobu zabytkowego.

- podniesienie bezpieczeństwa zabytków ruchomych przez sprzyjanie intensyfikacji współpracy z opiekunami zabytków przez właściwe służby i instytucje.

Cel szczegółowy 3: Budowanie świadomości społecznej wartości kulturowego.

Kierunki działań 3.1: Upowszechnianie wiedzy na temat dziedzictwa kulturowego i jego wartości.

- kampania społeczno-edukacyjna w mediach, z uwzględnieniem aspektu profilaktyki w dziedzinie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami i dostępności do zabytków dla osób z niepełnosprawnościami.
- Tworzenie narzędzi edukacyjnych dla szkół i instytucji kultury, z uwzględnieniem aspektu profilaktyki w dziedzinie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.

Kierunek działań 3.2: Tworzenie warunków dla sprawowania społecznej opieki nad zabytkami.

- program dotacyjny dla organizacji pozarządowych w zakresie popularyzowania i upowszechniania wiedzy o dziedzictwie kulturowym, budowania świadomości lokalnej, a także włączania społeczeństwa w opiekę nad zasobem dziedzictwa kulturowego.

4.1.2 Narodowa Strategia Rozwoju Kultury na lata 2004 – 2013² oraz Uzupelnienie Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004 – 2020³.

Drugim ważnym dokumentem związanym z ochroną dziedzictwa kulturowego, funkcjonującym na poziomie kraju, jest Narodowa strategia rozwoju kultury z uzupełnieniem na lata 2004-2020. Określa ona działania konieczne do zrealizowania w regionie. Podkreśla przy tym ważność działań na rzecz zrównoważonego rozwoju kulturowego regionów w Polsce. Główne założenia Strategii związane z ochroną dziedzictwa kulturowego, to m.in.: działania zmierzające do aktywnego zarządzania zasobami materialnego dziedzictwa kulturowego poprzez poprawę stanu zabytków, zwiększenie ich dostępności dla turystów, inwestorów, mieszkańców, adaptację, zwiększenie atrakcyjności regionów dzięki wykorzystaniu przez nie wartości wynikających z lokalnego zasobu dziedzictwa kulturowego oraz edukacja i wdrażanie metod nowoczesnego administrowania związanego z ochroną i zachowaniem zabytków.

Jednym z instrumentów, za pomocą których realizowane są wspomniane cele Strategii jest "Narodowy Program Kultury. Ochrona zabytków i dziedzictwa kulturowego na lata 2004-2020". Podstawą do jego sformułowania jest uznanie dziedzictwa kulturowego za wartość mającą wpływ na rozwój i upowszechnienie kultury, a także za potencjał regionów służący wzrostowi konkurencyjności regionów dla turystów, inwestorów i mieszkańców.

²Narodowa strategia rozwoju kultury na lata 2004 – 2013, Ministerstwo Kultury.

³Uzupełnienie narodowej strategii rozwoju kultury na lata 2004 – 2020, Ministerstwo Kultury, Warszawa 2005

Narodowy Program Kultury "Ochrona zabytków i dziedzictwa kulturowego" określa działania w sferze ochrony zabytków, m.in.: przygotowanie skutecznego systemu prawno-finansowego wspierania ochrony i opieki nad zabytkami; podjęcie prac nad kompleksowym systemem edukacji na rzecz dziedzictwa; poszukiwanie instrumentów wzmacniających efekty działalności służby konserwatorskiej; intensyfikacja ochrony; upowszechnienie dziedzictwa kulturowego, w tym kompleksowa poprawa stanu zabytków nieruchomych i ich adaptacja na cele kulturalne, turystyczne, edukacyjne rekreacyjne i inne cele społeczne; zwiększenie roli zabytków w rozwoju turystyki przedsiębiorczości poprzez tworzenie zintegrowanych narodowych produktów turystycznych.

4.1.3 Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego 2020⁴

Strategia rozwoju kapitału społecznego 2020 została przyjęta uchwałą nr 61 przez Radę Ministrów z dnia 26 marca 2013 r. Jako cel główny wskazano w niej wzmocnienie udziału kapitału społecznego w rozwoju społeczno - gospodarczym Polski, w którego ramach określono cztery cele szczegółowe.

W kontekście ochrony zabytków i opieki nad nimi wskazać można czwarty z celów „Rozwój i efektywne wykorzystanie potencjału kulturowego i kreatywnego”, a zwłaszcza jego Priorytet 4.1 „Wzmocnienie roli kultury w budowaniu spójności społecznej”. Wytyczne tutaj kierunki działań takie jak:

4.1.1. Tworzenie warunków wzmacniania tożsamości i uczestnictwa w kulturze na poziomie lokalnym, regionalnym i krajowym,

4.1.2. Ochrona dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego oraz krajobrazu,

4.1.3. Digitalizacja, cyfrowa rekonstrukcja i udostępnianie dóbr kultury.

Walory i potencjał tkwiący w dziedzictwie kulturowym są postrzegane w strategii jako „kluczowy element potencjału kulturowego”, a tym samym jedna z „szans rozwojowych dla całego społeczeństwa”. W strategii podnosi się także kwestię znaczenia aktywnej partycypacji społecznej w ochronie zabytków i opiece nad nimi.

4.1.4 Koncepcja Zagospodarowania Przestrzennego Kraju 2030⁵

Dokument dotyczący ładu przestrzennego Polski przyjęty został przez Radę Ministrów 13 grudnia 2011 r. Jego celem strategicznym jest efektywne wykorzystanie przestrzeni kraju i jej zróżnicowanych potencjałów rozwojowych do osiągnięcia: konkurencyjności, zwiększenia zatrudnienia i większej sprawności państwa oraz spójności społecznej, gospodarczej i przestrzennej w długiej perspektywie czasowej. Szczególny nacisk położony został na budowanie i utrzymywanie ładu przestrzennego, który decyduje o warunkach życia obywateli, funkcjonowaniu gospodarki i pozwala wykorzystywać szanse rozwojowe.

W ramach dokumentu zdefiniowane zostały m.in. uwarunkowania polityki przestrzennego zagospodarowania kraju w perspektywie najbliższych dwudziestu lat. Uwzględniono wśród nich także uwarunkowania wynikające z dziedzictwa kulturowego. Zdiagnozowano m.in. niski, niezgodny z posiadanym potencjałem rozwojowym, poziom wykorzystania funkcji symbolicznych i promocyjnych zasobów dziedzictwa kulturowego.

Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030 uwzględnia powiązania polityki przestrzennej z ochroną i opieką nad zabytkami oraz zalecenia odnoszące się do zachowania i wykorzystania dziedzictwa kulturowego Polski:

1. rewitalizacja historycznych i zabytkowych obiektów w celu wzmocnienia i wyeksponowania ich funkcji;
2. zabezpieczenie możliwości dalszego rozwoju społeczno-gospodarczego w oparciu o zachowanie w dobrym stanie zasobów naturalnych, kulturowych i lokalnych walorów środowiska;
3. zachowanie dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego, w tym najcenniejszych fragmentów przestrzeni przyrodniczej, w procesie trwałego rozwoju społeczno-gospodarczego – przy aktywnym udziale różnorodnych partnerów, w szczególności społeczności lokalnych;

⁴Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego 2020, przyjęta uchwałą nr 61 przez Radę Ministrów z dnia 26 marca 2013 r., Warszawa 2013 r.

⁵Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030, przyjęta przez Radę Ministrów 13 grudnia 2011 r., Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa 2012.

4. rozpoznanie i zachowanie charakterystycznych krajobrazów przyrodniczych i historycznych oraz związanych z nimi elementów symbolicznych o charakterze dóbr materialnych lub stanowiących część niematerialną dziedzictwa kultury oraz rozwój współczesnych krajobrazów kulturowych;
5. wykorzystanie unikalnych zasobów krajobrazu kulturowego i budowanie specjalizacji terytorialnej w celu rozwoju lokalnych rynków pracy;
6. ochrona i wykorzystanie dla harmonijnego rozwoju obszarów wiejskich ich potencjału przyrodniczego, krajobrazowego i kulturowego;
7. dbałość o zabytki oraz dziedzictwo kulturowe, kultywowanie tradycji lokalnych, sprzyjające rozwojowi turystyki i wspomagające proces budowania/wzmacniania tożsamości kulturowej;
8. kompleksowe lokalne programy rewitalizacji powinny zapewniać poprawę stanu budynków mieszkalnych i budynków użyteczności publicznej, ochronę dziedzictwa kulturowego, zapewnienie wysokiej jakości przestrzeni publicznych, poprawę transportu publicznego, itp.;
9. zintegrowana ochrona dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego;
10. prowadzenie aktywnej polityki konserwatorskiej i promocyjnej w stosunku do zasobów przyrodniczych, krajobrazowych i zabytkowych obiektów kultury, obejmującej określenie przestrzeni i obiektów poddanych ochronie lub wskazanych do ochrony, prowadzenie monitoringu zachowania zasobów; powstanie list krajobrazów i obiektów o unikatowych wartościach przyrodniczych, historycznych, archeologicznych, szczególnie o cechach symbolu, a także upowszechnienie listy krajobrazów zagrożonych;
11. zabezpieczenie dziedzictwa przed skutkami klęsk żywiołowych;
12. edukacja obywatelska w zakresie budowania powszechnego przekonania, że polska przestrzeń pojmowana jako bogactwo naturalne i dziedzictwo kulturowe podlega zasadom zrównoważonego rozwoju, a ład przestrzenny jest dobrem publicznym.

4.1.5 Strategia Rozwoju Kraju 2020 - Aktywne społeczeństwo, Konkurencyjna gospodarka, Sprawne państwo⁶

Strategia Rozwoju Kraju 2020 została uchwalona przez Radę Ministrów dnia 25 września 2012 r. Wskazuje ona strategiczne zadania państwa, których podjęcie w perspektywie najbliższych lat jest niezbędne, by wzmocnić procesy rozwojowe.

W Strategii pojawiają się zapisy mówiące o wprowadzeniu obowiązku sporządzania planów zagospodarowania przestrzennego obszarów funkcjonalnych obejmujących obszary miejskie, a w szczególności metropolitalne, tereny wrażliwe rozwojowo, związane z ochroną między innymi dziedzictwa kulturowego:

Cel I.1. Przejście od administrowania do zarządzania rozwojem,

Priorytet I.1.5. Zapewnienie ładu przestrzennego.

Drugim ważnym, podkreślonym przez strategię obszarem jest digitalizacja zasobów dziedzictwa narodowego oraz zapewnienie właściwego ich przechowywania:

Cel II.5. Zwiększenie wykorzystania technologii cyfrowych,

Priorytet II.5.3. Zapewnienie odpowiedniej jakości treści i usług cyfrowych;

Cel III.2. Zapewnienie dostępu i określonych standardów usług publicznych,

Priorytet III.2.1. Podnoszenie jakości i dostępności usług publicznych).

Ponadto wspierany będzie rozwój infrastruktury społecznej - w tym infrastruktury kulturalnej - oraz działania na rzecz ochrony dziedzictwa kulturowego, co stanowi ważny czynnik rozwoju i podnoszenia atrakcyjności gminy:

Cel III.3. Wzmocnienie mechanizmów terytorialnego równoważenia rozwoju oraz integracja przestrzenna dla rozwijania i pełnego wykorzystania potencjałów regionalnych,

Priorytet III.3.2. Wzmacnianie ośrodków wojewódzkich.

⁶Strategia Rozwoju Kraju 2020, dokument przyjęty uchwałą Rady Ministrów z dnia 25 września 2012 r., Warszawa 2012 r.

4.2. Relacje Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie województwa i powiatu

Dokumenty programowe sporządzone na poziomie województwa wskazujące na istotne kwestie w zakresie ochrony zabytków i opieki nad nimi to: *Wojewódzki Program Opieki nad Zabytkami Województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2017-2020*, *Strategia Rozwoju Województwa Kujawsko-Pomorskiego do 2020 r.*, *Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Kujawsko-Pomorskiego*, *Regionalny Program Operacyjny Województwa Kujawsko - Pomorskiego na lata 2014-2020*, *Strategia Rozwoju Turystyki Województwa Kujawsko-Pomorskiego*. Natomiast dokumenty sporządzone na poziomie powiatu to: *Strategia Obszaru Rozwoju Społeczno-Gospodarczego Powiatu Sępoleńskiego*.

W gminnym programie opieki nad zabytkami będą uwzględnione działania zawarte w tych dokumentach pośrednio lub bezpośrednio i wpłyną one na wybór zadań, które staną się środkiem do realizacji założeń programowych Gminy Kamień Krajeński w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami.

4.2.1 Wojewódzki Program Opieki nad Zabytkami Województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2017-2020.

Program Opieki nad Zabytkami województwa kujawsko-pomorskiego na lata 2017-2020 został przyjęty do realizacji przez Samorząd Województwa Kujawsko-Pomorskiego Uchwałą Nr XXXI/518/17 Sejmiku Województwa Kujawsko-Pomorskiego z dnia 24 kwietnia 2017 r.

Dokument, jakim jest wojewódzki program opieki nad zabytkami, to strategiczne narzędzie samorządu wojewódzkiego, w którym określone są cele i kierunki jego działań. Istotnym elementem tej strategii jest także znaczące zdynamizowanie działań, mających na celu zachowanie dziedzictwa niematerialnego, którego istota, często pomijana i pomniejszana jest niezwykle ważną częścią dziedzictwa kulturowego.

Rolą i zadaniem Programu opieki nad zabytkami województwa kujawsko-pomorskiego na lata 2017-2020 jest wzmocnienie pozytywnych tendencji w opiece nad dziedzictwem kulturowym regionu. Celem strategicznym jest dalsze ugruntowanie poczucia tożsamości lokalnej i regionalnej.

W Programie dokonano analizy zmiany zasobu dziedzictwa kulturowego w okresie 2013-2016 w zakresie stanu ilościowego gminnych ewidencji zabytków, nowych wpisów do rejestru zabytków oraz wykreśleń z tegoż rejestru.

Duży nacisk położony jest na ochronę dziedzictwa niematerialnego, jak: obrzędy świąteczne i tradycyjne zwyczaje, gwarę kujawską, tradycyjne umiejętności – folklor muzyczny i taneczny, kulinaria, hafciarstwo, zdobnictwo, nazewnictwo miejscowe.

Program wskazuje środki finansowania działań zmierzających do ochrony, popularyzacji i adaptacji dziedzictwa kulturowego na poziomie krajowym i wojewódzkim, z budżetów samorządów, a także ze środków europejskich.

Działania programowe zaplanowane do realizacji przez samorząd województwa kujawsko - pomorskiego w latach 2017- 2020, poza poprawą stanu zachowania środowiska kulturowego regionów historyczno-kulturowych województwa i ugruntowaniem poczucia tożsamości lokalnej społeczności, winny w konsekwencji wygenerować mechanizmy, których efektem będzie wzrost konkurencyjności regionu.

Cel: Zachowanie dziedzictwa materialnego

1. Kierunek działań: Ochrona ustawowa

Działania:

- wspieranie działań samorządów lokalnych, zmierzających do nadania kolejnym obiektom statusu pomnika historii,
- wspieranie prac, zmierzających do powoływania nowych parków kulturowych,
- wspieranie inicjatyw, zmierzających do wprowadzania zabytków ruchomych na Listę Skarbów Dziedzictwa,
- wspieranie działań, zmierzających do poszerzania listy obiektów, wpisanych do rejestru zabytków;

- propagowanie i wspieranie prac przy aktualizacji i uzupełnianiu wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków.

2. Kierunek działań: Prace konserwatorskie i restauratorskie

Działania:

- kontynuacja współfinansowania prac konserwatorsko-restauratorskich i ratunkowych przy obiektach nieruchomych i ruchomych, wpisanych do rejestru zabytków oraz doskonalenie zasad przyznawania dotacji;

- kontynuacja rozpoczętych prac remontowych, konserwatorskich i adaptacyjnych obiektów zabytkowych, będących własnością Samorządu Województwa;

- kontynuacja wsparcia nowych inicjatyw, zmierzających do ochrony i popularyzacji dziedzictwa kulturowego oraz rozwój infrastruktury obiektów istniejących;

- wspomaganie działań konserwatorsko-restauracyjnych przy zabytkowych układach urbanistycznych i ruralistycznych.

3. Kierunek działań: Edukacja

Działania:

- wspomaganie organizacji szkoleń i wykładów, związanych z ochroną dziedzictwa kulturowego;

- wspomaganie organizacji konkursów o charakterze edukacyjnym;

- nagradzanie działań, przyczyniających się do zachowania bądź przywracania historycznych wartości zasobów dziedzictwa kulturowego województwa.

4. Kierunek działań: Ład przestrzenny

Działania:

- wspomaganie przedsięwzięć, zmierzających do identyfikacji zachowanych najcenniejszych krajobrazów kulturowych województwa;

- wspomaganie przedsięwzięć, zmierzających do zachowania i kształtowania ładu przestrzennego z utrzymaniem właściwej ekspozycji obiektów zabytkowych i dostosowywaniem nowej zabudowy do wartości historycznych miejsc.

5. Kierunek działań: Dokumentacja i popularyzacja

Działania: - współfinansowanie prac badawczych i dokumentacyjnych obiektów i obszarów, wpisanych do rejestru zabytków jako integralnej części procesów konserwatorskich, z uwzględnieniem faktu, iż działania na poziomie dokumentacyjnym poprzedzają proces prac konserwatorskich i budowlanych, stanowią niejednokrotnie poważne obciążenie finansowe dla beneficjenta. W przypadku badań archeologicznych dokumentacja stanowi jedyną formę ochrony stanowisk, które po eksploracji przestają istnieć fizycznie;

- nagradzanie Medalem Hereditas Saeculorum za prace konserwatorskie i restauratorskie oraz za szczególne osiągnięcia związane z opieką nad zabytkami i ochroną zabytków.

Cel: Zachowanie dziedzictwa niematerialnego

1. Kierunek działań: Ochrona

Działania:

- wspieranie działań zmierzających do wpisów na Krajową Listę Dziedzictwa Niematerialnego.

2. Kierunek działań: Edukacja

Działania:

- wspieranie działań edukacyjnych w zakresie znaczenia, wartości i ochrony niematerialnego dziedzictwa kultury województwa;

- wspomaganie działań w obszarze digitalizacji najcenniejszych zasobów folkloru słownego i ich udostępniania;

- wspieranie konkursów i działań podtrzymujących i propagujących wiedzę i tradycję w zakresie lokalnego dziedzictwa niematerialnego.

3. Kierunek działań: Zachowanie

Działania:

- aktywizacja środowisk lokalnych poprzez przywracanie dawnych praktyk tanecznych i muzycznych oraz języka, tradycji, rękodzieła i zwyczajów kulinarnych.

4. Kierunek działań: Dokumentacja i badania

Działania:

- wspieranie badań i tworzenie dokumentacji, dotyczącej zjawisk z zakresu dziedzictwa niematerialnego, w szczególności tradycyjnych zwyczajów ludowych, regionalnej muzyki i tańca oraz folkloru słownego.

Cel: Wzrost świadomości społecznej dla ochrony dziedzictwa kulturowego

1. Kierunek działań: Popularyzacja wiedzy o znaczeniu i konieczności ochrony

Działania:

- wspieranie organizacji konkursów dla dzieci i młodzieży z zakresu ochrony dóbr kultury;
- wspieranie w oparciu o istniejące mechanizmy (m. in. stypendia, granty, otwarte konkursy ofert w ramach pożytku publicznego) działań popularyzatorskich, edukacyjnych i naukowych, związanych z opieką i ochroną dziedzictwa kulturowego;
- wspieranie działań podnoszących świadomość społeczną w zakresie ochrony i opieki nad dziedzictwem kulturowym organizowanych w ramach wojewódzkich obchodów Europejskich Dni Dziedzictwa;
- wspieranie działań, służących propagowaniu dziedzictwa kulturowego regionu poprzez środki przekazu elektronicznego i massmedia.

2. Kierunek działań: Edukacja

Działania:

- kontynuowanie działań, zapoczątkowanych w latach poprzednich, związanych z konkursami wiedzy o regionie i zabytkach regionu;
- generowanie współpracy różnych podmiotów do tworzenia interdyscyplinarnego zaplecza działań edukacyjnych.

Cel: Wzrost konkurencyjności regionu

1. Kierunek działań: Ochrona

Działania:

- generowanie współpracy różnych podmiotów dla tworzenia kompleksowych opracowań ochrony i wykorzystania zasobów dziedzictwa kulturowego, możliwych do adaptacji w działaniach turystycznych i popularyzatorskich.

2. Kierunek działań: Promocja

Działania:

- kontynuacja działań Samorządu Województwa w zakresie imprez i wydarzeń promujących dziedzictwo kulturowe regionu;
- udział w targach turystycznych krajowych i zagranicznych;
- wspomaganie przedsięwzięć, promujących najcenniejsze dla województwa obiekty o wartościach kulturowych, istniejące szlaki kulturowe czy markowe produkty turystyczne związane z dziedzictwem kulturowym;
- współpraca przy tworzeniu publikacji, promujących dziedzictwo kulturowe województwa;
- wspieranie mechanizmów umożliwiających działania związane z promocją lokalnego dziedzictwa kulturowego poprzez wydarzenia i imprezy kulturalne, formy widowiskowe i rekonstrukcyjne;
- popularyzacja obiektów o statusie pomnika historii;
- popularyzacja powołanych parków kulturowych.

3. Kierunek działań: Edukacja

Działania:

- wsparcie przy organizacji prelekcji, spotkań, publikacji związanych z ukazaniem możliwości rozwoju małego biznesu, wraz z rozwojem infrastruktury, w powiązaniu z obszarami o walorach kulturowych
- miejsca noclegowe, mała gastronomia, wypożyczalnie sprzętu turystycznego, usługi przewodników itp.;

- upowszechnianie informacji na temat dostępnych stypendiów, grantów i innych form wsparcia, związanych z opieką, ochroną, edukacją i popularyzacją dziedzictwa kulturowego regionu.

4. Kierunek działań: Zagospodarowanie

Działania:

- wspieranie rozwoju turystyki, bazującej na kulturowym dziedzictwie regionu;
- wspomaganie tworzenia tras turystycznych i produktów turystycznych w oparciu o zasoby dziedzictwa, łączących elementy materialne i niematerialne;
- wspomaganie działań w zakresie kompleksowego zagospodarowania istniejących szlaków kulturowych, zarówno tych o znaczeniu międzynarodowym, jak i regionalnym;
- wspieranie i kształtowanie rozwoju turystyki kulturowej o charakterze religijnym, sentymentalnym czy tematycznym;
- wykorzystanie tożsamości kulturowej regionu jako czynnika marketingowego.

4.2.2 Strategia Rozwoju Województwa Kujawsko-Pomorskiego do 2020 r.

Obecnie obowiązująca *Strategia Rozwoju Województwa Kujawsko-Pomorskiego do 2020 r. - Plan modernizacji 2020+* została przyjęta uchwałą nr XLI/693/13 przez Sejmik Województwa Kujawsko - Pomorskiego dnia 21 października 2013 r.

Misja rozwoju województwa zapisana w treści dokumentu brzmi „Kujawsko-pomorskie - człowiek, rodzina, społeczeństwo”. Aby to osiągnąć, strategia wyznacza priorytety i cele działań.

1. Konkurencyjna gospodarka.
2. Modernizacja przestrzeni wsi i miast.
3. Silna metropolia.
4. Nowoczesne społeczeństwo.

Cele strategiczne pomocne dla realizacji powyższych priorytetów to:

- Gospodarki i miejsca pracy.
- Dostępność i spójność.
- Aktywne społeczeństwo i sprawne usługi.
- Innowacyjność.
- Nowoczesny sektor rolno-spożywczy.
- Bezpieczeństwo.
- Sprawne zarządzanie.
- Tożsamość i dziedzictwo.

Dla gminy Kamień Krajeński istotne są zapisy priorytetu: *Modernizacja przestrzeni miast i wsi*, w ramach którego znajduje się cel:

Obszary wiejskie (których integralną częścią są także lokalne ośrodki rozwoju – małe miasta wiejskie siedziby gmin) – o zróżnicowanym charakterze funkcjonalnym, cechujące się licznymi problemami gospodarczymi i często wymagające aktywizacji społeczno-gospodarczej. Głównym kierunkiem interwencji jest stymulowanie rozwoju społecznego (kluczowa rola usług publicznych szczebla gminnego dla kształtowania właściwych postaw społecznych) oraz lokalnych rynków pracy. Ten poziom polityki terytorialnej w rejonach tradycyjnego rolnictwa ma decydujące znaczenie dla aktywizacji mieszkańców wiejskich, jest także odpowiedzialny za lokalne aspekty rozwoju społecznego i gospodarczego.

W ramach celu znajduje się cel strategiczny:

Tożsamość i dziedzictwo, związany ściśle z dziedzictwem kulturowym i historycznym regionu.

W ramach celu zamierza się podjąć działania na rzecz opracowania i realizacji założeń polityki kulturalnej województwa (co pozwoli na pełną koordynację działalności wszystkich podmiotów funkcjonujących w kulturze) oraz edukacji kulturalnej społeczeństwa (zarówno w edukacji formalnej – na wszystkich poziomach kształcenia, jak i w edukacji nieformalnej). Są to zagadnienia realizujące także cele rozwoju społecznego – istotne dla szeroko rozumianego rozwoju społecznego.

Dziedzictwo regionu, świadczące o tym, jacy jesteśmy, wymaga zachowania (m.in. tradycyjnej kultury wiejskiej, ginących zawodów, cudów architektury, przyrody, powstających drobnych kolekcji, zbiorów muzealnych i skansenów), odpowiedniej ekspozycji, poprawy dostępności, a także prezentacji w atrakcyjnej dla różnych osób formie. Dopiero dzięki stworzeniu

warunków do wzbudzania ciekawości posiadanymi dobrami, wartościami, oddziaływanie na wiele zmysłów, możliwe jest zrozumienie, budzi się właściwy szacunek, zainteresowanie, chęć pogłębiania wiedzy i czynne włączenie się w działania na rzecz zachowania i upowszechniania posiadanego dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego. Wobec powyższego, niezbędna jest waloryzacja obiektów materialnych dziedzictwa kulturowego regionu oraz oszacowanie „wartości marketingowej” wojewódzkich zasobów przyrody i krajobrazu przyrodniczo-kulturowego, koniecznych także dla budowy marki województwa. Poza tym wspierane będą w szczególności przedsięwzięcia umożliwiające atrakcyjny, interaktywny, oryginalny, wielozmysłowy kontakt z dziedzictwem regionu.

Powyższe zapisy realizowane będą w ramach następujących kierunków działań:

1. Budowa tożsamości regionalnej województwa,
2. Zachowanie oraz promocja dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego regionu,
3. Wsparcie działań ratowniczych tradycyjnej kultury wiejskiej, ginących zawodów, cudów architektury, przyrody, powstających drobnych kolekcji, zbiorów muzealnych i skansenów, będących częścią środowiska kulturowego województwa,
4. Rozwój oferty kulturalnej o znaczeniu regionalnym, krajowym i międzynarodowym,
5. Promocja marki województwa.

W odniesieniu do Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami dla Gminy Kamień Krajeński powyższe zapisy są ogólne i trudno doszukać się konkretnych odniesień do potrzeb gminy. Mimo to, cele przedstawione w niniejszym Programie są zgodne z kierunkami rozwoju województwa, co może przyczynić się do ich dokładniejszej realizacji.

4.2.3 Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Kujawsko-Pomorskiego

Plan zagospodarowanie przestrzennego województwa został przyjęty uchwałą Sejmiku Województwa Kujawsko – Pomorskiego nr XI/135/03 z dnia 26 czerwca 2003 r. Cele i działania Planu zawarte są w rozdziale V Polityka zagospodarowania przestrzennego województwa. Cel główny zagospodarowania przestrzennego zakłada zbudowanie struktur funkcjonalno – przestrzennych podnoszących konkurencyjność regionu i jakość życia mieszkańców.

W Planie, w ramach polityki zagospodarowania przestrzennego województwa przyjęto, celem budowy konkurencyjnych struktur funkcjonalno-przestrzennych naczelną zasadą zagospodarowania przestrzennego:

- Zrównoważonego rozwoju tj. rozwoju, który znamionuje poszanowanie zasobów, harmonizowanie ekonomicznych, społecznych i ekologicznych celów rozwoju, w sposób nie naruszający możliwości zaspokajania potrzeb przyszłych pokoleń,
- Wielofunkcyjności rozwoju struktur przestrzennych,
- Ładu przestrzennego wyrażającego: harmonię, porządek, właściwe proporcje i równowagę w środowisku człowieka.

Zróznicowana problematyka zagospodarowania przestrzennego województwa wymaga stosowania również szczególnych zasad zagospodarowania. Określono je w następujących zakresach: ochrony i kształtowania struktur środowiska przyrodniczego, zachowania dziedzictwa kulturowego, kształtowania regionalnego układu osadniczego, zagospodarowania związanego z rozwojem gospodarczym, w szczególności dla działalności przemysłowych, w sferze rolnictwa i w sferze turystyki oraz w zakresie rozwoju komunikacji i infrastruktury technicznej.

Zachowanie dziedzictwa kulturowego wymaga przestrzegania następujących zasad:

- zachowanie dziedzictwa kulturowego w stanie umożliwiającym jego przetrwanie dla przyszłych pokoleń,
- harmonijnego kształtowania krajobrazu kulturowego,
- dbałości o integralność zabytkowych struktur urbanistycznych i ruralistycznych.

4.2.4 Regionalny Program Operacyjny Województwa Kujawsko - Pomorskiego na lata 2014-2020

Regionalny Program Operacyjny Województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2014-2020 (RPO WK-P) jest podstawowym instrumentem realizacji celów Strategii rozwoju województwa

kujawsko - pomorskiego do roku 2020. Program zawiera streszczenie analizy społeczno-gospodarczej regionu wraz z wynikającymi z niej głównymi wyzwaniami rozwojowymi dla województwa, opis priorytetów wraz z uzasadnieniem, syntetyczny opis wdrażania, a także szacunkowy plan finansowy.

Środki, w ramach całego programu, zostały podzielone na 12 tzw. osi priorytetowych odpowiadających najważniejszym dziedzinom życia społecznego regionu:

- oś priorytetowa 1 wzmocnienie innowacyjności i konkurencyjności gospodarki regionu,
- oś priorytetowa 2 cyfrowy region,
- oś priorytetowa 3 efektywność energetyczna i gospodarka niskoemisyjna w regionie,
- oś priorytetowa 4 region przyjazny środowisku,
- oś priorytetowa 5 spójność wewnętrzna i dostępność zewnętrzna regionu,
- oś priorytetowa 6 solidarne społeczeństwo i konkurencyjne kadry,
- oś priorytetowa 7 rozwój lokalny kierowany przez społeczność,
- oś priorytetowa 8 aktywni na rynku pracy,
- oś priorytetowa 9 solidarne społeczeństwo,
- oś priorytetowa 10 innowacyjna edukacja,
- oś priorytetowa 11 rozwój lokalny kierowany przez społeczność,
- oś priorytetowa 12 pomoc techniczna.

4.2.5 Strategia Rozwoju Turystyki Województwa Kujawsko-Pomorskiego

Strategia Rozwoju Turystyki Województwa Kujawsko-Pomorskiego przewiduje podniesienie konkurencyjności i atrakcyjności turystycznej regionu prowadzące do wygenerowania większego ruchu turystycznego.

Cele operacyjne uwzględniające problematykę dziedzictwa kulturowego:

- dbałość o zasoby środowiska kulturowego i przyrodniczego – renowacja zasobów dziedzictwa kulturowego o szczególnym znaczeniu dla turystyki,
- rozwój produktu turystycznego województwa – wzmocnianie funkcji kulturalnej miast oraz wykorzystanie dziedzictwa kulturowego dla zwiększenia ruchu turystycznego.

4.2.6 Strategia Obszaru Rozwoju Społeczno-Gospodarczego Powiatu Sępoleńskiego

Obszar Rozwoju Społeczno-Gospodarczego (ORSG) Powiatu Sępoleńskiego obejmuje cztery gminy, w tym trzy gminy miejsko-wiejskie i jedną gminę wiejską. W skład powiatu wchodzi: gmina miejsko-wiejska Kamień Krajeński, gmina miejsko-wiejska Sępólno Krajeńskie, gmina wiejska Sośno, gmina miejsko-wiejska Więcbork.

W rozdziale 2.6. *Kultura* został omówiony temat kultury i tradycji z obszaru omawianego powiatu. W powiecie nie występuje duża liczba instytucji kultury. Funkcjonują tu biblioteki (10 placówek wraz z filiami) oraz kilka domów kultury (4 placówki wraz z funkcjonującymi w ich strukturze 5 wiejskimi domami/ośrodkami kultury). Brak jest teatru, kina (funkcjonują wyłącznie sale kinowe w Miejsko – Gminnym Ośrodku Kultury w Więcborku oraz Centrum Kultury i Sztuki w Sępólnie Krajeńskim, sala kinowa w Miejsko-Gminnym Ośrodku Kultury w Kamieniu Krajeńskim od dłuższego czasu nie prowadzi projekcji) oraz instytucji muzycznych. Poza ww. instytucjami w gminach funkcjonują świetlice wiejskie, w których odbywają się m. in. zebrania wiejskie, imprezy okolicznościowe, spotkania kół gospodyń wiejskich.

W Strategii (załącznik 10) przedstawiono zasoby i potencjał kulturowy ORSG Powiatu Sępoleńskiego. W przypadku Gminy Kamień Krajeński zostały wymienione takie zabytki:

1. Zabytkowy średniowieczny architektoniczny układ miasta Kamień Krajeński;
2. Zachowany fragment średniowiecznych murów obronnych miasta (pozostałości murów miejskich, mur.(kamień), 3 ćw. XIV, częściowo zebrane i wykorzystane do budowy domów po pożarze miasta w 1822);
3. Zakład św. Anny w Kamieniu Krajeńskim (ul. Podgórna 2; prace budowlane 1904-1912);
4. Dom św. Elżbiety (ul. Dworcowa 1, 1910r.);
5. Pałac w Radzimi (wzniesiony w 1867r. w stylu neogotyckim; murowany z cegły, piętrowy. Elewację frontową ujmuje z jednej strony ryzalit zwieńczony trójkątnym szczytem, z drugiej

ośmioboczna wieżyczka. Po jego południowej stronie rozciąga się park pałacowy, po północnej stronie dziedziniec z zabudową folwarczną);

6. Zespół pałacowo-parkowy w Zamartem (pałac murowany w 1913,przebud.1945 i 1971, park krajobrazowy z poł. XIX) – siedziba przedsiębiorstwa (HZZ Zamarte);

7. Kościół w Kamieniu Krajeńskim (Kościół p.w. Świętych Apostołów Piotra i Pawła w Kamieniu Krajeńskim – Kolegiata; budowla barokowa na zrębie murów kościoła renesansowego; kościół, mur., po 1581, gruntownie przebudowany 1720-1738, spalenie w 1822, odbudowany 1844, przebudowa i odbudowa Transeptu 1861-1865 (wg z 1858), remont 1959);

8. Kościół w Dąbrówce (neogotycki kościół parafialny pw. Św. Michała Archanioła, 1899r.);

9. Kościół w Dużej Cerkwicy (kościół filialny p.w. św. Wojciecha istniał w średniowieczu, obecny wzniesiono w 1833 r. Jest orientowany, drewniany o konstrukcji zrębowej, z wypełnieniami ceglanyimi, tynkowanymi. Kościół ma jedną nawę i zamknięte trójbocznie prezbiterium. Od zach. przylega do niego niska wieża, której górna kondygnacja jest oszalowana. Chór muzyczny wsparty jest na dwóch kolumnach. Kościół przykryty jest dachem siodłowym z dachówką. Wyposażenie pochodzi głównie z XVIII w.);

10. Kościół w Obkasie (Kościół parafialny p.w. Św. Filipa i Jakuba, 1876r.);

11. Zespół kościelno-klasztorny w Zamartem (kościół -mur.,1767-1772, odbud. wieży 1776-1779, remont. wieża 2 poł. XIX, klasztor, mur., skrzydło pn. 1752-1755, skrzydło wsch. 1756-1757, ukończenie skrzydła zach. 1759, remonty w XX w.) - Sanktuarium Matki Bożej Szkaplerznej) – potencjał w zakresie pielgrzymek;

Ponadto na terenie poszczególnych wsi znajdują się liczne figury, dzwonnice, kapliczki, budynki gospodarcze i mieszkalne (własność prywatna), które wymagają ochrony konserwatorskiej.

Odnośnie potrzeby w zakresie zachowania, rozwoju, wsparcia i renowacji obiektów zabytkowych wymieniono:

1. Sukcesywne przeprowadzanie prac renowacyjnych i konserwatorskich obiektów zabytkowych i ich części ruchomych (wyposażenie).

2. Ze względu na duże natężenie ruchu samochodowego, szczególnej ochrony może wymagać centrum miasta, przez które przebiega droga krajowa nr 25 (prace rewitalizacyjne).

W dokumencie zaprezentowano również obszary problemowe wskazane do rewitalizacji. W przypadku gminy Kamień Krajeński rewitalizacji wymagają obszary wiejskie, np. miejsca rekreacji, osiedla popegeerowskie, infrastruktura osiedli mieszkalnych, np. zagospodarowanie terenów wokół budynków wielorodzinnych, budynki zabytkowe. Dla miasta podstawowe znaczenie ma rewitalizacja terenu wokół MGOK w Kamieniu Krajeńskim, zdegradowanego terenu zlokalizowanego pomiędzy Osiedlem Szkolnym i ul. Dworcową, terenu przy cmentarzu w Kamieniu Krajeńskim, modernizacje ułatwiające poruszanie się osobom niepełnosprawnym, starszym, matkom z dziećmi np. modernizacje ulic, budowa chodników, skwerów, ułatwienia w budynkach użyteczności publicznej.

W przypadku dziedzictwa kulturowego wśród najważniejszych problemów wymieniono:

- Niezadowalający stan techniczny obiektów kultury i części zabytków;
- Niewystarczająco rozwinięta infrastruktura turystyczno-rekreacyjna.

Na podstawie przeprowadzonej diagnozy społeczno-gospodarczej ORSG Powiatu Sępoleńskiego zdefiniowano cele strategiczne. Cel strategiczny 5 odnosi się m.in. do ochrony dziedzictwa kulturowego: *Wykorzystanie potencjału walorów przyrodniczych i kulturowych:*

- poprawa stanu technicznego obiektów kultury i części zabytków,
- rozwój infrastruktury turystyczno-rekreacyjnej.

5. UWARUNKOWANIA WEWNĘTRZNE OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

5.1 Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie gminy (analiza dokumentów programowych gminy)

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Kamień Krajeński wykazuje zgodność z opisanymi poniżej dokumentami strategicznymi i planistycznymi wykonanymi na poziomie gminy.

5.1.1 Lokalny Program Rewitalizacji dla Gminy Kamień Krajeński

Gminny Program Rewitalizacji dla Gminy Kamień Krajeński został przyjęty Uchwałą Nr V/27/2019 Rady Miejskiej w Kamieniu Krajeńskim z dnia 31 stycznia 2019 r.

Na obszarze Gminy Kamień Krajeński wyznaczono obszar rewitalizacji składający się z trzech podobszarów:

1. podobszar rewitalizacji Obkas,
2. podobszar rewitalizacji Orzełek,
3. podobszar rewitalizacji Kamień Krajeński.

Łącznie, wyznaczony obszar rewitalizacji zajmuje powierzchnię 469 ha (2,87% ogółu powierzchni w Gminie) i zamieszkały jest przez 1 947 osób (27,78% ogółu mieszkańców w Gminie).

W Programie wyznaczono 4 kierunki działań, które odpowiadają na zbadane problemy i potrzeby cechujące obszar rewitalizacji Gminy Kamień Krajeński.

Cel rewitalizacji: *Wzrost aktywności społecznej i ożywienie społeczne oraz gospodarcze.*
Kierunki działań:

- reintegracja osób zagrożonych wykluczeniem społecznym i zawodowym;
- wsparcie wychowania przedszkolnego;
- zapewnienie osobom starszym aktywnego uczestnictwa w życiu społecznym;
- porządkowanie przestrzeni obszaru rewitalizacji.

Żadne z tych kierunków nie dotyczą bezpośrednio ochrony zabytków i dziedzictwa kulturowego.

5.1.2 Plan Odnowy Miejscowości Kamień Krajeński na lata 2016-2023

Plan Odnowy Miejscowości Kamień Krajeński został przyjęty Uchwałą Nr XV/95/2015 Rady Miejskiej w Kamieniu Krajeńskim z dnia 30 grudnia 2014 r.

Plan Odnowy Miejscowości jest dokumentem strategicznym dla rozwoju miejscowości Kamień Krajeński. Jego opracowanie i następnie wdrożenie wiąże się z wieloma korzyściami wpływającymi na poprawę wizerunku miasta, a także warunków pracy i życia jego mieszkańców. Dokument stanowi zintegrowany projekt rewitalizacji miejscowości, mającej predyspozycje do przekształcenia w ośrodek turystyki aktywnej.

W rozdziale 3.2 został omówiony temat dziedzictwa kulturowego gminy. Wymieniono w nim ważniejsze zabytki miasta, w tym kościół p.w. św. Ap. Piotra i Pawła, dom św. Elżbiety, zakład św. Anny, mury obronne, mogiła zbiorowa żołnierzy Straży Granicznej Wojska Polskiego na cmentarzu parafialnym - Miejsce Pamięci Narodowej (II Wojna Światowa).

W Planie przedstawiono zadania inwestycyjne i przedsięwzięcia aktywizujące społeczność lokalną. Odnośnie dziedzictwa kulturowego, są to m.in.:

- Organizacja zajęć i imprez kulturalnych dla mieszkańców; zakup wyposażenia pomagającego w organizacji imprez kulturalnych i zajęć (Miejsko-Gminny Ośrodek Kultury lokomotywą rozwoju kultury w gminie Kamień Krajeński),
- Rozwój bazy turystycznej nad Jeziorem Mochel.

5.1.3 Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Kamień Krajeński

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy jest podstawowym dokumentem dla władz samorządowych gminy, w oparciu o który prowadzona jest polityka i strategia działań w sferze zagospodarowania przestrzennego, społeczno-gospodarczego oraz ekologicznego. Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Kamień Krajeński zostało przyjęte Uchwałą Nr V/39/2003 Rady Miejskiej w Kamieniu Krajeńskim z dnia 27 marca 2003 r. Opracowane zostało ono w oparciu o uchwałę nr XU/105/99 Rady Miejskiej w Kamieniu Krajeńskim z dnia 29 listopada 1999 r.

Dokument jest podstawą koordynacji miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, powinien być także podstawą koordynacji wszystkich decyzji i przedsięwzięć realizacyjnych samorządu w zakresie gospodarki przestrzennej gminy. Odgrywa także rolę w kształtowaniu struktury funkcjonalno-przestrzennej jako środek informacji o możliwościach i ograniczeniach w odniesieniu do poszczególnych obszarów.

Na terenie gminy wytyczono strefy ochrony konserwatorskiej:

- Strefa "A" - Strefa pełnej ochrony konserwatorskiej, obejmująca obszary szczególnie wartościowe, do bezwzględnego zachowania. Wszystkie prace powinny być uzgadniane z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków.

- Strefa "B" - Strefa ochrony konserwatorskiej obejmująca obszar podlegający rygorom w zakresie utrzymania zasadniczych elementów istniejącej substancji o wartościach kulturowych oraz charakteru w skali nowej zabudowy. Uzgadniane z Wojewódzkim konserwatorem Zabytków powinny być przebudowy obiektów zabytkowych, lokalizacja nowych obiektów, korekty układu przestrzennego.

- Strefa "C" - Strefa ochrony ekspozycji. Obejmuje obszar stanowiący zabezpieczenie właściwego eksponowania zespołu zabytkowego, głównie oznacza tereny wyłączone spod zabudowy lub określa jej nieprzekraczalne gabaryty. Uzgadniane z Wojewódzkim konserwatorem Zabytków na etapie sporządzenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego, tj. całkowite wyłączenie spod zabudowy lub określenie intensywności i nieprzekraczalnych gabarytów.

- Strefa "W" - Strefa ochrony archeologicznej obejmująca rozpoznane potencjalne obszary występowania stanowisk archeologicznych. Uzgadniane z Wojewódzkim konserwatorem Zabytków powinny być wszelkie prace ziemne projektowane na obszarze strefy.

5.1.4 Miejscowe Plany Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Kamień Krajeński

Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego stanowią akty prawa miejscowego przyjmowane w formie uchwał przez Radę Miejską/Gminy, określające przeznaczenie oraz warunki zagospodarowania i zabudowy terenów. MPZP uwzględniają również ochronę dziedzictwa kulturowego i zabytków poprzez określenie obiektów i obszarów objętych ochroną konserwatorską.

Na terenie gminy Kamień Krajeński obowiązują następujące miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego:

- Uchwała Nr VIII/58/95 Rady Miejskiej w Kamieniu Krajeńskim z dnia 29 grudnia 1995 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenu budownictwa letniskowego i wypoczynku nad jeziorem Mochel w Kamieniu Krajeńskim.

- Uchwała Nr VI/52/99 Rady Miejskiej w Kamieniu Krajeńskim z dnia 29 kwietnia 1999 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego zabudowy mieszkaniowej i usługowej terenu położonego pomiędzy ulicami Strzelecką i Polną w Kamieniu Krajeńskim.

- Uchwała Nr VI/53/99 Rady Miejskiej w Kamieniu Krajeńskim z dnia 29 kwietnia 1999 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenu poboru kruszywa położonego we wsi Płocicz gmina Kamień Krajeński

- Uchwała Nr XIV/144/2000 Rady Miejskiej w Kamieniu Krajeńskim z dnia 27 kwietnia 2000 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego stacji bazowej telefonii komórkowej we wsi Dąbrówka gmina Kamień Krajeński.

- Uchwała Nr XV/168/2000 Rady Miejskiej w Kamieniu Krajeńskim z dnia 28 czerwca 2000 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenu mieszkalnictwa i usług w rejonie ulicy Wyspiańskiego w Kamieniu Krajeńskim.

- Uchwała nr XXI/255/01 Rady Miejskiej w Kamieniu Krajeńskim z dnia 25 kwietnia 2001 r. w sprawie uchwalenia zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenu zabudowy położonego nad jeziołem Mochel we wsi Orzełek i w mieście Kamień Krajeński.

- Uchwała nr XXI/256/01 Rady Miejskiej w Kamieniu Krajeńskim z dnia 25 kwietnia 2001 r. w sprawie: uchwalenia zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenu położonego przy drodze do Witkowa w gminie Kamień Krajeński.

- Uchwała Nr XXIII/281/2001 Rady Miejskiej w Kamieniu Krajeńskim z dnia 29 sierpnia 2001 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zabudowy mieszkaniowej letniskowej terenu położonego w Płociczu gmina Kamień Krajeński.

- Uchwała Nr XXIII/282/2001 Rady Miejskiej w Kamieniu Krajeńskim z dnia 29 sierpnia 2001 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego zabudowy mieszkaniowej terenu położonego przy ulicy Polnej w Kamieniu Krajeńskim.

- Uchwała nr XXIII/283/2001 Rady Miejskiej w Kamieniu Krajeńskim z dnia 29 sierpnia 2001 r. w sprawie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego zabudowy mieszkaniowej i usługowej terenów położonych w rejonie ulic Dworcowej i Sienkiewicza w Kamieniu Krajeńskim.

- Uchwała nr XXIII/284/2001 Rady Miejskiej w Kamieniu Krajeńskim z dnia 29 sierpnia 2001 r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego zabudowy mieszkaniowej terenu przy ulicy Chojnickiej w Kamieniu Krajeńskim.

- Uchwała nr XXXI/372/2002 Rady Miejskiej w Kamieniu Krajeńskim z dnia 29 sierpnia 2002 r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenu wypoczynku i rekreacji przy ulicy Szkolnej.

- Uchwała nr VII/57/03 Rady Miejskiej w Kamieniu Krajeńskim z dnia 29 maja 2003 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obejmującego obszar położony przy ul. Dworcowej w Kamieniu Krajeńskim.

- Uchwała Nr XXI/181/04 Rady Miejskiej w Kamieniu Krajeńskim z dnia 30 grudnia 2004 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenu pod zabudowę mieszkaniową i usługi część działki nr 135/4 obręb Jerzmionki we wsi Jerzmionki gm. Kamień Krajeński.

- Uchwała nr XIV/104/08 Rady Miejskiej w Kamieniu Krajeńskim z dnia 10 kwietnia 2008 r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenu usług turystycznych i rekreacji indywidualnej nad Jeziołem Mochel w Kamieniu Krajeńskim.

- Uchwała nr XIV/105/08 Rady Miejskiej w Kamieniu Krajeńskim z dnia 10 kwietnia 2008 r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenu zabudowy mieszkaniowej i usługowej w miejscowościach Kamień Krajeński oraz Płocicz i Dąbrowa, gmina Kamień Krajeński.

- Uchwała Nr XXXIV/276/2010 Rady Miejskiej w Kamieniu Krajeńskim z dnia 29 czerwca 2010 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla obszaru obejmującego działki nr 276/29, 276/30 i 276/31 w Dąbrowie, gmina Kamień Krajeński.

- Uchwała Nr VII/38/2011 Rady Miejskiej w Kamieniu Krajeńskim z dnia 12 maja 2011 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla obszaru obejmującego część obrębu geodezyjnego Niwy, gmina Kamień Krajeński.

- Uchwała Nr XVII/122/2012 Rady Miejskiej w Kamieniu Krajeńskim z dnia 28 czerwca 2012 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego działki nr 554/28 przy ulicy Sienkiewicza w Kamieniu Krajeńskim.

- Uchwała Nr XVII/123/2012 Rady Miejskiej w Kamieniu Krajeńskim z dnia 28 czerwca 2012 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenu nad Jeziołem Mochel w Kamieniu Krajeńskim.

- Uchwała Nr XVII/124/2012 Rady Miejskiej w Kamieniu Krajeńskim z dnia 28 czerwca 2012 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla obszaru położonego w Witkowie, gmina Kamień Krajeński.

- Uchwała Nr XVII/125/2012 Rady Miejskiej w Kamieniu Krajeńskim z dnia 28 czerwca 2012 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla terenu w Płociczu, gmina Kamień Krajeński.

- Uchwała Nr XII/71/2015 Rady Miejskiej w Kamieniu Krajeńskim z dnia 28 września 2015 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla obszaru położonego w Witkowie, gmina Kamień Krajeński.

- Uchwała Nr XXV/154/2017 Rady Miejskiej w Kamieniu Krajeńskim 23 lutego 2017 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenów pomiędzy ulicami Stanisława Wyspiańskiego i Henryka Sienkiewicza w Kamieniu Krajeńskim.

W MPZP zawarte są zapisy z m.in. zakresu ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej. Uwzględniono zasady ochrony i opieki nad zabytkami, a także podkreślono konieczność konsultowania zmian z Kujawsko-Pomorskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków. W tekście Planów uwzględniono podział na strefy ochrony konserwatorskiej, wyznaczone przez Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego, przyjmując dla nich wymogi wskazane w dokumencie Studium.

5.2 Zasoby dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy

5.2.1 Charakterystyka gminy

Gmina Kamień Krajeński zajmuje powierzchnię 16 331 ha (163 km²)⁷ i na koniec roku 2017 zamieszkiwało ją 7 008 osób⁸. Położona jest w północno-zachodniej części województwa kujawsko-pomorskiego, w powiecie sępoleńskim. Graniczy z następującymi gminami:

- od północy z gminami: Człuchów (gmina wiejska) i Chojnice (gmina wiejska),
- od zachodu z gminą Debrno,
- od południa z gminą Sępólno Krajeńskie,
- od wschodu z gminą Kęsowo.

Sieć osadniczą tworzy 14 miejscowości. Miasto Kamień Krajeński ma zwarty charakter i zlokalizowane jest w centralnej części Gminy. Wsie pod względem zabudowy są natomiast bardzo zróżnicowane. W niektórych (Obkas, Niwy, Dąbrówka, Duża Cerkwica, Radzim i Zamarte) funkcjonowały w przeszłości państwowe gospodarstwa rolne, a osiedla je tworzące są w niektórych wsiach wyraźnie oddzielone od właściwej części. Najlepszym tego przykładem jest zabudowa miejscowości Obkas, której to części oddalone są od siebie o 2,8 km. Występuje także duża rozpiętość w liczebności poszczególnych wsi. Przykładowo Nowa Wieś zamieszkała jest przez 59 osób, natomiast – Płocicz – przez 780 osób⁹.

Obszar gminy w całości znajduje się w graniach Krajeńskiego Parku Krajobrazowego. Z granic parku wyłączono jedynie tereny miejskie. Bogactwo przyrodnicze miasta i gminy Kamień Krajeński stanowią:

a) Lasy – najwięcej powierzchni leśnych znajduje się w północno-zachodniej części gminy. Zalesione są również Góry Obkaskie, oz Płocicz-Witkowo oraz otoczenie jezior Mochel, Brzuchowo, Zamarte, Zaręba. W Kamieniu Krajeńskim zalesiony jest teren między drogą krajową a plażą, który stanowi obszar rekreacji dla mieszkańców i przebywających w ośrodku wczasowym turystów,

b) Jezioro Mochel - największe pod względem wielkości i głębokości jezioro na terenie gminy Kamień Krajeński, położone malowniczo „u podnóży Gór Obkaskich”,

c) Rzeka Kamionka - prawostronny największy dopływ rzeki Brdy, przepływający przez miasto Kamień Krajeński,

d) Góry Obkaskie - w paśmie wzgórz morenowych znajduje się najwyższy punkt w województwie kujawsko-pomorskim, tzw. Czarna Góra (189 m n.p.m.). Ekstremalne wysokości dla gminy wynoszą do 80 m, a różnica ta widoczna jest na odcinku zaledwie 6,5 km pomiędzy Górami Obkaskimi a wschodnią częścią doliny Kamionki.

⁷ GUS

⁸ dane UM w Kamieniu Krajeńskim (stan na koniec 2017 roku)

⁹ dane UM w Kamieniu Krajeńskim (stan na koniec 2017 roku)

5.2.2 Rys historyczny

Kamień Krajeński jest jedną z najstarszych miejscowości województwa kujawsko-pomorskiego. Najstarsza wzmianka dotycząca Kamienia Krajeńskiego datowana jest na 1107 r.

Kamień był siedzibą kasztelanii. Zazwyczaj siedzibą kasztelanii były okręgi administracyjne, które odpowiadają wielkością byłym powiatom, a na ich czele stali kasztelanowie, którzy zbierali podatki oraz daniny, dowodzili wojskami i sprawowali sądy. Od XIII w. Kamień Krajeński i jego okolice były własnością arcybiskupstwa gnieźnieńskiego, a ludzie zamieszkujący tereny podlegające arcybiskupstwu, zobowiązani byli poza tygodniową pańszczyzną, wykonywać dodatkowe prace przy wysiewie zbóż, naprawach grobli, przedzeniu pańskiej przędzy oraz koszeniu łąki i zwózce siana. Gdy przyjeżdżał arcybiskup, mieszkańcy Kamienia Krajeńskiego musieli dodatkowo dostarczyć do kuchni jedną sztukę wołu ruskiego i jedno cielę holenderskie.

W 1339 r. Kamień Krajeński i jego okolice zostały przejściowo opanowane przez wojska krzyżackie. Przed nadaniem praw miejskich Kamień Krajeński nosił nazwę Wawrzeszkowo (Wawrzeszkowice) i był on osadą wiejską.

Przełom w historii miasta nastąpił 11 lutego 1359 r. Wówczas to arcybiskup gnieźnieński Jarosław Bogoria wydał przywilej, na mocy którego wieś Wawrzeszkowo zmieniono w miasto o ustroju magdeburskim. Odtąd miasto wraz z najbliższą okolicą stanowiło klucz kamiński arcybiskupów gnieźnieńskich. Król Kazimierz III Wielki w dokumencie wydanym 25 czerwca 1360 r. w Łowiczu potwierdził zarządzenie arcybiskupa, przy czym miasto otrzymało nazwę Kamień. W akcie lokacyjnym miasto otrzymało 10 włók (ok. 168 ha) ziemi, zaś od 1597 r. miało ich już 41 (688,8 ha), przy czym 4 włoki (67,2 ha) zajmował pleban. W ciągu wieków pisownia nazwy miasta ulegała wielu zmianom. I tak: 1370 - Kamyn; 1374 i 1384 - Camen; 1381–1385 i 1596 - Camień, a oprócz tego istniały jeszcze dwie wersje: Camina i Camyn; pod zaborem pruskim - Cammin i Kamin; po odzyskaniu niepodległości w 1920 r. przyjęto nazwę Kamień Pomorski; od 1951 - Kamień Krajeński.

Krótko po lokacji miasta został wzniesiony zamek obronny z wieżą, który przetrwał do 1721 r. W 1685 r. istniała jeszcze część zamku, zwana kamienicą z dwoma sklepami (piwnicami), nad którymi znajdowały się dwa pokoje, przygotowanymi na przyjazd arcybiskupa. Obok kamienicy stała wieża, w której urządzone były trzy więzienia. Tuż obok tych budynków stał drewniany dwór, który przeznaczony był dla dzierżawców lub rejentów. Składał się on z dwóch pokoi, alkierza, komory, kuchni i czeladnicy wystawionej w drugiej połowie XVII w. Nad rzeką Kamionką stał browar wraz z gorzelnią, zaopatrujący 17 karczm pańskich.

Jako, że miasto stało się własnością kościelną, monarcha wyłączył je spod świeckiej władzy wojewodów. Ponadto władca wyraził zgodę na organizowanie w Kamieniu Krajeńskim stałych targów. Wraz z nadaniem praw miejskich arcybiskup ufundował osadzie drewniany kościół pw. Najświętszej Marii Panny oraz śś. Apostołów Piotra i Pawła. Budowę obiektu zakończono ok. 1382 r.

W XIV w. miasto otoczono murami obronnymi. Wzmocnienie obronności nie uchroniło jednak przed napadami. W 1383 r. najechał go książę mazowiecki Siemowit IV, zdobywając miasto i zamek. Jednak znacznie groźniejsze w skutkach były tzw. „rejzy” krzyżackie. W 1409 r. komturowie z Człuchowa i Tucholi przez osiem dni pustoszyli ziemię złotowską i nakielską. W tym też czasie zajęty i spalony został Kamień Krajeński. Krzyżacy w wyprawach z 1414 i 1422 r. ponownie spalili miasto. W czasie wojny trzynastoletniej z Zakonem Krzyżackim (1454–1466) Krajna i jej okolice nie uchroniły się od zniszczeń, jakie powodowały wojska krzyżackie. Dokument wydany 6 czerwca 1457 r. przez króla Kazimierza IV Jagiellończyka świadczy o znacznej randze miasta z tego okresu wojny z Krzyżakami. W dokumencie tym król poleca wystawić przez Kamień Krajeński trzech pieszych dla obrony Malborka (dla przykładu: Sępólno Krajeńskie było w stanie wystawić tylko 1 pieszego). Od tego czasu (1457 r.) Kamień Krajeński wzbogacił się o własną artylerię, co wzmocniło jego obronność.

Odzyskanie przez Polskę w 1466 r. Pomorza diametralnie odmieniło sytuację i rangę miasta. Z nadgranicznej twierdzy, o dużym znaczeniu strategicznym, Kamień Krajeński stał się prowincjonalnym ośrodkiem handlowo-usługowym dla najbliższej okolicy. W 1512 r. arcybiskup Jan Łaski ustanowił przy kościele urząd archidiakona. Pod koniec XVI w. przez miasto przelała się fala reformacji, niemniej luteranizm aż do rozbiorów nie zyskał w mieście silnej pozycji. W 1597 r. arcybiskup Stanisław Karnkowski wydał nowy przywilej dla miasta. Potwierdził w nim stare prawa, wyznaczył nowe czynsze, wydał pozwolenie na warzenie piwa gdańskiego każdemu obywatelowi

miasta, zobowiązał także burmistrza do urządzenia sklepów oraz gościnnego domu dla przybyszów. W 1651 r. arcybiskup Maciej Łubieński wyniósł kościół kamiński do rangi kolegiaty. W XVII w. powstało w Kamieniu Krajeńskim seminarium duchowne. Na początku XVII w. ziemie krajeńskie stały się obszarem przewlekłych wojen polsko-szwedzkich. W czasie wojny (1675 r.) wojska szwedzkie pustoszyły tereny Kamienia Krajeńskiego i okolic. Za zniszczeniami spowodowanymi wojną szła groźba wybuchu epidemii, mogącej spowodować masowe wymieranie ludności. Dlatego też niektóre osady opustoszały zupełnie. Po ludności, która zamieszkiwała te tereny, pozostały tylko pustki porośnięte lasami. W ten sposób z terenu dzisiejszej gminy zginęły osady takie jak: Mochle, Stary Orzeł, Kruszewo, Żabienko, Oviałow, Preuschorff. Ok. 1720 r. do kościoła od strony zachodniej dobudowano wieżę, a uroczysta konsekracja kościoła, której dokonał biskup chełmiński Adam Stanisław Grabowski, miała miejsce w 1738 r.

W wyniku pierwszego rozbioru Polski (1772 r.) granica została przesunięta na południe, a Kamień Krajeński znalazł się na terytorium prowincji państwa pruskiego zwanej Prusami Zachodnimi. Wówczas utworzono również Obwód Nadnotecki, składający się z czterech powiatów, których siedzibami były: Wałcz, Kamień Krajeński, Bydgoszcz i Inowrocław. W 1809 r. w związku z licznym napływem ludności żydowskiej wybudowano w mieście synagogę. Od rozbiorów Polski, a zwłaszcza po wojnach napoleońskich, systematycznie zwiększał się odsetek ludności wyznania ewangelicko-augsburskiego. Dlatego też pod koniec XIX w. Kamień Krajeński wzbogacił się o nową świątynię: neogotycki kościół. Wiek XIX był wiekiem klęsk i nieszczęść. Najpierw w 1854 r. wybuchł pożar w Sępólni. Wielu mieszkańców straciło wtedy dorobek całego swojego życia. Po tym kataklizmie przyszedł następny. W grudniu 1855 r. na tereny Pomorza, a w tym i Krajny, nadsięły silne mrozy, niespotykane tutaj od wielu lat. Oprócz tego wybuchła epidemia cholery, dziesiątkująca ludność Krajny. Wtedy też, w roku 1866, do Kamienia Krajeńskiego przybyły trzy siostry elżbietanki, zwane wówczas szarymi siostrami (Perpetua Lorenz – przełożona, Karolina Sperlich i Pregryna Kirchner). Ich siedzibą stał się Zakład św. Elżbiety, oddany do użytku w 1905 r. Siostry te przeprowadzały liczne działania w walce z epidemią: począwszy od organizowania „ochronki” dla dzieci pozbawionych rodziców, poprzez sprzątanie u ludzi chorych, po leczenie ich w szpitalu.

Po I wojnie światowej miasto włączono do Polski dopiero 28 stycznia 1920 r. Lata dwudziestolecia międzywojennego to okres wzmożonego rozwoju miasta, a co za tym idzie kształtowanie się władzy samorządowej, rozwój przemysłu i handlu oraz oświaty (w tym czasie istniały dwie szkoły: powszechna i prywatna). W 1923 r. Kamień Krajeński i jego okolice były silnie obsadzone przez element gospodarczy żydowski i niemiecki. Kupiectwo w tym czasie było tu bardzo słabe. W tym czasie zaczęło się rozwijać, jednak sytuacja podatkowa i inne opłaty nakładane na handel, wstrzymały jego rozwój. Do 1923 r. liczebność kupiectwa polskiego była tak mała, że nie mogło ono tworzyć własnego towarzystwa, więc zostało włączone do towarzystwa niemieckiego. Kamień Krajeński i jego okolice (powiat sępoleński) był buforową jednostką administracyjną, toteż zachodnie krańce powiatu stanowiły ówczesną granicę polsko-niemiecką. Powiat zamieszkiwało wielu Niemców, którzy z biegiem lat i w związku ze zmianami zachodzącymi w hitlerowskiej Rzeszy stawali się coraz bardziej butni i nieprzyjaźni. 1 września 1939 r. artyleria i samoloty Wehrmachtu rozpoczęły atak na Sępólno i okolice. Zaczęły się liczne aresztowania. Wiele osób z terenu powiatu sępoleńskiego wywieziono do Lipki. Zapełniły się też miejsca w obozach pracy w Radzimi i Karolewie, gdzie zgładzono tysiące obywateli powiatu. Wielu nauczycieli i księży przetrzymywano w więzieniu w Zakładzie św. Anny (Kamień Krajeński). W połowie grudnia 1939 r. nauczyciele wraz z księżmi zostali zwolnieni albo wywiezieni do Stutthofu. Tragiczne losy mieszkańców powiatu sępoleńskiego związane z okupacją hitlerowską upamiętniają zbiorowe mogiły pomordowanych w Radzimi i Karolewie, tablice pamiątkowe, obeliski i pomniki ku ich czci. Przerwana została także tradycyjna wielokulturowość etniczna i wyznaniowa.

5.2.3 Krajobraz kulturowy oraz zabytki nieruchome o najwyższym znaczeniu dla gminy

Ustawa o ochronie i opiece nad zabytkami definiuje pojęcie krajobrazu kulturowego, którym jest „przestrzeń historycznie ukształtowana w wyniku działalności człowieka, zawierająca wytwory cywilizacji oraz elementy przyrodnicze”. Na zasoby dziedzictwa kulturowego gminy Kamień Krajeński składają się obiekty stanowiące świadectwo minionej epoki oraz posiadające wartość historyczną, artystyczną lub naukową, w tym zabytki nieruchome, zabytki ruchome, stanowiska archeologiczne. Ocalałe, znaczące elementy krajobrazu kulturowego, stanowią o pamięci historycznej, tożsamej dla regionu. W tym znaczeniu stanowi on przedmiot ochrony, której formy określają w różnym stopniu cztery ustawy, a mianowicie:

1. ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami,
2. ustawa o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym,
3. ustawa o ochronie przyrody,
4. ustawa prawo ochrony środowiska.

- Układy przestrzenne

Zabytkowe układy przestrzenne to założenia miejskie i wiejskie zawierające zespoły budowlane, pojedyncze budynki i formy zaprojektowanej zieleni, rozmieszczone w układzie historycznych podziałów własnościowych i funkcjonalnych, w tym sieci ulic lub sieci dróg. Procesy osadnicze, rozwój przemysłu i związany z nim rozwój przestrzenny miasta znacząco wpłynęły na stan zachowania i występowanie rodzajów obiektów i zespołów zabytkowych.

Układ przestrzenny miasta Kamień Krajeński

Układ urbanistyczny miasta datowany jest na XIV-XIX w. Zachowało ono swoje średniowieczne rozplanowanie w kształcie wydłużonego prostokąta z prostokątnym rynkiem pośrodku. Centrum miasta posiada zwartą zabudowę mieszkaniowo-usługową. Formami budownictwa na terenie miejscowości są domy w zabudowie jednorodzinnej, budynki wielorodzinne (21 mieszkań w każdym z 6 bloków), budynki gospodarcze, kamienice i domy z okresy przedwojennego. Północna część miasta pełni funkcje rekreacyjno-wypoczynkowe. Tereny użytkowe, składowe i przemysłowe skoncentrowane są we wschodniej części miasta. Na przestrzeni ostatnich lat można zaobserwować wzrost zabudowy jednorodzinnej w północnej (nad jeziorem) oraz w południowej części miasta (w kierunku Sępólna Krajeńskiego/Bydgoszczy). Do otwartych przestrzeni wspólnych należy zaliczyć m.in. rynek miejski (przy ul. Plac Odrodzenia), park przy ul. Sępoleńskiej (zlokalizowane są tam bibliotek, dom kultury, remiza strażacka; poniżej jego terenu przepływa rzeka Kamionka), plaża miejska, boiska sportowe (stadion przy ul. Chojnickiej, ORLIK przy ul. Henryka Sienkiewicza, boiska przy hali sportowej). Jedną z najważniejszych dominant krajobrazu miasta jest kościół (charakterystyczny dojazd z drogi krajowej).

Układy przestrzenne na terenie gminy Kamień Krajeński

- ulicówka – wieś o zabudowie zwartej lub rozciągniętej po obu stronach drogi (Orzełek, Witkowo),
- owalnica – rodzaj wsi, w której zagrody są ustawione zwarcie w krąg lub podkowę wokół środkowego placu – majdanu (Orzełek, Płocicz),
- układ osady folwarcznej złożonej przeważnie z trzech kompleksów: pałacu z przylegającym parkiem, zabudowań gospodarczych oraz grupy budynków mieszkalnych służby folwarcznej (Niwy, Radzim, Zamarte),
- zabudowa rozproszona (Dąbrowa, Dąbrówka, Duża Cerkwica, Mała Cerkwica),

- Zabytki sakralne

Architekturę sakralną na terenie miasta i gminy Kamień Krajeński reprezentują cztery kościoły (Dąbrówka, Duża Cerkwica, Kamień Krajeński, Obkas), zespół klasztoru Elżbietanek w Kamieniu Krajeńskim, zespół klasztoru oo. Bernardynów w Zamarte oraz dwie kaplice cmentarne (Kamień Krajeński, Płocicz) oraz kostnica (Dąbrówka).

Fot. 2. Dąbrówka. kostnica przy kościele parafialnym (fot. autor).

Kościół parafialny pw. Św. Michała Archanioła w Dąbrówce (rejestr zabytków nr A/37 z 10.07.2001 r.). Parafia założona zapewne w końcu XIII w. przez augustianów, wzmiankowana po raz pierwszy w 1398 r. W 1615 r. parafia w Dąbrówce została przyłączona do parafii w Kamieniu Krajeńskim. Kościół parafialny wzniesiono prawdopodobnie w XIV w. Został on rozebrany w 1898 r. w związku z budową nowego kościoła. Z

wyposażenia dawnego kościoła zachowały się jedynie dzwony.

Obecny, neogotycki kościół został wzniesiony w latach 1898-99. Kościół z nawą prostokątną, z niewielką prostokątną kruchtą. Przy nawie kwadratowa wieża od strony pld.. Prezbiterium zwrócone jest w stronę pñ. – wsch., a główne wejście w stronę pld. – zach. Murowany z cegły na kamiennym fundamencie. Kościół wzniesiony w stylu neogotyckim dla parafii katolickiej niemieckiej.

Kostnica przy kościele parafialnym w Dąbrówce (rejestr zabytków nr A/37 z 10.07.2001 r.). Wzniesiona w latach 30-tych XX w. Wbudowana w mur przykościelny, na planie prostokąta, jednoprzestrzenna. Jest to niewielki budynek o skromnych cechach stylowych nawiązujący charakterem do stylu neogotyckiego kościoła. Do dziś zachowała ona swój pierwotny charakter i funkcję.

Fot. 1. Dąbrówka. Kościół parafialny pw. św. Michała Archanioła (fot. autor).
Fot. 3. Duża Cerkwica. Kościół filialny pw. św. Wojciecha (fot. autor).

Kościół filialny pw. Św. Wojciecha w Dużej Cerkwicy (rejestr zabytków nr A/813 z 15.02.1992 r.). Już w średniowieczu istniał w Cerkwicy kościół związany z kultem św. Wojciecha. Według miejscowej legendy święty zatrzymał się tu w czasie podróży do Prus. Tu też miały spoczywać jego zwłoki w drodze do Gniezna. Niektórzy historycy określają czas powstania kościoła w Cerkwicy na poł. XII w. i wiążą jego budowę z biskupem Reinbernem. Do XIV w. świątynia pełniła funkcję kościoła parafialnego dla sąsiednich osad. W 1372 r. wszystkie okoliczne wsie przyłączono do nowo powstałej (założonej w 1359 r.) parafii w Kamieniu Krajeńskim. W 1615 r. na mocy dekretu arcybiskupa

Baranowskiego także kościół w Cerkwicy przyłączono jako filialny do parafii kamieńskiej. W 1653 r. we wsi istniał kościół konstrukcji szkieletowej pw. Św. Wojciecha. Katolicy niemieccy, którzy z czasem kościół przejęli, nadali mu wezwanie św. Jerzego. Obecny kościół wzniesiono w 1833 r. zapewne na miejscu poprzedniego. Kościół jest orientowany, jednonawowy, z nawą na planie prostokąta, z prezbiterium na rzucie prostokąta zamkniętym trójbocznie, z wydzieloną w zamknięciu zakrystią oraz z wieżą od zach. Na rzucie prostokąta. Kościół w Cerkwicy nawiązuje do trwałej tradycji budownictwa sakralnego o konstrukcji szkieletowej znanej na terenie Krajny co najmniej od XVII w.

Fot. 4. Kamień Krajeński. Kościół parafialny pw. śś. Apostołów Piotra i Pawła (fot. autor).

Kościół parafialny pw. Śś. Apostoła Piotra i Pawła w Kamieniu Krajeńskim (rejestr zabytków nr A/772 z 15.02.1993 r.). Powstanie obecnego kościoła jest związane z istniejącą parafią, wzmiankowaną w 1339 r. oraz wymienioną kilkadziesiąt lat później, w 1372 r., drewnianą świątynią. W 1578 r. wybudowana została murowana, jednonawowa świątynia z dzwonnica pw. Śś. Piotra i Pawła. Budowa zakończona została w 1581 r.

W 1865 r. powiększono kościół o dwa skrzydła boczne, tzw. Transept pñ. I pñd, przez co budowla uzyskała kształt krzyża. Kościół murowany z cegły, otynkowany, na podmurowaniu z głazów granitowych. Orientowany. Dachy siodłowe kryte dachówką. Wieża częściowo wtopiona w korpus, podzielona na dwie kondygnacje. Cennym zabytkiem jest na pñd. – wsch. Ścianie zamknięcia prezbiterium fragment renesansowej (z ok. 1578 r.) dekoracji grafitowej. Przedstawia ona postać św. Krzysztofa – odrestaurowane w 1995 r. i 2008 r. Wnętrze obecnego kościoła o sklepieniach kolebkowo-krzyżowych pokrywa w owalnych polach zachowana część polichromii barokowej z poł. XVIII w. Wnętrze odmalowane ostatnio w 2014 r.

Fot. 5. Obkas. kościół parafialny pw. śś. Apostołów Filipa i Jakuba (fot. autor).

Kościół parafialny pw. Śś. Apostoła Filipa i Jakuba w Obkasie (rejestr zabytków nr A/7800 z 05.07.1991 r.). Istniejący kościół wybudowany został w 1876 r., jako budowla w stylu neoromańskim. W latach II wojny światowej został nieznacznie uszkodzony przez pocisk. Kościół na symetrycznym planie prostokąta z węższym, bardzo płytkim prezbiterium zamkniętym absydą mieszczącą zakrystię. Korpus jednonawowy bez podziału na przęsła, z chórem muzycznym w części pñd. – zach. I od pñd. – zach. Przedłużony kwadratową wieżą w przyziemiu mieszczącą kruchtę, flankowaną prostokątnymi aneksami. Wyposażenie bardzo skromne, ołtarz główny z czasu budowy kościoła, boczny częściowo uwspółcześiony.

Zespół klasztorny oo. Bernardynów w Zamarte (rejestr zabytków nr A/763 z 13.07.1936 r.). Obiekt stanowi interesujący przykład założenia bernardyńskiego złożonego z obszernego klasztoru, świątyni w typie halowo-emporowym, zabudowań gospodarczych i ogrodu. Wznoszona przez warsztat czeski świątynia odwołuje się formalnie do grupy podobnych obiektów z terenu Wielkopolski i Bawarii. Posiada unikatowy wystrój malarski autorstwa brata Paschalisa Wołosa, a także wysokiej klasy zestaw ławek intarsjowanych wykonanych przez brata Paschalisa Kleszczyńskiego.

Fot. 6. Zamarte. Zespół klasztorny oo. Bernardynów (fot. autor).

Osada Zamarte (Jacobsdorf) wzmiankowana w 1354 r. jako własność rycerska. Murowaną kaplicę wzniesiono z inicjatywy komtura człuchowskiego Jobsta von Hohenkirche ok. 1415 r. jako miejsce pielgrzymek do cudownej figury Maryi. W 1417 roku dochody z kaplicy przekazane zostały przez wielkiego mistrza Michaela Kuchmeister von Sternberg klasztorom cysterek w Toruniu i Chełmnie. Do połowy XVI w. kaplica utrzymywana była jako kapelania klasztorna. W okresie kontrreformacji nastąpiła intensyfikacja lokalnego kultu maryjnego. Od 1617 r. kaplica stała się filią parafii w Ogorzelinach. Bernardyni osadzeni zostali w Zamartam staraniem braci Jana Michała

Goetendorf-Grabowskiego, kasztelana elbąskiego i podkomorzego pomorskiego oraz Adama Stanisława bpa warmińskiego. Fundacja, ustanowiona w 1744 r., zatwierdzona została przez generała

zakonu Raffaello a Lugagnano w czerwcu roku następnego. Pozwolenia na erekcję klasztoru udzielił prymas Stanisław Szembe w 1747 r., po spłaceniu przez fundatora rekompensaty pieniężnej proboszczowi w Ogorzelinach, stanowiącej równowartość kaplicy filialnej. Budowę klasztoru prowadzono w latach 1752-1759 pod kierunkiem bratem Michała Mastewicza. Model zastosowany w Zamartem był zgodny z typowymi zespołami bernardyńskimi, tworzącymi trójskrzydłowy klasztor z centralnym wirydarzem i kościołem po stronie północnej. Skrzydło półn. Ukończono w 1755 r. W latach 1756-1757 wznoszone skrzydło wsch. Wraz z zakrystią, zaś po nim do 1759 r. skrzydło zach. Wnętrze rozplanowano zgodnie z regułą zakonną: na parterze rozmieszczono refektarz, kuchnię, spiżarnię, lamusy i inne pomieszczenia gospodarcze, a na piętrze dormitoria, infirmerię i aptekę. W piwnicach umieszczono karcer. Wnętrze przyozdobiono w 1767 r. freskami przedstawiającymi sceny biblijne. Do 1767 r. wznoszono zabudowania gospodarcze: piekarnię, dom czeladny, browar, murowaną studnię, chlewy i stajnie. W 1766 r. położono kamień węgielny pod budowę kościoła. W tym samym roku rozebrano gotycką kaplicę. Powtórne położenie kamienia węgielnego i początek budowy krypty w 1769 r. Prace murarskie przy korpusie nawowym i prezbiterium zakończono w 1772 r. Wieżę budowano w latach 1776-1779. Przykryto ją blachą do roku 1783. Konsekracja świątyni miała miejsce w roku 1780. Dokonał jej biskup Franciszek Piaskowski, sufragan chełmiński. Na piętrze wieży w 1784 r. urządzono biblioteka. Wnętrze kościoła wykończono zostało w latach 1777-1778 rokokowymi freskami autorstwa brata Paschalisa Wołosa. W 1810 r. bracia Franciszek i Wojciech Kaliccy wykonali naprawę grożącego zawaleniem zwieńczenia wieży. Prace sfinansował podkomorzy Jan von Osten-Sacken i jego żona Anna z Pruszków. W 1826 r. władze pruskie przeprowadziły kasatę konwentu, rekwirując jednocześnie zabudowania klasztorne. Około 1835 r. część pomieszczeń klasztornych przebudowano, przystosowując je do potrzeb zakładu emerytalnego dla starszych i chorych kapłanów diecezji chełmińskiej, który otwarto w 1842 r. Zakład funkcjonował w tym miejscu, z przerwą pomiędzy 1870 a 1884 r., do roku 1994, gdy zwrócony został bernardynom. Od tego też roku w klasztorze mieści się Nowicjat Warszawskiej Prowincji Karmelitów Bosych. W 2011 r. kościół pw. Narodzenia Najświętszej Maryi Panny ogłoszony został przez bpa pelplińskiego Jana Szlagę Sanktuarium Matki Boskiej Szkaplerznej.

Zespół klasztorny zlokalizowany w centralnej części wsi, po zach. Stronie drogi krajowej 25. Od półn. – zach. Osadzony na krawędź zbocza. Założenie zlokalizowane na obszernej działce otoczonej od wsch. i półd. Kamiennym murem z otoczek, z bramą w części półd. Od półd. – wsch. Sąsiaduje z cmentarzem przykościelnym i od zach. Z dziedzińcem gospodarczym otoczonym budynkami. Cmentarz oddzielony murem. Na półn. – zach. Od klasztoru tarasowy ogród założony w XVIII w., a przekształcony w XIX w. Klasztor i kościół wpisane w prostokąt.

Kościół pw. Narodzenia Najświętszej Maryi Panny orientowany, trójnawowy, halowo-emporowy z wieżą po stronie zachodniej. Od północy przylegające do niego trzy skrzydła klasztorne z prostokątnym wirydarzem. Bryła zespołu zdominowana trójkondygnacyjną wieżą. Korpus nawowy kryty wysokim dwuspadowym dachem. Prezbiterium wysokością murów obwodowych równe korpusowi jednak z o wiele niższym dachem. Zamknięte od wsch. Wydatnym poligonalnym ryzalitem o własnym dachu trójpołaciowym. Skrzydła klasztorne podpiwniczone, dwukondygnacyjne z użytkowym poddaszem. Kryte dachami dwuspadowymi z lukarnami, sięgającymi kalenicą do gzymsu koronującego kościoła. Prezbiterium dwuprzęsłowe, od wewnątrz prostokątne o ściętych narożach, z zewnątrz poligonalne. Wsch. Przęsło węższe, wydzielone ołtarzem głównym, pełniące rolę zakrystii, ponad którą pomieszczenie chóru zakonnego. Przęsło zachodnie skomunikowane od północy ze skrzydłem klasztornym i niewielką dobudówką mieszczącą schody prowadzące na emporę. Korpus dwuprzęsłowy z bocznymi kaplicami skomunikowanymi przejściami w filarach. Ponad kaplicami emporę. Na przedłużeniu naw bocznych niewielkie aneksy na rzucie kwadratów. W aneksie poł. Klatka schodowa wiodąca na emporę i chór muzyczny. Od zach. Wieża na planie kwadratu, mieszcząca w przeszle podwieżowym kruchtę, skomunikowaną z nawą główną oraz z zachodnim skrzydłem klasztoru. Na piętrze wieży empora muzyczna oraz pomieszczenie dawnej biblioteki. Pod kościołem krypty w układzie amfiladowym. Nawy i prezbiterium zamknięte sklepieniami żaglastymi na gurtach, które między przęsłami nawy głównej zdwojone. Elewacje posadowione na cokole, zwieńczone gzymsem koronującym. Fasada zdominowana wieżą ujętą trójkątnymi półszczytami korpusu nawowego. Po stronie półn. Elewacja korpusu odpowiadająca szerokością nawy bocznej, artykułowana parą pilastrów z jońskimi kapitelami nad którymi imposty, wspierające profilowany gzymsem koronujący. Wieża podzielona na dwie strefy profilowanym gzymsem

kordonowym będącym kontynuacją gzymsu koronującego korpusu. Naroża każdej ze stref ujęte parami pilastrów. Górna strefa zwieńczona z każdej strony gzymsem koronującym z łukiem nadwieszonym pośrodku. Elewacje wieży jednoosiowe. W elewacji zach. W dolnej strefie, dwa twory okienne zamknięte odcinkowo obwiedzione tynkowymi opaskami z kluczem. Dolny o wykroju zbliżonym do kwadratu doświetlający kruchtę, górny znacznie wyższy, doświetlający pomieszczenie dawnej biblioteki. W dolnej strefie elewacji płn. Portal z otworem drzwiowym o łuku koszowym, ujętym dwoma pilastrami ponad którym zwieńczenie w formie szerokiego fryzu z koszowym łukiem flankowanym lizenami. Na górnym gzymsie fryzu posadowione ramiona opaski tynkowej obiegającej zamknięty odcinkowo otwór okienny. W górnej strefie wolne elewacje z wysokimi zamkniętymi odcinkowo otworami dzwonnymi. Elewacja północna czteroosiowa. Na osiach, w dwóch strefach otwory okienne zamknięte odcinkowo, w tynkowych opaskach z kluczami. W dolnej kondygnacji osadzone w obwiedzionych opaskami polach. Pomiędzy oknami pilastry, na krańcu zachodnim zdwojone. Północna elewacja prezbiterium artykułowana trzema pilastrami. W części zachodniej wysoki, zamknięty odcinkowo otwór okienny w opasce z kluczem. Elewacja wschodnia prezbiterium z wydatnym jednoosiowym. Poligonalnym ryzalitem sięgającym gzymsu koronującego. Ponad nim krzywolinijski szczyt z segmentowym naczółkiem. Na osi ryzalitu dwa zamknięte odcinkowo otwory okienne w tynkowych przepaskach z kluczami: dolny o wykroju zbliżonym do kwadratu, górny w formie wysokiego prostokąta. Budynek klasztorny złożony z trzech półtoratraktowych skrzydeł z korytarzem od strony wirydarza. W narożu skrzydła północnego prostokątny refektarz sąsiadujący z kuchnią. W skrzydle wschodnim, obok prezbiterium, pomieszczenie dawnego skarbcza. Pomieszczenia parteru w większości kryte sklepieniami żaglastymi na gurtach. Na piętrze sufity. Elewacje zwieńczone gzymsem koronującym. Kondygnacje oddzielone płaskim, opaskowym gzymsem kordonowym. Elewacje o zróżnicowanej ilości osi: wschodnia siedmio, północna jedenasto a zachodnia sześcioksiowa. Na osiach otwory okienne o wykrojach zbliżonych do kwadratów w tynkowych opaskach obejmujących płyciny podokienne. W skrzydle zachodnim, na trzeciej osi od północy portal wejściowy z otworem drzwiowym zamkniętym łukiem koszowym obwiedzionym tynkową opaską z kluczem. Otwór ujęty parą pilastrów, na których osadzony gzyms. W części południowej dziedzińca parterowy budynek gospodarczy z 1760 roku mieszczący pierwotnie piekarnię i browar. O mieszanej konstrukcji: murowany i szkieletowy. Budynek na planie prostokąta, pięcioksiowy z przelotową sienią. W elewacji północnej otwór drzwiowy zamknięty koszowo, ujęty parą pilastrów. Na pozostałych osiach otwory okienne. Budynek kryty dachem naczółkowym. W szczytach półkoliste otwory okienne.

Zabytek częściowo dostępny. Wnętrze udostępnione do zwiedzania po/przed nabożeństwami i uroczystościami religijnymi. Swobodny dostęp do zabytku z zewnątrz. Istnieje możliwość zwiedzenia krypt po wcześniejszym umówieniu. W klasztorze działają dwa pomieszczenia przeznaczone na noclegi dla pielgrzymów.

- Założenia dworsko-parkowe

Na terenie gminy Kamień Krajeński występują założenia przestrzenne zespołów podworskich obejmujące poza częścią rezydencjonalną także zabudowę folwarczną z podwórzem gospodarczym, kolonię mieszkaniową pracowników folwarku oraz dawne sady i ogrody użytkowe. Zespoły takie zlokalizowane są w: Niwy, Radzim i Zamarte.

Zespół dworsko-folwarczny w Radzimi. Zespół składa się z dworu wraz z parkiem, podwórza gospodarczego i kolonii mieszkalnej. Większość budynków pochodzi z II poł. XIX w. i pocz. XX w. Na pocz. XX w. właścicielem był Wilhelm Bedau, który oprócz działalności rolniczej prowadził również ,gorzelnię i cegielnię. Po I wojnie światowej folwarkiem zarządzała Łucja Telinius. Po II wojnie światowej przeszedł w ręce państwa, a następnie PGR

Fot. 7. Radzim. Dwór w zespole dworsko-folwarczny (fot. autor).

Dwór (rejestr zabytków nr A/880 z 18.12.1981 r.) usytuowany na dość znacznym wzniesieniu, założony na osi płn. - pld. Dwór zbudowany w stylu neogotyckim w 1867 r. Na planie prostokąta, zwrócony frontem ku wsch. Między skrzydłem płn. a ścianą wsch. prostokątny portyk

poprzedzony szerokimi schodami. Od strony półn. dobudowane prostokątne skrzydło z trójbocznym ryzalitem na osi skierowanym na półn., ryzalit poprzedzony tarasem o kształcie prostokąta, od strony wsch. na taras prowadzą schody. W półd. - wsch. narożnik wtopiona sześcioboczna wieża poprzedzona schodami od strony półd. - zach. Do elewacji półd. przylega niewielkie prostokątne skrzydło. Od strony zach. do skrzydła półn. dworu dobudowany nowszy budynek mieszkalny w kształcie odwróconej litery L. Na lewo od osi tej elewacji przybudówka na planie kwadratu. Zestawienie brył dworu, dekoracje gzymsów i fryzów, zdwojenie okien i zwieńczeniem w szczycie wsch. nawiązują do stylu gotyckiego. Obecnie dwór jest nieużytkowany.

Teren dawnego folwarku znajduje się na wsch. od dworu, część rezydencjonalną i gospodarczą dzieli mur ceglany. Podwórze gospodarcze założone na planie prostokąta. Z dawnego założenia zachowały się budynki - chlewnia, szopa, kuźnia, garaże, gorzelnia, stodoła, magazyn zbożowy i stajnia. Po zach. stronie dworu mieści się dawna kolonia mieszkalna, usytuowana w pobliżu jeziora, rozplanowana wzdłuż drogi. Park dworski o charakterze krajobrazowym, o powierzchni ok. 4,8 ha, znajduje się w części półn. i półn. - wsch. założenia i graniczy z linia brzegową jeziora.

Zespół dworsko-folwarczny w Zamarte (rejestr zabytków nr A/1158 z 10.06.1987 r.). Zespół zlokalizowany na niewielkim wzniesieniu w półn. - wsch. części wsi. Od zach. ograniczony jest drogą Chojnice - Sępólno Krajeńskie, od półd. drogą lokalną do Ogorzelin, od wsch. łąką ze stawem przechodzącą w las, a od półn. Jeziorem Zamarte. W skład założenia wchodzi pałac i park, stanowiące zespół rezydencjonalny oraz zespół folwarczny złożony z zabudowań gospodarczych otaczających rozległy dziedziniec i folwarcznych domów mieszkalnych usytuowanych wzdłuż półd. granicy parku oraz drogi prostopadłej do zespołu dworskiego (zabudowa późniejsza - o 1921 r.). Poza terenem założenia, na wsch. od granicy folwarku, w lesie, znajduje się zdewastowany cmentarz rodowy von Parpartów.

Fot. 8. Zamarte. Dwór w zespole dworsko-folwarczny (fot. autor).

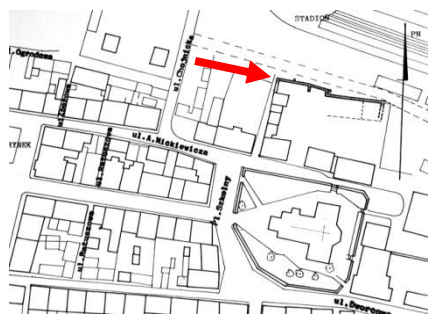
Pałac pierwotnie powstał w 1872 r. Jednak po pożarze w 1913 r. został odbudowany i po kolejnych pracach remontowo-budowlanych otrzymał skromne cechy klasycystyczne. Dwukondygnacyjny, na rzucie prostokąta, z dłuższą osią półn. - półd., nakryty obszernym czterospadowym dachem mansardowym krytym dachówką. Bryła pałacu urozmaicona jest trzykondygnacyjnymi ryzalitami usytuowanymi na osi wsch. - zach., z głównym wejściem od wsch. oraz tarasem ogrodowym od zach.

Elewacje posiadają skromny detal klasycystyczny.

Zabudowania gospodarcze folwarku znajdują się na wsch. od pałacu. Wokół mocno wydłużonego, prostokątnego dziedzińca z dawnych obiektów gospodarczych zachowały się: stajnia (1884 r.), ob. spichlerz, stajnia (1884 r.), ob. magazyn i centralnie usytuowana gorzelnia (1885 r.). Budynki te zostały wzniesione w modnym w tym czasie stylu zabudowań folwarcznych. Pozostałe obiekty gospodarcze są znacznie przebudowane lub wzniesione wspólnie.

Założenie parkowe ma granice wpisane w prostokąt o wydłużonym półn. - zach. narożniku i zostało zakomponowane zgodnie z maniera stylową obowiązującą w latach 70-tych XIX w. Wcześniej istniał w Zamartem, wymieniany w literaturze, barokowy ogród ozdobny. Zakładając park w 4 ćw. XIX w. projektant wykorzystał w kompozycji istniejący zgeometryzowany ogród ozdobny - zastosowano go jako strefę przejściową pomiędzy pałacem a obszarem właściwego rozległego i swobodnego parku krajobrazowego.

- Założenia obronne

Ryc. 1. Kamień Krajeński. Mury miejskie. Plan sytuacyjny, skala 1:1000.

Mury miejskie w Kamieniu Krajeńskim (rejestr zabytków nr A/1286 z 17.06.1992 r.). Pierwsze umocnienia wokół Kamienia Krajeńskiego powstają po lokacji miasta na prawie magdeburskim w 1359 r. przez arcybiskupa Jarosława Bogorię Skotnickiego. Miasto od XIII w. do 1772 r. stanowiła tzw. klucz Kamiński i było własnością arcybiskupów gnieźnieńskich. Przez XIV i początek XV w. trzykrotnie niszczone i spalone przez Krzyżaków. W większości zabudowa drewniana jak i prawdopodobnie umocnienia - tj. wały o konstrukcji drewniano-ziemnej stanowiły mało trwały materiał, który przy najazdach uległ szybkiemu zniszczeniu. Pomimo dogodnego, naturalnego położenia na wzniesieniu w rozlewisku rzeki

Kamionki. Prawdopodobnie już pod koniec XIV w. od półn. strony miasta rozpoczęto wznoszenie muru obronnego. W przywileju lokacyjnym wspomina się o środkach, które miały służyć finansowaniu prac przy wznoszeniu i utrzymaniu umocnień miejskich. Prawdopodobnie w półn. linii murów znajdowała się brama chojnicka, po której nie zachowały się żadne ślady czy dokładniejsze opisy.

W okresie znacznej pozycji Kamienia Krajeńskiego, tj. od XVII-XVIII w. miasto zabezpieczone zostało od strony półn. - wsch., tj. od rejonu kościoła parafialnego, aż do zamku arcybiskupiego kamiennym murem obronnym. Od strony połd. budowa murów nie została zrealizowana ze względu na podnoszenie się poziomu wody w fosie.

Mury obronne pełniły swoją funkcję, aż do wielkiego pożaru miasta w 1822 r. po którym odbudowując miasto wykorzystano częściowo półn. fragmenty miejskich fortyfikacji jako fundamenty bądź materiał budowlany przy wznoszeniu nowych obiektach. Rozbudowa miasta i regulacja wraz z wytyczaniem nowych ulic w 2 poł. XIX w. spowodowała utracenie funkcji obronnych późnogotyckich fortyfikacji. Pierwotna wysokość muru jest trudna do ustalenia. Z uwagi na stosunkowo małą grubość - ok. 1 m, jak i fakt przesłonięcia ziemnego wzniesienia na którym zlokalizowano miasto, z szerokim widokiem od półn., wysokość ta przy późniejszych wzmocnieniach szczytami mogła wynosić 4-5 m.

Obecnie zachowane mury obronne zlokalizowane są w półn. - wsch. części miasta. Mury na całej swojej długości i wysokości wzniesione zostały z kamienia łamanego na zaprawie wapiennej i wapienno-piaskowej, a w środkowej części cementowej (współczesnej), uzupełnionej drobnymi kamieniami. Mury o zróżnicowanej wewnętrznej strukturze składającej się w większości z wylewki wapiennej wypełnionej drobnym gruzem kamienno-ceglanym.

- Budynki użyteczności publicznej

Do tego typu zabytków zalicza się kilka obiektów: budynki poczty w Dąbrówce (ul. Parkowa 15) i Kamieniu Krajeńskim (ul. Odrodzenia 18), które obecnie nie pełnią już swojej funkcji; budynki szkół w Obkasiu, Orzełku, Witkowie i Płociczu (z wyjątkiem szkoły w Płociczu, pozostałe obiekty nie pełnią obecnie swojej funkcji). Kolejnymi obiektami są budynek dawnego hotelu z 1906 r. (Pl. Odrodzenia 23), obecnie budynek mieszkalny, dawny szpital św. Anny z ok. 1910 r. (ul. Podgórna 2), obecnie Dom Pomocy Społecznej oraz dawny dom Żandarmerii z 1906 r. (ul. Sępoleńska 6), obecnie Posterunek Policji.

- Zabytki przemysłu

Budynki przemysłowe reprezentowane są przez budynek młyna w Kamieniu Krajeńskim, ob. magazyn i biura. Młyn ten tworzą dwa odrębne budynki złączone wspólną ścianą, prawdopodobnie różnoczasowe. W momencie gdy już funkcjonowały, zachodnia była młynem właściwym, natomiast wschodnia magazynem. Budynki wybudowane z przeznaczeniem na młyn wodny, należały do większego gospodarstwa produkcyjnego, była tu również produkcja energii elektrycznej i oleju. W okresie międzywojennym i w czasie okupacji młyn należał do Niemca Schultaa. Po II wojnie światowej przejęło go państwo, następnie Gromadzka Rada Narodowa, po czym otrzymał go GS Kamień Krajeński, w którym zaniechał w nim działalności i adoptował młyn na potrzeby biurowe

i magazynowe. Główny budynek młyna założony na planie prostokąta, z wejściem od pñ. Bryła prosta, zwarta, 3-kondygnacyjna z użytkowym poddaszem.

Kolejnymi przykładami są: młyn w Dużej Cerkwicy z początku XX w., budynku dawnej młeczarni w Kamieniu Krajeńskim, gorzelnia w zespole dworsko-folwarcznym w Radzimirze z 2 poł. XIX w., gorzelnia w zespole dworsko-folwarcznym w Zamarte z 1885 r. oraz budynek dworca w Kamieniu Krajeńskim (obecnie nieużytkowany).

- Zabytki techniki

Witkowski Młyn – próg wodny na Kamionce, żelbetonowy z 1 połowy XX w. (zespół młyna, wyburzony w 4 ćw. XX w.).

- Budynki mieszkalne

Najstarsze zachowane do dnia dzisiejszego budynki mieszkalne pochodzą z 2 połowy XIX w., jednakże większość powstała już w I połowie XX w. Występuje zabudowa murowana, drewniana, murowano-szachulcowa i murowano-drewniana.

W większości są to głównie budowle ceglane, założone na rzucie prostokąta, zazwyczaj w układzie kalenicowym, jednokondygnacyjne z poddaszem (w partiach szczytowych poddasza najczęściej znajdują się dodatkowe pomieszczenia mieszkalne), nakryte dachami dwuspadowymi (część naczółkowymi) z pokryciem z dachówki cementowej. Detal architektoniczny w tej zabudowie jest niezwykle skromny i ma on zazwyczaj formę gzymsów, wydzielających część strychową od części mieszalnej oraz sfazowanych cokołów lub z rzadka prostych opasek okiennych.

- Cmentarze

Na terenie gminy Kamień Krajeński znajduje się kilkanaście zabytkowych cmentarzy (łącznie 21). Należą do nich cmentarze ewangelickie, przykościelne, parafialne rzym. - kat. oraz żydowski.

Najwięcej występuje cmentarzy rzymsko-katolickich (parafialne i przykościelne, łącznie 12). Najstarszy z nich to cmentarz przykościelny w Zamarte z 2 poł. XVIII w. Pozostałe pochodzą przeważnie z poł. XIX w. bądź pocz. XX w.

Cmentarze ewangelickie (łącznie 8: Dąbrowa, Duża Cerkwica, Kamień Krajeński, Niwy, Płocicz, Witkowski Młyn, Zamarte) obecnie nieczynne, pochodzą przeważnie z poł. XIX w. bądź pocz. XX w. Często są zaniedbane, o nieczytelnych granicach, z pojedynczymi zachowanymi nagrobkami w postaci tumb, krzyży lub tablic inskrypcyjnych. Założone są na planie prostokąta, na wzniesieniu, przeważnie w sąsiedztwie dróg (5). Cmentarz w miejscowości Niwy oddalony jest od zabudowań, wśród pól uprawnych. Natomiast cmentarze w miejscowości Witkowski Młyn i Zamarte (rodowy, von Parpartów) zlokalizowane są w lesie.

Cmentarz żydowski z 2 poł. XIX w., obecnie nieistniejący, położony był na skraju miejscowości Kamień Krajeński, przy drodze do Chojnic, u podnóża niewielkiego wzniesienia porośniętego lasem.

5.2.4 Zabytki ruchome

Na mocy art. 3 pkt. 3 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, zabytkiem ruchomym jest rzecz ruchoma, jej część lub zespół rzeczy ruchomych, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową.

Zabytek ruchomy jest wpisywany do rejestru na podstawie decyzji wydanej przez wojewódzkiego konserwatora zabytków na wniosek właściciela tego zabytku (art. 10 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami). Wojewódzki konserwator zabytków może wydać z urzędu decyzję o wpisaniu zabytku ruchomego do rejestru w przypadku uzasadnionej obawy zniszczenia, uszkodzenia lub nielegalnego wywiezienia zabytku za granicę albo wywiezienia za granicę zabytku o wyjątkowej wartości historycznej, artystycznej lub naukowej. Do rejestru nie wpisuje się zabytku wpisanego do inwentarza muzeum lub wchodzącego w skład narodowego zasobu bibliotecznego (art. 11 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami).

Zabytki ruchome wpisane do rejestru zabytków i znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków na terenie Gminy Kamień Krajeński to:

- wyposażenie kościoła parafialnego pw. Św. Michała Archanioła w Dąbrówce (B/248/1-53),

- wyposażenie kościoła filialnego pw. Św. Wojciecha w Dużej Cerkwicy (B/392/1-14),
- wyposażenie kościoła parafialnego pw. Śś. Apostołów Piotra i Pawła w Kamieniu Krajeńskim (B/76/1-79),
- Zespół klasztorny Bernardynów w Zamarte: płócienne okiennice (B/99), organy (B/98), wyposażenie kościoła parafialnego pw. Nawiedzenia Matki Boskiej (B/100/1-117), krucyfiks (B/304).

5.2.5 Zabytki archeologiczne

Zgodnie z ustawą z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami wszystkie zabytki archeologiczne, bez względu na stan zachowania, podlegają ochronie i opiece. Na obszarach występowania stanowisk archeologicznych oraz w strefie ich ochrony, prowadząc inwestycje wymagające robót ziemnych, przed uzyskaniem pozwolenia na budowę lub przed rozpoczęciem prac ziemnych, należy przeprowadzić ratownicze badania archeologiczne w zakresie uzgodnionym z wojewódzkim konserwatorem zabytków. Wyniki badań często stanowią jedyną dokumentację następujących po sobie faktów osadniczych na tym terenie. Pozwalają one skorygować, uszczegółowić i potwierdzić informacje uzyskane ze źródeł pisanych. Pozyskany w trakcie badań materiał ruchomy umożliwia uzupełnienie danych o kulturze materialnej mieszkańców. Należy przy tym pamiętać, że zasięg stanowisk archeologicznych został wyznaczony na mapach na podstawie badań powierzchniowych i niekoniecznie może dokładnie odpowiadać zasięgowi występowania pozostałości osadnictwa pradziejowego pod ziemią. Dlatego należy traktować go zawsze orientacyjnie, ponieważ może okazać się, że obiekty archeologiczne zalegają także w sąsiedztwie wyznaczonego na podstawie obserwacji powierzchniowej, zasięgu stanowiska. Niezbędne jest także określenie zasad ochrony zabytków archeologicznych wpisanych do rejestru zabytków oraz ujętych w gminnej ewidencji zabytków, lub przeznaczonych do ujęcia w gminnej ewidencji zabytków, w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego, warunkach zabudowy i inwestycjach celu publicznego oraz respektowanie przez inwestorów zapisów dotyczących ochrony zabytków archeologicznych zawartych w opiniach i decyzjach właściwego miejscowo konserwatora zabytków, zgodnie z ustawą o ochronie i opiece nad zabytkami.

Na terenie Gminy Kamień Krajeński w ewidencji konserwatorskiej znajduje się 437 stanowisk archeologicznych. Żadne nie jest wpisane do rejestru zabytków. Większość stanowisk archeologicznych została rozpoznana „powierzchniowo” podczas dużego projektu realizowanego już od końca lat 70-tych XX w., jest to Archeologiczne Zdjęcie Polski (AZP).

Obszar Gminy znajduje się na 11 obszarach AZP: 27-32, 27-33, 27-34, 28-32, 28-33, 28-34, 29-32, 29-33, 29-34, 30-32, 30-33, 30-34. Cechują się zróżnicowaną chronologią, poczynając od epoki kamienia, poprzez jej młodszy okres neolit i kulturę amfor kulistych czy pucharów lejkowatych, kulturę lużycką epoki brązu, ślady wpływów rzymskich epoki żelaza, po średniowiecze i czasy nowożytne. W trakcie prac archeologicznych odnajdywane były osady, ślady osadnicze, punkty osadnicze, cmentarzyska (Kamień Krajeński nr 3 AZP 29-33/24; Obkas nr 1 AZP 28-33/40; Orzełek nr 23 AZP 28-33/23), obozowiska (Obkas nr 2 AZP 28-33/31), i kurhany (Obkas nr 10 AZP 28-33/39).

5.3. Zabytki objęte prawnymi formami ochrony

Podstawowe formy ochrony zabytków według Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r. (Dz. U. z 2020 r. poz. 282) stanowią:

1. wpis do rejestru zabytków;
2. uznanie za pomnik historii;
3. utworzenie parku kulturowego;
4. ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

Na obszarze gminy Kamień Krajeński funkcjonują dwie z wyżej wymienionych form ochrony zabytków: wpis do rejestru zabytków oraz ustalenia ochrony w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego (s. 24-26 niniejszego opracowania).

5.3.1 Zabytki wpisane do rejestru zabytków

Zgodnie z *ustawą z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami* rejestr zabytków prowadzi wojewódzki konserwator zabytków, który zgodnie z przytoczoną powyżej ustawą, jako jedyny organ ochrony zabytków posiada kompetencje wpisywania zabytków do rejestru. Wpis zabytku do rejestru zabytków dokonywany jest na mocy decyzji administracyjnej, w księdze rejestru zabytków, określanej w zależności od kategorii zabytku właściwym symbolem:

- księga A – zabytki nieruchome,
- księga B – zabytki ruchome,
- księga C – zabytki archeologiczne.

Zabytek nieruchomy może zostać wpisany do rejestru z urzędu lub na wniosek właściciela lub użytkownika wieczystego gruntu, na którym zabytek się znajduje. Do rejestru może być wpisane otoczenie zabytku wpisanego do rejestru, a także nazwa geograficzna, historyczna lub tradycyjna tego zabytku. Wpisu dokonuje właściwy Wojewódzki Konserwator Zabytków wydając decyzję administracyjną.

Zabytek wpisany do rejestru, który uległ zniszczeniu w stopniu powodującym utratę jego wartości historycznej, artystycznej lub naukowej albo, którego wartość będąca podstawą wydania decyzji o wpisie do rejestru nie została potwierdzona w nowych ustaleniach naukowych, zostaje skreślony z rejestru. Skreślenie z rejestru następuje na podstawie decyzji ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego.

Na terenie gminy Kamień Krajeński w rejestrze zabytków znajdują się następujące zabytki:

Tabela 1. Zabytki nieruchome gminy Kamień Krajeński wpisane do rejestru zabytków.

Lokalizacja	Obiekt objęty ochroną	Data decyzji	Numer rejestru
Dąbrówka	Kościół parafialny pw. św. Michała Archanioła - Ogrodzenie z kostnicą	10.07.2001 r.	A/37
Duża Cerkwica	Zespół kościoła filialnego pw. Św. Wojciecha - Kościół - Dzwonnica - Cmentarz przykościelny - Mur cmentarny	15.02.1993 r.	A/813
Kamień Krajeński – miasto	Kościół parafialny pw. Śś. Apostołów Piotra i Pawła	15.02.1993 r.	A/772
	Mury miejskie	17.06.1992 r.	A/1286
Obkas	Kościół parafialny pw. Śś. Filipa i Jakuba	05.07.1991 r.	A/800
Radzim	Dwór	18.12.1981 r.	A/880
Zamarte	Zespół klasztorny oo. Bernardynów: - Kościół, ob. Parafialny pw. Nawiedzenia Matki Boskiej - Zabudowania klasztorne	13.07.1936 r.	A/763
	Założenie pałacowo-parkowe: - Pałac - Park - Spichlerz (d. stajnia) -Gorzelnia	10.06.1987 r.	A/1158

5.4 Zabytki w gminnej ewidencji zabytków

Do obowiązków samorządu lokalnego należy ochrona zabytków, które znajdują się na terenie gminy. Zadania te precyzuje art. 4 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r. Gminy mają dbać między innymi o „zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwale zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie”, a także zapobiegać „zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków”. Do obowiązków nałożonych przez ustawę na gminę należy „uwzględnienie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska”, czemu ma służyć gminna ewidencja zabytków.

W gminnej ewidencji zabytków powinny być ujęte:

1. zabytki nieruchome wpisane do rejestru;
2. inne zabytki nieruchome znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków
3. inne zabytki nieruchome wyznaczone przez wójta (burmistrza, prezydenta miasta) w porozumieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków.

Informacje o zabytkach nieruchomych, które powinna zawierać karta adresowa, określa Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 26 maja 2011 r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem.

Na podstawie art. 21 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r., gminna ewidencja zabytków jest podstawą do sporządzenia programu opieki nad zabytkami. Dodatkowo ustawa z dnia 18 marca 2010 r. o zmianie ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz o zmianie innych ustaw istotnie wzmacnia rangę gminnej ewidencji zabytków poprzez między innymi obowiązek uzgadniania z Wojewódzkim konserwatorem Zabytków projektów decyzji o WZIZT (Warunków Zabudowy i Zagospodarowania Terenu) oraz projektów budowlanych dotyczących obiektów ujętych między innymi w gminnej ewidencji zabytków.

Gminna ewidencja zabytków gminy Kamień Krajeński została sporządzona w 2019 r. zgodnie z ustawą z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Ewidencja prowadzona jest w formie kart adresowych zabytków nieruchomych.

Ewidencja Zabytków zawiera łącznie 717 pozycji (280 - zabytki nieruchome, 437 - stanowiska archeologiczne). Występują w niej obiekty wpisane są do rejestru zabytków województwa kujawsko-pomorskiego (łącznie 16 obiektów) oraz obiekty znajdujące się na kartach adresowych GEZ (nie figurujące w rejestrze).

Zaktualizowany spis zabytków nieruchomych i archeologicznych ujętych w gminnej ewidencji zabytków przedstawiają tabele na końcu opracowania.

5.5 Dziedzictwo niematerialne

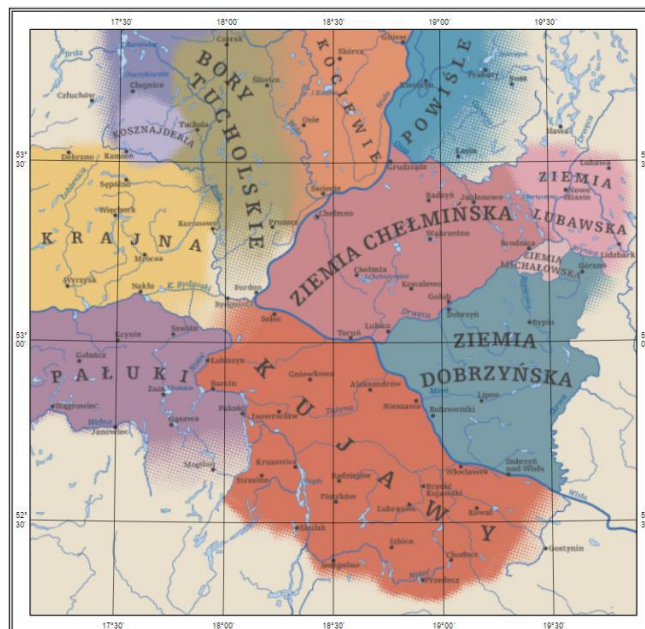
W rozumieniu Konwencji UNESCO, której tekst został przyjęty na 32 sesji Konferencji Generalnej UNESCO w październiku 2003 r., dziedzictwo niematerialne to zwyczaje, przekaz ustny, wiedza i umiejętności oraz związane z nimi przedmioty i przestrzeń kulturowa, które są uznane za część własnego dziedzictwa przez daną wspólnotę, grupę lub jednostki. Dziedzictwo niematerialne to rodzaj dziedzictwa, który jest przekazywany z pokolenia na pokolenie i ustawicznie odtwarzany przez wspólnoty i grupy w relacji z ich środowiskiem, historią i stosunkiem do przyrody. Dla danej społeczności dziedzictwo niematerialne jest źródłem poczucia tożsamości i ciągłości. Dziedzictwo niematerialne w rozumieniu wspomnianej wyżej Konwencji obejmuje:

- tradycje i przekazy ustne, w tym język jako narzędzie przekazu,
- spektakle i widowiska,
- zwyczaje, obyczaje i obchody świąteczne,
- wiedzę o wszechświecie i przyrodzie oraz związane z nią praktyki,
- umiejętności związane z tradycyjnym rzemiosłem.

Dziedzictwo kulturowe to nie tylko zachowane obiekty zabytkowe, ale również zespoły muzyczne, wokalne, stowarzyszenia oraz szkoły, które pełnią funkcję ośrodków kulturowych i są

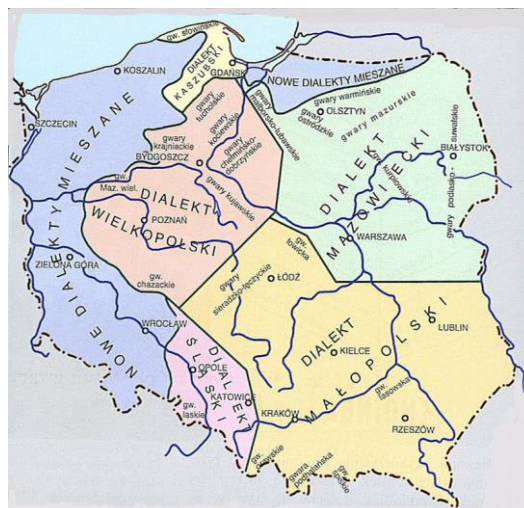
miejszem spotkań dla miejscowej ludności. Owocem działań wszystkich tych, którzy tworzą dziedzictwo kulturowe, są różnego rodzaju wydarzenia i imprezy kulturalne.

Obszar gminy Kamień Krajeński położony na obszarze "Krajna" powiązany był w części południowej z Wielkopolską i Kujawami a w północnej z Kaszubami, co powodowało ścieranie się różnych wzorców kulturowych. Północna część gminy należała do historycznego regionu etnograficznego Kosznejderii.

Ryc. 2. Rejony etnograficzne województwa kujawsko - pomorskiego.
Źródło: www.atlas.kujawsko-pomorskie.pl

Gwary Krajny na obszarze między Notecią a Borami Tucholskimi w literaturze dialektologicznej ujmuje się jako należące do wielkopolskiego zespołu dialektalnego. Obszar formowania się gwary krajniackiej można wyznaczyć schematyczną linią: Złotów – Piła – Nakło – Bydgoszcz – Kamień Krajeński. Gwara ta reprezentuje typ przejściowy, gdyż wykształciły się w niej cechy nawiązujące z jednej strony do Wielkopolski (i języka dolnołużyckiego), z drugiej – do gwar kaszubskich (historycznie dialektów pomorskich). Określa się więc je często jako gwary pograniczne, które stanowią językowe przejście od Wielkopolski do Kaszub. Są one silnie zróżnicowane. Dla terenu omawianej gminy występują gwary północnokrajniackie z ośrodkiem w okolicach Kamienia Krajeńskiego z m.in. formą żeńską liczebnika dwie (obok typu dwa), przejściem -aj > -ej w czasownikach (dej, czekej), końcówką -ta w drugiej osobie liczby mnogiej czasu teraźniejszego i rozkaznika (niesieta, niešta), słownictwem typu brzad ‘owoc suszony’, bulwa ‘ziemniak’, waka ‘suka’.

Ryc. 3. Gwary krajniackie na mapie dialektalnej. Źródło:
<http://www.dialektologia.uw.edu.pl>

Dziedzictwo niematerialne na terenie gminy podtrzymują koła gospodyń wiejskich reprezentujące folklor muzyczny i taneczny. Znajdują się one w następujących miejscowościach: Dąbrowie, Dąbrówce, Dużej Cerkwicy, Małej Cerkwicy, Obkasie, Orzełku, Płociczu, Radzimi, Witkowie i Zamartem.

Zarówno w gminie, jak i mieście Kamień Krajeński szeroko zakrojoną działalność kulturalną prowadzi Miejsko - Gminny Ośrodek Kultury oraz Miejsko - Gminna Biblioteka Publiczna. Ośrodek kultury wraz z Urzędem Miejskim są instytucjami prowadzącymi dla świetlic i wiejskich domów kultury, przy których skupiają się m.in. Koła Gospodyń Wiejskich.

Wśród ważniejszych imprez kulturalnych organizowanych przez MGOK wymienić należy m.in.:

- a) Finał Wielkiej Orkiestry Świątecznej Pomocy (styczeń),
- b) Powiatowe Spotkanie z Kolędą i Pastoralką (styczeń),
- c) Gminny Przegląd Twórczości Teatralnej „MIM” (kwiecień),
- d) Krajeński Festyn Kulturalny (czerwiec),
- e) Dożynki gminne (wrzesień),
- f) Święto Ziemniaka (wrzesień),
- g) Kamieńskie Integrycyjne Spotkania Twórcze „KIST” (październik),
- h) Gminny Konkurs Jasełek i Widowisk Bożonarodzeniowych (grudzień).

Przy domu kultury funkcjonuje również wiele zespołów i sekcji artystycznych tworzonych przez dzieci i młodzież, a także osoby dorosłe (np. zespoły wokalne, zespoły tańca ludowego, sekcje plastyczne). MGOK jako organizator życia kulturowego w Kamieniu Krajeńskim kultywuje lokalne tradycje.

Herb Gminy Kamień Krajeński. Najstarszy herb Kamienia Krajeńskiego przedstawia w polu błękitnym białą heraldyczną lilijkę ze złotą skuwką. Nawiązuje do herbu arcybiskupstwa niegrodzkiego, do którego niegdyś należało.

6. OCENA STANU DZIEDZICTWA KULTUROWEGO GMINY. ANALIZA SZANS I ZAGROŻEŃ

6.1 Ocena stanu dziedzictwa kulturowego gminy

Analizę stanu zachowania obiektów zabytkowych przeprowadzono w oparciu o Gminną Ewidencję Zabytków, wykonaną w 2019 r. Na terenie gminy, w 14 miejscowościach, w GEZ ujętych zostało 280 zabytków architektury i budownictwa, w tym 16 z rejestru zabytków. Ujęte w ewidencji obiekty datowane są przede wszystkim na wiek XIX, przełom XIX i XX wieku oraz na początek XX wieku. Warty wzmianki jest kościół parafialny w Kamieniu Krajeńskim z końca XVI w. (rozbudowany w 1720-38 r. i 1865 r.) oraz zespół klasztorny oo. Bernardynów w Zamarte z poł. XVIII w. W wykazie figurują obiekty o zróżnicowanych funkcjach. Budynki mieszkalne stanowią największą grupę obiektów zabytkowych ujętych w gminnej ewidencji. Oprócz wyżej wymienionych obiektów na terenie gminy występują również: dawne obiekty rezydencjonalne z parkami oraz budynkami gospodarczymi, obiekty użyteczności publicznej, obiekty sakralne, cmentarze, przydrożne figury i kapliczki.

Stan zachowania poszczególnych obiektów ujętych w GEZ opiera się na ocenie zewnętrznych elementów bryły obiektów zabytkowych. Jako stan bardzo dobry przyjęto stan idealny estetycznie jak i konstrukcyjnie, będący najczęściej wynikiem niedawnego remontu, stan dobry w przyjętej ocenie odbiega od niego nieznacznie zaburzeniami estetyki elewacji, przy stanie zaniedbanym ta estetyka

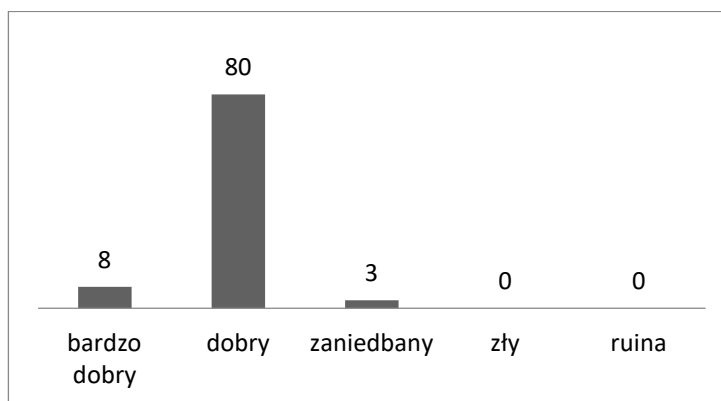
pozostawia wiele do życzenia, przy stanie złym oprócz braku estetyki widoczne jest naruszenie konstrukcji ścian i poszycia dachu, a w przypadku ruiny doszło do całkowitego lub częściowego zburzenia zabytku.

W mieście Kamień Krajeński budynki ujęte w Gminnej Ewidencji Zabytków prezentują w większości dobry stan zachowania. Większość zabytków pozostaje w rękach prywatnych. Dwa obiekty wpisane są do rejestru zabytków (kościół parafialny oraz mury miejskie).

Wśród obiektów dominują obiekty mieszkalne w dobrym lub bardzo dobrym stanie technicznym, jedynie kilka obiektów jest zaniedbana i wymaga bieżących remontów (m.in. budynek przy ul. Dworcowej 8). Trzy obiekty mieszkalne, przy ul. Leśnej 5, ul. Przykop 3 i ul. Sępoleńskiej 7, zostały gruntownie przebudowane (m.in. zmiana okien, dachu, nowe tynki, podwyższenie obiektu o piętro).

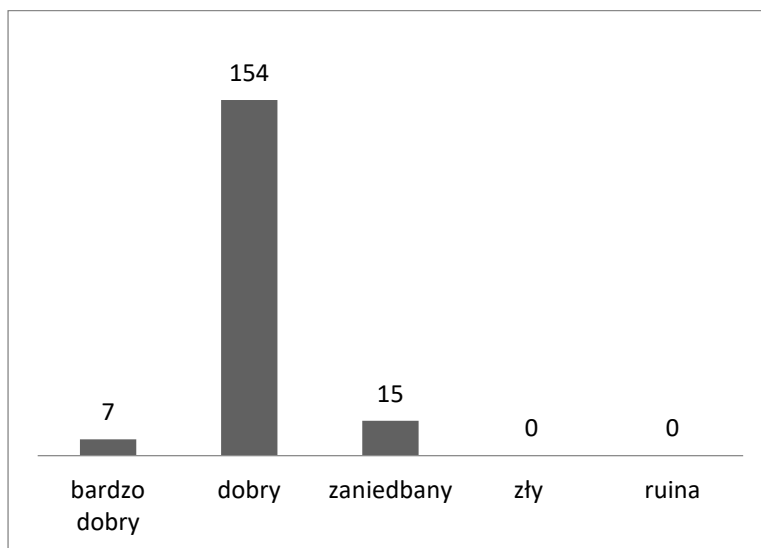
Obiekty użyteczności publicznej występują w liczbie 3: Dom Pomocy Społecznej - dawny szpital św. Anny, Posterunek Policji - dawny dom Żandarmerii, dworzec kolejowy - obecnie nieużytkowany. Jedynie dawny dworzec prezentuje zły stan techniczny. Obiekty o funkcji sakralnej (m.in. kościół, ogrodzenie kościoła, zespół klasztoru Elżbietanek -obecnie Dom Pomocy Społecznej, kaplica cmentarna, kapliczka z rzeźbą św. Wojciecha, plebania, salka katechetyczna, cmentarze) prezentują dobry stan zachowania z wyjątkiem cmentarza ewangelickiego (przy drodze do Chojnic), który jest nieczynny i zaniedbany. Pozostałe obiekty, takie jak budynek dawnej mleczarni, dawny młyn, pozostałości murów miejskich są w dobrym stanie.

Tabela 2. Stan zachowania obiektów na terenie miasta Kamień Krajeński.

W pozostałych miejscowościach gminy obiekty ujęte w Gminnej Ewidencji Zabytków również prezentują stan dobry. Tak jak na terenie miasta tak i tu w większości są to budynki mieszkalne i mieszkalno-gospodarcze o dobrym stanie zachowania, niewielka ich część jest zaniedbanych (m.in. Duża Cerkwica 44-45, Niwskie Osady 17, Niwy 5). Część z tych budynków utraciła swoje cechy stylistyczne i została gruntownie przebudowana (m.in. Duża Cerkwica 36, 56, Mała Cerkwica 45, 60, Orzełek 20, 49, 72, 72). Następną grupę stanowią obiekty o funkcji sakralnej, ich stan zachowania również jest dobry i bardzo dobry, z wyjątkiem nieczynnych i zaniedbanych cmentarzy ewangelickich.

W przypadku pozostałych budynków (młyn w Dużej Cerkwicy, szkoła i kuźnia w Płociczu, dwór, gorzelnia i park krajobrazowy w Radzimiu, remiza i kuźnia w Witkowie, stopień wodny na rzece w Witkowskim Młynie, pałac, park i gorzelnia w Zamarte) stan ich jest dobry, z wyjątkiem dworu i parku w Radzimiu.

Tabela 3. Stan zachowania obiektów na terenie wsi gminy Mieroszów.

Podsumowując ogólny stan zachowania zabytków występujących w Gminnej Ewidencji Zabytków gminy Kamień Krajeński należy uznać za zadowalający. Stosunek liczbowy obiektów o korzystnej kondycji (bardzo dobry i dobry) w stosunku do niezadowalającej (zaniedbany, zły, ruina) wynosi: 249/18. Korzystny bilans utrzymuje się w mieście i we wszystkich wsiach gminy.

6.2 Analiza Szans i zagrożeń

Analiza SWOT jest jednym z podstawowych narzędzi diagnostycznych. Określa ona cztery ważne elementy oceny: mocne i słabe strony, czyli pozytywne i negatywne warunki wewnętrzne oraz szanse i zagrożenia, czyli pozytywne i negatywne warunki zewnętrzne. Niniejsza analiza jest podstawą do określenia celów i kierunków działania miasta i gminy Kamień Krajeński w zakresie ochrony zabytków.

MOCNE STRONY

- Dobry i bardzo dobry stan zachowania większości zabytków w Gminie.
- Cenne obiekty zabytkowe (m.in. zespół klasztorny w Zamarte).
- Duża ilość stanowisk archeologicznych, które świadczą o długiej i ciekawej historii miasta i gminy.
- Duży potencjał do rozwoju turystyki aktywnej (wędrówki, wycieczki rowerowe, wędkarstwo, sporty wodne itp.) w oparciu o zasoby krajobrazowe, takie jak jeziora, lasy oraz kulturowe (liczne zabytki).
- Wysokie walory przyrodnicze i krajobrazowe jeziora Mochel, położenie na obszarze Krajeńskiego Parku Krajobrazowego.
- Potencjał społeczny – koła gospodyń wiejskich oraz zespoły ludowe.
- Liczne szlaki piesze, m.in.:
 - szlak „Rycerza Bossutt” (szlak poświęcony jest pierwszemu właścicielowi Komierowa, rycerzowi czeskiemu Bossucie, który przybył do Polski w orszaku Dąbrówki, otrzymał nadanie z rąk Mieszka I, a jego potomkowie wiernie strzegli tych ziem przez całe tysiąclecie. Szlak wiedzie przez pola i lasy falistym terenem z ładnymi widokami na wzgórze morenowe),
 - szlak „Akademicki:
 - szlak „Rezerwatów Krajeńskich”
 - szlak „Znaku Rodła – Janiny Kłopotckiej” (szlak poświęcony pamięci działaczki Związku Polaków w Niemczech, malarki, twórczyni znaku „Rodła”, Janinie Kłopotckiej).
- Brak przemysłu silnie zanieczyszczającego środowiska.
- Działający Miejsko – Gminny Ośrodek Kultury w Kamieniu Krajeńskim.

- Świadomość lokalnej społeczności o istniejących potencjałach kulturowych oraz imprezach kulturalnych.
SŁABE STRONY
<ul style="list-style-type: none"> - Niedostateczna promocja zabytków i ich roli w życiu gospodarczym, kulturalnym itp. - Brak obiektu wystawienniczego na terenie miasta i gminy, typu: publiczna galeria, muzeum, izba pamięci. - Nikłe informacje na stronie internetowej gminy o zabytkach. - Postępująca degradacja nieczynnych cmentarzy. - Duże natężenie ruchu samochodowego w centrum miasta (przebiegająca droga nr 25) powodująca degradację budynków zabytkowych. - Prowadzenie prac remontowych obiektów zabytkowych bez nadzoru konserwatorskiego. - Niezadawalające oznakowanie cennych obiektów kulturowych. - Zanikanie cech tradycyjnych zabudowy mieszkalnej i gospodarczej (likwidacja detali, zakrywanie drewnianej bądź ceglanej elewacji – ocieplanie budynków). - Mała świadomość podmiotów gospodarczych o korzyściach płynących z mecenatu kultury. - Słabe wykorzystanie potencjału miejsca np. to rozwoju turystyki aktywnej (np. ścieżki rowerowe). - Słaba oferta w zakresie turystyki tematycznej: wodna, kulinarna, wędkarska.
SZANSE
<ul style="list-style-type: none"> - Unikatowe walory dziedzictwa kulturowego, które w połączeniu z dużymi walorami przyrodniczo-krajobrazowymi mogą stanowić znaczący czynnik rozwoju turystyki. - Prace remontowo-konserwatorskie obiektów zabytkowych. - Kształtowanie przestrzeni publicznej na jeziorze Mochel. - Budowa ścieżek rowerowych na terenie gminy związanych z obiektami zabytkowymi, miejscami historycznymi i miejscami pamięci. - Organizowanie imprez sportowo-kulturalnych zwłaszcza o zasięgu ponadlokalnym. - Pozyskanie środków zewnętrznych na rozwój gminy; Wykorzystanie środków pomocowych z Unii Europejskiej przez jak największą liczbę beneficjentów (podmioty publiczne i prywatne). - Rozwój organizacji pozarządowych. - Nowoczesne techniki informatyczne stwarzające możliwość prezentacji dziedzictwa kulturowego na szerszą skalę oraz jego cyfryzację (tworzenie edukacyjnych baz danych). - Lokalne tematyczne strony internetowe.
ZAGROŻENIA
<ul style="list-style-type: none"> - Niezadawalający stan techniczny niektórych obiektów zabytkowych. - Bezprawne/samowolne działania przy prywatnych obiektach o walorach zabytkowych. - Brak środków na renowację zabytkowych obiektów (zwłaszcza budynków będących własnością prywatną). - Braki w edukacji z zakresu wartości i ochrony dziedzictwa kulturowego. - Brak miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla obszaru całej gminy.

6. ZAŁOŻENIA PROGRAMOWE

Gminny Program Opieki nad Zabytkami służy ochronie i wykorzystaniu lokalnych zasobów dziedzictwa kulturowego w różnych dziedzinach życia społecznego. Realizacja wyznaczonych celów wymaga przede wszystkim zmiany w świadomości, szczególnie w obszarze odpowiedzialności jednostki samorządu terytorialnego, podmiotów, instytucji i sfer funkcjonalnych, które odpowiadają za ochronę środowiska kulturowego i naturalnego, za ład i zagospodarowanie przestrzenne, a także wyznaczone kierunki rozwoju gminy. Ważne jest także, aby właściciele zabytkowych obiektów,

zmienili swoje podejście, przyczyniając się w ten sposób do poprawy stanu zachowania wszelkich dóbr środowiska kulturowego i naturalnego.

Za podstawowe cele programu opieki nad zabytkami należy przyjąć te wynikające z art. 87 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opieki nad zabytkami, a więc:

- włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju.

- uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej i konsekwentne oraz planowe realizowanie zadań kompetencyjnych samorządu dotyczących opieki nad zabytkami jako potwierdzenie uznania znaczenia dziedzictwa kulturowego dla rozwoju gminy.

- zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania.

- wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego.

- podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wykreowanie wizerunku gminy poprzez: podejmowanie działań sprzyjających wytworzeniu lokalnej tożsamości mieszkańców, wspieranie aktywności mieszkańców mającej na celu poszanowanie dziedzictwa kulturowego, edukację w zakresie miejscowego dziedzictwa kulturowego.

- wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami.

- określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystywaniem tych zabytków.

- podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

Na podstawie przeprowadzonej oceny stanu dziedzictwa kulturowego gminy, oceny opracowań strategicznych dotyczących rozwoju społeczno – gospodarczego gminy zostały opracowane dwa priorytety. Do realizacji priorytetów wyznaczono kierunki działania wraz z zadaniami. Czynności te osiągnięte zostaną w perspektywie długofalowej, wieloletniej, których ostatecznym rezultatem będzie przywrócenie zabytkom gminy właściwych im walorów historycznych i estetycznych.

Zgodnie z art. 87 ust. 5 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, Burmistrz zobowiązany jest do sporządzania, co dwa lata, sprawozdań z realizacji *Gminnego Programu* i przedstawiania ich Radzie Miasta. Wykonanie takiego sprawozdania, powinno być poprzedzone oceną poziomu realizacji *Programu*, uwzględniające wykonanie zadań, które zostały przyjęte do wypełnienia w czteroletnim okresie obowiązywania *Gminnego Programu* oraz efektywność wcielenia ich w życie.

PRIORYTET I	
OCHRONA I REWALORYZACJA DZIEDZICTWA KULTUROWEGO	
Kierunki działań:	Zadania:
Zahamowanie procesu degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania	<ul style="list-style-type: none"> - Monitoring stanu zachowania zabytków będących własnością Gminy: <ul style="list-style-type: none"> - przegląd stanu technicznego obiektów; - wyznaczenie obiektów, dla których niezbędny jest remont/konserwacja; - opracowanie planu remontów. - Prowadzenie prac remontowo-konserwatorskich zabytków stanowiących własność gminy, w miarę posiadanych do dyspozycji środków finansowych w budżecie oraz pozyskanych ze źródeł zewnętrznych. - Współpraca z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków w Bydgoszczy. - Intensyfikacja starań o uzyskanie zewnętrznych środków finansowania. - Sprawowanie opieki nad zabytkowymi cmentarzami na terenie Gminy (szczególnie tych w złym i bardzo złym stanie), poprzez: <ul style="list-style-type: none"> - prace pielęgnacyjne i porządkujące,

	<ul style="list-style-type: none"> - usuwanie roślinności zielnej oraz samosiewek drzew, - oznakowanie obiektów, - renowację zabytkowych nagrobków, - zaznaczenie cmentarzy w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego - upowszechnianie wiedzy na ich temat wśród mieszkańców gminy, - zwracanie szczególnej uwagi na obowiązek otaczania opieką miejsc grzebalnych, niezależnie od pochodzenia i wyznania osób tam spoczywających. - Rewaloryzacja zespołów zabytkowej zieleni. Z uwzględnieniem starodrzewia na terenie zespołów dworsko-folwarcznych. - Ochrona stanowisk archeologicznych: <ul style="list-style-type: none"> - wskazanie lokalizacji w dokumentach planowania przestrzennego; - prowadzenie wszelkich działań inwestycyjnych po przeprowadzeniu nadzoru archeologicznego lub badań wykopaliskowych; - zachowanie w przestrzeni wyodrębnionej formy stanowisk archeologicznych naziemnych z własną formą krajobrazową.
Zintegrowana ochrona dziedzictwa kulturowego i środowiska przyrodniczego	<ul style="list-style-type: none"> - Wykonanie planów zagospodarowania przestrzennego dla obszaru całej gminy. - Egzekwowanie zapisów określonych w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego. - Przestrzeganie ustaleń studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego oraz obowiązujących miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego w zakresie ochrony dóbr kultury. - Staranne planowanie przestrzenne miasta i wsi, respektujące wartości układu urbanistycznego i układów ruralistycznych.
Rozszerzenie zasobu i ochrony dziedzictwa kulturowego Gminy	<ul style="list-style-type: none"> - Zadania dla gminnej ewidencji zabytków: <ul style="list-style-type: none"> - zakładanie nowych kart adresowych w uzgodnieniu z Wojewódzkim Urzędem Ochrony Zabytków dla zabytków dotychczas nierozpoznanych i nie uwzględnionych w ewidencji, a istotnych dla obrazu dziedzictwa kulturowego na terenie gminy, - aktualizacja zmian w stosunkach własnościowych oraz zmian stanu prawnego jak aktualne formy ochrony, - systematyczne uzupełnianie kart adresowych o uzyskane nowe dane i aktualizowaną w przypadku zmian w wyniku rozbiórek i remontów dokumentację fotograficzną, - propozycje skreślenia z ewidencji obiektów nieistniejących oraz takich, które utraciły cechy zabytkowe w wyniku modernizacji; - udostępnianie opracowanych kart adresowych do celów projektowych i badawczych dla służb i podmiotów opracowujących wszelkie plany zagospodarowania przestrzennego czy inne programy: np. rewitalizacyjne, opieki nad zabytkami.
PRIORYTET II: PROMOCJA DZIEDZICTWA KULTUROWEGO I PIELĘGNACJA TOŻSAMOŚCI REGIONALNEJ	

Kierunki działań:	Zadania:
Szeroki dostęp do informacji o dziedzictwie kulturowym Gminy	<ul style="list-style-type: none"> - Umieszczenie na stronie internetowej Gminy gminnej ewidencji zabytków wraz z kartami obiektów oraz Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami. - Zapoznanie mieszkańców, przede wszystkim właścicieli obiektów ujętych w gminnej ewidencji zabytków, z zagadnieniami dotyczącymi gminnej ewidencji zabytków oraz przybliżenie skutków prawnych z tym związanych. - Współpraca z instytucjami wprowadzającymi dodatkowe oznakowania na ulicach i drogach gminnych, powiatowych i wojewódzkich dojazdowych w celu ułatwienia dojazdu do tych obiektów – głównie do najcenniejszych zabytków gminy. Ciągła dbałość o tablice już umieszczone oraz oznakowanie zabytków, aby swą estetyką i formą zachęcały do odwiedzenia tych miejsc.
Popularyzowanie wiedzy o regionalnym dziedzictwie kulturowym gminy	<ul style="list-style-type: none"> - Wydawanie i wspieranie publikacji, folderów promocyjnych, przewodników poświęconych problematyce dziedzictwa kulturowego Gminy . - Nagłaśnianie, promowanie i informowanie lokalnej społeczności, o ważnych odkryciach konserwatorskich i archeologicznych, w celu budowania tożsamości historycznej oraz kreowania właściwych zachowań wobec dziedzictwa kulturowego.
Podniesienie świadomości społecznej dotyczącej dziedzictwa kulturowego	<ul style="list-style-type: none"> - Szkolenie pracowników administracji samorządowej odpowiednich wydziałów, pedagogów szkół różnych szczebli w zakresie zasobów dziedzictwa kulturowego na terenie gminy. - Zapoznanie dzieci i młodzieży, w ramach edukacji szkolnej, z historią gminy oraz dziedzictwem materialnym i sposobami jego ochrony, np. poprzez organizowanie w ramach zajęć szkolnych wycieczek krajoznawczych połączonych z prezentacją najcenniejszych obiektów zabytkowych i ich historii. - Organizowanie i wspieranie realizacji konkursów, wystaw, seminariów i innych działań propagujących wiedzę o historii i kulturze materialnej gminy. - Aktywne wspieranie wydawania aktualnych map turystycznych w regionie obejmujących także teren gminy. Rozważenie wydania własnej kompleksowej mapy turystycznej zawierającej m. in. szlaki turystyczne i wszystkie zabytki. - Aktywizacja mieszkańców (w tym młodzieży szkolnej) w zakresie podejmowania społecznych prac porządkowych przy zabytkach i w ich otoczeniu, mająca na celu przede wszystkim uświadomienie wartości lokalnego dziedzictwa materialnego i pobudzenie współodpowiedzialności za jego ochronę.

8. INSTRUMENTARIUM REALIZACJI GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Podmiotem odpowiedzialnym za realizację *Programu* jest Burmistrz Gminy Kamień Krajeński. Do osiągnięcia celu i efektywnego wykonywania zadań w nim określonych służą pomocą następujące instrumenty:

- instrumenty prawne – wynikające z przepisów prawnych (ustaw i przepisów wykonawczych), uchwał Rady Miasta, np. dotyczących zmian miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, tworzenia parków kulturowych, wnioskowanie o wpis do rejestru zabytków obiektów będących własnością gminy, wykonywanie decyzji administracyjnych np. wojewódzkiego konserwatora zabytków czy uchwalenie zasad i trybu udzielania dotacji na prace konserwatorskie przy zabytkach;

- instrumenty finansowe – dotacje, subwencje, dofinansowania, nagrody, zachęty finansowe lub ulgi podatkowe dla właścicieli i posiadaczy obiektów zabytkowych, korzystanie z funduszy europejskich (z uwagi na trwającą perspektywę finansowania na lata 2014-2020 konieczne jest bieżące śledzenie możliwości pozyskiwania środków na zachowanie dziedzictwa kulturowego);

- instrumenty kontrolne – aktualizacja Gminnej Ewidencji Zabytków, monitoring stanu zachowania dziedzictwa kulturowego oraz monitoring stanu zagospodarowania przestrzennego, sporządzanie co dwa lata sprawozdania z realizacji *Programu* oraz aktualizacja *Programu* związana z ustawowym 4-letnim okresem obowiązywania, dostosowania go do zmieniających się zapisów prawnych oraz możliwości finansowania. Podmiotem koordynującym powyższe działania powinien być powołany przez wójta zespół ds. monitoringu realizacji *Programu*, utworzony przy Urzędzie Gminy w Kamieniu Krajeńskim, w skład którego wchodziłyby również osoby z instytucji zewnętrznych;
- instrumenty koordynacji – realizacje projektów i programów dotyczących ochrony dziedzictwa kulturowego zapisanych w wojewódzkich, powiatowych i gminnych strategiach, planach rozwoju lokalnego itp., współpraca z ośrodkami naukowymi i akademickimi, współpraca z organizacjami pozarządowymi, kościołami i związkami wyznaniowymi w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami;
- instrumenty społeczne – działania edukacyjne, promocyjne, współdziałanie z organizacjami pozarządowymi, działania prowadzące do tworzenia miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami, kulturą, turystyką, współpraca ze społecznymi opiekunami zabytków (powoływanie nowych).

9. ZASADY OCENY REALIZACJI GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Proces osiągania celów wytyczonych w Programie opieki nad zabytkami dla Gminy Kamień Krajeński będzie monitorowany poprzez analizę stopnia jej realizacji.

Analiza ta będzie dokonywana każdorazowo przez Burmistrza Gminy Kamień Krajeński, zgodnie z ustaleniami art. 87 ust. 5 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

Z realizacji programów zarząd województwa, powiatu i wójt (burmistrz, prezydent miasta) sporządza, co 2 lata, sprawozdanie, które przedstawia się odpowiednio sejmikowi województwa, radzie powiatu lub radzie gminy.

Wykonanie sprawozdania powinna poprzedzić ocena poziomu realizacji gminnego programu uwzględniająca: wykonanie zadań przyjętych do realizacji w okresie czteroletnim obowiązywania gminnego programu opieki nad zabytkami oraz efektywność ich wykonania.

Ocena poziomu realizacji Programu winna uwzględniać m.in.:

- bieżący monitoring gminnej ewidencji zabytków uwzględniający informacje o stanie zachowania obiektów, zmianach lokalizacyjnych, zmianach stosunków własnościowych,
- ocenę zaawansowania prac związanych z rewitalizacją obiektów zabytkowych,
- ocenę prac związanych z opracowaniem aktów prawa miejscowego dla terenów o wysokich wartościach kulturowych,
- ocenę aktywności kulturalnej lokalnej społeczności, w tym ocena przedsięwzięć folklorystycznych i zainteresowań tradycyjnym rękodziełem,
- ocenę aktywności placówek kulturalnych (świetlice wiejskie, biblioteki),
- monitoring postępu prac powoływaniem gminnego ośrodka kultury,
- ocenę wykorzystania i funkcjonowania szlaków turystycznych oraz towarzyszącej im infrastruktury,
- ocenę realizacji programu edukacji i promocji zabytków, w tym z wykorzystaniem nowoczesnych technik informatycznych,
- ocenę rozwoju bazy agroturystycznej,
- ocenę kontaktów z właścicielami obiektów w zakresie działań zmierzających do rewitalizacji obiektów zabytkowych.

Po przyjęciu przez Radę Miasta Kamień Krajeński treści Programu w drodze uchwały należy udostępnić dokument do publicznej wiadomości na gminnej stronie internetowej. Program należy sukcesywnie analizować oraz uzupełniać, uwzględniając zmieniające się uwarunkowania prawne, kulturowe i społeczne.

Realizowanie założeń Programu opieki nad zabytkami dla Gminy Kamień Krajeński będzie wymagało współpracy nie tylko osób odpowiedzialnych za wdrożenie działań wynikających z celów tego dokumentu, ale także aktywizacji właścicieli, użytkowników obiektów zabytkowych, organizacji pozarządowych, grup społecznego działania, środowisk naukowych itp.

Mając na uwadze dobro ogółu należy dołożyć starań, aby wytyczone cele zostały realizowane. Gmina i podległe jej jednostki zobowiązują się prowadzić działalność informacyjną i popularyzatorską w zakresie dziedzictwa kulturowego gminy.

10. ŹRÓDŁA FINANSOWANIA GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Niniejszy rozdział wskazuje możliwości w zakresie pozyskiwania dodatkowych środków ze źródeł pozabudżetowych. Należy jednak stwierdzić, iż ważne jest, aby gminy również z własnej inicjatywy podjęły próbę wygospodarowania w swoich budżetach środków na ochronę zabytków i opiekę nad zabytkami. Jest to o tyle istotne, iż duża część źródeł wewnętrznych wymaga zapewnienia wkładu własnego we współfinansowanych przez nie projektach. Regularne zabezpieczanie środków z budżetu gminy pozwoli na podjęcie powolnych, ale systematycznych kroków w kierunku ratowania kolejnych obiektów dziedzictwa kulturowego.

Podstawową zasadę finansowania zadań z zakresu opieki nad zabytkami określa *Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami* z dnia 23 lipca 2003 roku. Zgodnie z zapisami zawartymi w rozdziale 7 w/w Ustawy, obowiązek sprawowania opieki nad zabytkami, w tym finansowania prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku spoczywa na osobie fizycznej lub jednostce organizacyjnej posiadającej tytuł prawny do zabytku. Dla jednostki samorządu terytorialnego, posiadającej w/w tytuł prawny do obiektu, opieka nad zabytkiem jest jej zadaniem własnym.

Źródła zewnętrznego finansowania można podzielić następująco:

Źródła krajowe:

- dotacje ministra kultury oraz programy operacyjne Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego,
- promesa Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego,
- dotacje wojewódzkiego konserwatora zabytków,
- dotacje wojewódzkie,
- dotacje powiatowe,
- dotacje gminne,
- inne źródła.

Źródła zagraniczne:

- źródła unijne w ramach funduszy strukturalnych,
- źródła pozaunijne.

1. Dotacje

Zgodnie z ustawą z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami dotacja może zostać udzielona osobie fizycznej, jednostce samorządu terytorialnego lub innej jednostce organizacyjnej będącej właścicielem bądź posiadaczem zabytku wpisanego do rejestru lub znajdującym się w gminnej ewidencji zabytków. Dotacja udzielana jest na wykonanie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych, planowanych do przeprowadzenia w roku złożenia wniosku lub następnym, bądź na zasadzie refundacji poniesionych już nakładów przed upływem 3 lat po wykonaniu prac.

Art. 77 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami określa szczegółowo wykaz działań które mogą podlegać dofinansowaniu. Dotacja na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane może obejmować wyłącznie nakłady konieczne poniesione na przeprowadzenie następujących działań:

- sporządzenie ekspertyz technicznych i konserwatorskich;
- przeprowadzenie badań konserwatorskich lub architektonicznych;
- wykonanie dokumentacji konserwatorskiej;
- opracowanie programu prac konserwatorskich i restauratorskich;
- wykonanie projektu budowlanego zgodnie z przepisami prawa budowlanego;
- sporządzenie projektu odtworzenia kompozycji wnętrz;
- zabezpieczenie, zachowanie i utrwalenie substancji zabytku;
- stabilizację konstrukcyjną części składowych zabytku lub ich odtworzenie w zakresie niezbędnym dla zachowania tego zabytku;
- odnowienie lub uzupełnienie tynków i okładzin architektonicznych albo ich całkowite odtworzenie, z uwzględnieniem charakterystycznej dla tego zabytku kolorystyki;
- odtworzenie zniszczonej przynależności zabytku, jeżeli odtworzenie to nie przekracza 50% oryginalnej substancji tej przynależności;
- odnowienie lub całkowite odtworzenie okien, w tym ościeżnic i okiennic, zewnętrznych drzwi i drzwi, więźby dachowej, pokrycia dachowego, rynien i rur spustowych;
- modernizację instalacji elektrycznej w zabytkach drewnianych lub w zabytkach, które posiadają oryginalne, wykonane z drewna części składowe i przynależności;
- wykonanie izolacji przeciwwilgociowej;
- uzupełnianie narysów ziemnych dzieł architektury obronnej oraz zabytków archeologicznych nieruchomości o własnych formach krajobrazowych;

- działania zmierzające do wyeksponowania istniejących, oryginalnych elementów zabytkowego układu parku lub ogrodu; - zakup materiałów konserwatorskich i budowlanych, niezbędnych do wykonania prac i robót przy zabytku wpisanym do rejestru lub znajdującym się w gminnej ewidencji zabytków;

- zakup i montaż instalacji przeciwłamaniowej oraz przeciwpożarowej i odgromowej.

Standardowo, dotacja udzielana jest w wysokości do 50% nakładów koniecznych na wykonanie powyższych działań. Natomiast wysokość dotacji może zostać zwiększona, nawet do 100% nakładów koniecznych, w wypadku jeżeli:

- zabytek posiada wyjątkową wartość historyczną, artystyczną lub naukową,

- wymaga przeprowadzenia złożonych pod względem, technologicznym prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych,

- stan zachowania zabytku wymaga niezwłocznego podjęcia prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych.

Jednocześnie, łączna kwota dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru lub znajdującym się w gminnej ewidencji zabytków, udzielonych przez ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, wojewódzkiego konserwatora zabytków bądź organ stanowiący gminy, powiatu lub samorządu województwa, nie może przekraczać wysokości 100 % nakładów koniecznych na wykonanie tych prac lub robót.

Dotacje Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków

W jednym roku budżetowym wnioskodawca może wystąpić z wnioskiem o udzielenie dotacji lub refundacji do wszystkich ww. organów. Suma przyznanych dofinansowań nie może przekroczyć 100% kosztów zadania wskazanego we wnioskach. Zaleca się, aby składane wnioski zawierały jednakowe zakresy prac oraz pokrywające się kosztorysy. W przypadku uzyskania dofinansowania ze środków publicznych (dotacji bądź refundacji), wnioskodawca może wystąpić o kolejne dofinansowanie (dotację bądź refundację) na ten sam zakres prac dopiero po upływie 10 lat. Wnioskodawca może wystąpić z wnioskiem o udzielenie dotacji bądź refundacji w wysokości:

- do 50% nakładów koniecznych na wykonanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru;

- do 100% nakładów koniecznych na wykonanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru w przypadku, jeżeli:

a) zabytek posiada wyjątkową wartość historyczną, artystyczną lub naukową;

b) zabytek wymaga przeprowadzenia złożonych pod względem technologicznym prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych;

c) stan zachowania zabytku, wymaga niezwłocznego podjęcia prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych.

Dotacje wojewódzkie i powiatowe

Dofinansowanie prac przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków odbywa się na podstawie art. 81 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz na podstawie uchwały Sejmiku Województwa (Powiatu) w sprawie trybu i zasad przyznawania dotacji celowej na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane.

Dotacje gminne

Zgodnie z ustawą o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz zgodnie z ustawą o samorządzie gminnym finansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytkach jest również obowiązkiem jednostki samorządu terytorialnego szczebla gminnego. Dla jednostki samorządu terytorialnego, posiadającej tytuł prawny do obiektu, opieka nad zabytkiem jest ponadto jej zadaniem własnym. Zasady i tryb postępowania o udzielenie dotacji z budżetu Gminy na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytkach określa odpowiednia uchwała, podjęta przez Radę Gminy (Miasta).

Dotacje Ministra Administracji i Cyfryzacji - fundusz kościelny

Środki Funduszu Kościelnego można przeznaczyć na remonty i konserwacje obiektów sakralnych o wartości zabytkowej (art. 9 ust. 1 ustawy z dnia 20 marca 1950 r. i § 1 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 23 sierpnia 1990 r. W sprawie rozszerzenia celów Funduszu Kościelnego, Dz. U. nr 61 poz. 354). Dotacją mogą być objęte podstawowe prace zabezpieczające obiekt: remonty dachów, stropów, ścian i elewacji, osuszanie, odgrzybianie, izolacja, wymiana

2. Programy operacyjne Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego

Jednym z najważniejszych źródeł finansowania zadań związanych z ochroną i opieką zabytków są środki budżetu państwa będące w dyspozycji Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego, który corocznie ogłasza stosowne konkursy.

Programy operacyjne Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego:

Programy Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego 2018, Ochrona Zabytków

Dnia 1 października 2017 r. weszło w życie nowe rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z 27 września 2017 r. w sprawie szczegółowych warunków uzyskiwania dofinansowania realizacji zadań z zakresu kultury, trybu składania wniosków oraz przekazywania środków z Funduszu Promocji Kultury (Dz. U. poz. 1808).

Strategicznym celem programu jest zachowanie materialnego dziedzictwa kulturowego, realizowane poprzez konserwację i rewaloryzację zabytków nieruchomych i ruchomych oraz ich udostępnianie na cele publiczne.

W ramach programu można ubiegać się o dofinansowanie następujących rodzajów zadań:

1) prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków planowanych do przeprowadzenia w roku udzielenia dofinansowania;

2) prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, planowanych do przeprowadzenia w roku udzielenia dofinansowania dla zabytków wpisanych na Listę Światowego Dziedzictwa UNESCO oraz uznanych za Pomnik Historii (dotyczy wpisów indywidualnych oraz obszarowych);

3) prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków przeprowadzonych w okresie trzech lat poprzedzających rok złożenia wniosku (po wykonaniu wszystkich prac lub robót określonych w pozwoleniu wydanym przez wojewódzkiego konserwatora zabytków);

4) prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków przeprowadzonych w okresie trzech lat poprzedzających rok złożenia wniosku (po wykonaniu wszystkich prac lub robót określonych w pozwoleniu wydanym przez wojewódzkiego konserwatora zabytków) dla zabytków wpisanych na Listę Światowego Dziedzictwa UNESCO oraz uznanych za Pomnik Historii (dotyczy wpisów indywidualnych oraz obszarowych). Do programu nie kwalifikują się zadania, które są współfinansowane ze środków europejskich. O dofinansowanie w ramach programu mogą ubiegać się podmioty prawa polskiego, osoby fizyczne, jednostki samorządu terytorialnego lub inne jednostki organizacyjne, będące właścicielem lub posiadaczem zabytku wpisanego do rejestru albo posiadające taki zabytek w trwałym zarządzie.

Program „Infrastruktura kultury”

Celem programu jest poprawa warunków funkcjonowania instytucji i obiektów kultury. Przedmiotem dofinansowania mogą być modernizacje i remonty obiektów przeznaczonych na działalność kulturalną i edukacyjną, w zakresie kultury oraz przygotowanie dokumentacji technicznej do inwestycji.

Dotacje Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego na badania archeologiczne

Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego udziela dotacji na badania archeologiczne zgodnie z przyjętym Rozporządzeniem z dnia 10 stycznia 2014 r. w sprawie dotacji na badania archeologiczne.

Rozporządzenie określa warunki i tryb udzielania oraz rozliczania dotacji na:

1) badania archeologiczne prowadzone ze względu na planowane albo realizowane:

a) roboty budowlane przy zabytku nieruchomym wpisanym do rejestru zabytków lub objętym ochroną konserwatorską na podstawie ustaleń miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego lub znajdującym się w wojewódzkiej ewidencji zabytków,

b) roboty ziemne lub zmianę charakteru dotychczasowej działalności na terenie, na którym znajdują się zabytki archeologiczne, co może doprowadzić do przekształcenia lub zniszczenia zabytku archeologicznego.

2) wykonanie dokumentacji badań archeologicznych, o których mowa w pkt. 1.

Dotację na przeprowadzenie badań archeologicznych otrzymać może osoba fizyczna lub jednostka organizacyjna zamierzająca realizować te działania, w przypadku gdy koszt planowanych badań archeologicznych i ich dokumentacji będzie wyższy niż 2% kosztów planowanych do przeprowadzenia działań. Zasady udzielania określone są w art. 82a i 82b ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz w rozporządzeniu Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 10 stycznia 2014 r. w sprawie dotacji na badania archeologiczne.

3. Środki europejskie

Poza podstawowymi źródłami finansowania jakimi są środki publiczne pochodzące z budżetu państwa oraz budżetów samorządów, finansowanie ochrony zabytków odbywa się również przy znaczącym udziale funduszy pochodzących z Unii Europejskiej oraz Mechanizmu Finansowego Europejskiego Obszaru Gospodarczego.

Programy Europejskiej Współpracy Terytorialnej 2014- 2020

Obecnie trwa przygotowanie trzech typów programów: transgranicznych, transnarodowych i międzyregionalnego na lata 2014- 2020. Zasadniczą różnicą między trzema typami współpracy jest zakres terytorialny, w ramach którego można realizować wspólne przedsięwzięcia:

- obszary przylegające do granic państwowych, w przypadku programów współpracy transgranicznej. Programy transgraniczne służą przede wszystkim budowaniu więzi łączących społeczności po obu stronach granicy. Ich realizacja służy wzmocnieniu współpracy poprzez wzrost liczby wspólnych inicjatyw dotyczących między innymi ochrony środowiska, rozbudowy infrastruktury, wymiany kulturalnej, czy wzajemnych kontaktów młodzieży;

- duże zgrupowania europejskich regionów z kilku lub kilkunastu państw w ramach programów współpracy transnarodowej;

- wszystkie regiony UE w zakresie współpracy międzyregionalnej. Projekty, oparte na współpracy z partnerami zagranicznymi mogą dotyczyć m.in. kultury, sztuki, turystyki i promocji regionu.

Kreatywna Europa

Kreatywna Europa to nowy program Unii Europejskiej oferujący wsparcie finansowe dla sektorów audiowizualnych, kultury i kreatywnych. Program ten będzie realizowany w latach 2014 - 2020 i będzie zawierał trzy komponenty: MEDIA, KULTURA i część międzysektorową z nowym instrumentem finansowym od 2016 r. Nowe priorytety, które pojawiają się w Kreatywnej Europie wynikają z analizy obecnej sytuacji sektorów kultury w Europie i problemów, jakie napotykają europejscy artyści. Są to przede wszystkim: budowanie kompetencji sektorów kultury i kreatywnych do skutecznego działania na poziomie ponadnarodowym oraz strategiczne budowanie i rozwój publiczności dla odbioru europejskich dzieł i zwiększanie dostępu do kultury.

Komponent Kultura jest częścią programu Kreatywna Europa skierowaną do instytucji, organizacji i innych podmiotów działających w sektorach kultury i kreatywnych. Jego celem jest promocja europejskiej kultury i sztuki, zwiększanie mobilności artystów i dzieł europejskich, budowanie współpracy kulturalnej na poziomie ponadnarodowym, rozwijanie europejskiej publiczności oraz dostosowywanie sektorów kultury i kreatywnych do technologii cyfrowych i wdrażania innowacji.

Program Europa dla Obywateli 2014 - 2020

Powyższy program jest kolejnym programem wspólnotowym skierowanym na realizację „miękkich” działań projektowych między innymi w tematyce dziedzictwa kulturowego, którego celem jest zwiększenie świadomości obywateli o historii i integracji europejskiej oraz pomoc w lepszym zrozumieniu polityki UE i jej wpływu na życie codzienne obywateli państw członkowskich.

Celami ogólnymi programu są:

- rozwijanie obywatelstwa europejskiego przez umożliwienie współpracy i uczestnictwa w budowaniu demokratycznej, różnorodnej kulturowo, otwartej na świat Europy;
- rozwijanie poczucia tożsamości europejskiej opartej na wspólnych wartościach, historii i kulturze, umacnianie poczucia odpowiedzialności za UE wśród obywateli;
- pogłębianie tolerancji i wzajemnego zrozumienia między obywatelami Europy.

Cele ogólne realizowane są na poziomie ponadnarodowym za pomocą celów szczegółowych, do których należy:

- gromadzenie członków społeczności lokalnych z całej Europy w celu wymiany doświadczeń, opinii i wartości;
- wspieranie działań, debat i refleksji na temat obywatelstwa europejskiego i demokracji przy współpracy z europejskimi organizacjami społeczeństwa obywatelskiego
- przybliżanie Europy obywatelom przez propagowanie europejskich wartości i osiągnięć z zachowaniem pamięci o jej historii;
- zachęcanie obywateli i organizacji obywatelskich we wszystkich krajach do wzajemnych kontaktów, umacniających dialog międzykulturowy (jedność w różnorodności), budowanie więzi między „starymi” a nowymi członkami UE.

Program składa się z dwóch obszarów tematycznych: Pamięć i Obywatelstwo europejskie oraz Demokratyczne zaangażowanie i uczestnictwo obywatelskie, które są uzupełnione przez działanie horyzontalne nazwane „waloryzacją”, sprowadzające się do analizy, rozpowszechniania i wykorzystania wyników projektów dofinansowanych z Programu „Europa dla Obywateli”. Minimalna kwota dofinansowania projektu to 60 000 euro, maksymalna 600 000 euro. Wsparcie finansowe Unii nie może przekroczyć 70% całkowitego budżetu. Wnioski mogą składać organizacje badające europejską politykę publiczną (ośrodki analityczne) lub organizacje społeczeństwa obywatelskiego, które przez swoje stałe i regularnie prowadzone działania wnoszą konkretny wkład w realizację celów programu Europa dla Obywateli, a ponadto spełniają wszystkie następujące wymagania:

- posiadają osobowość prawną co najmniej od czterech lat,
- działają na poziomie europejskim,
- nie są nastawione na zysk,
- mają siedzibę w jednym z krajów członkowskich UE, krajach EFTA i innych, jeśli podpisały one w 2014 r. protokół ustaleń z Komisją Europejską.

Program operacyjny infrastruktura i środowisko 2014 - 2020

Program Infrastruktura i Środowisko 2014 - 2020 to największy program finansowany z Funduszy Europejskich nie tylko w Polsce, ale i Unii Europejskiej. Główne obszary, na które zostaną przekazane środki to: gospodarka niskoemisyjna, ochrona środowiska, przeciwdziałanie i adaptacja do zmian klimatu, transport i bezpieczeństwo energetyczne oraz ochrona zdrowia i dziedzictwo kulturowe. Budżet programu wynosi ponad 27,4 mld euro z Funduszy Europejskich (FE), czyli ok. 115 mld zł.

Priorytet nr 8. Ochrona i rozwój dziedzictwa kulturowego - alokacja z FE 467,3 mln euro: inwestycje w ochronę i rozwój dziedzictwa kulturowego oraz zasobów kultury, np. instytucji kultury, szkół artystycznych.

Polska Cyfrowa PO PC 2014 – 2020

Projekt programu operacyjnego Polska Cyfrowa przygotowały Ministerstwo Administracji i Cyfryzacji oraz Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju. Program został przyjęty przez rząd 8 stycznia 2014 r., 5 grudnia 2014 r. przez Komisję Europejską. Orientacyjna kwota przewidziana na nabory w 2015 r. to blisko 2,6 mld zł. Celem tego programu jest wykorzystanie potencjału cyfrowego do poprawy jakości życia. Ministerstwo Administracji wychodzi z założenia, że pełne wykorzystanie potencjału nowoczesnych technologii wymaga nie tylko budowy infrastruktury i usług, ale także wspierania kompetencji cyfrowych Polaków.

W ramach programu planuje się realizację czterech osi priorytetowych:

Oś priorytetowa I. Powszechny dostęp do szybkiego Internetu - alokacja UE - 1 020 222 652 EUR.

Cel szczegółowy 1. Wylimitowanie terytorialnych różnic w możliwości dostępu do szerokopasmowego Internetu o wysokich przepustowościach.

Oś priorytetowa II. E - Administracja i otwarty rząd - alokacja UE 949 604 018 EUR.

Cel szczegółowy 2. Wysoka dostępność i jakość e - usług publicznych.

Cel szczegółowy 3. Cyfryzacja procesów back-office w administracji rządowej.

Cel szczegółowy 4. Cyfrowa dostępność i użyteczność informacji sektora publicznego.

Oś priorytetowa III. Cyfrowa aktywizacja społeczeństwa - alokacja UE 145 000 000 EUR.

Cel szczegółowy 5. Zwiększenie stopnia oraz poprawa umiejętności korzystania z Internetu, w tym e-usług publicznych.

Cel szczegółowy 6. Pobudzanie potencjału uzdolnionych programistów dla zwiększenia zastosowania rozwiązań cyfrowych w gospodarce i administracji.

Oś priorytetowa IV. Pomoc techniczna - alokacja UE 57 668 000 EUR.

Cel szczegółowy 7. Wsparcie procesu zarządzania i wdrażania programu.

Cel szczegółowy 8 Informacja, promocja i doradztwo.

Mechanizm Finansowy Europejskiego Obszaru Gospodarczego (EOG)

W latach 2009 - 2014 działania na rzecz ochrony dziedzictwa kulturowego otrzymały wsparcie w wysokości około 60 000 000 euro w ramach europejskiego dziedzictwa kulturowego dzięki Mechanizmowi Norweskiemu oraz Europejskiemu Obszarowi Gospodarczemu przez priorytet dotyczący promowania różnorodności kulturowej i artystycznej. Z udostępnionych przez Punkt Informacyjny Ministerstwa Infrastruktury i Rozwoju nt. funduszy norweskich i EOG wynika, że kolejne środki w ramach tego funduszu będą dostępne na podobnych - do istniejących - zasadach i priorytetach wsparcia.

11. REALIZACJA I FINANSOWANIE PRZEZ GMINĘ ZADAŃ Z ZAKRESU OCHRONY ZABYTKÓW

Zgodnie z ustawą z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, na każdym właścicielu i posiadaczu zabytku spoczywają obowiązki, wynikające z zasad sprawowania opieki nad zabytkami. Dbanie o stan zabytku, tym samym ponoszenie nakładów na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane spoczywa na właścicielu i posiadaczu obiektu zabytkowego, dysponującego tytułem prawnym do zabytku. W przypadku jednostki samorządu terytorialnego prowadzenie i finansowanie wspomnianych prac i robót jest zadaniem własnym. Pełna realizacja zadań z zakresu ochrony zabytków przez samorząd miejski powinna przebiegać dwutorowo, uwzględniając poniższe priorytety:

1) opieka nad zabytkowymi obiektami i obszarami, których właścicielem lub współwłaścicielem jest gmina Kamień Krajeński;

2) kształtowanie przestrzeni publicznych oraz ochrona dziedzictwa kulturowego (w tym krajobrazu kulturowego) na całym obszarze gmina Kamień Krajeński;

Gmina jest ustawowo zobligowana do opieki nad obiektami, których jest właścicielem: utrzymywania w dobrym stanie technicznym, przeprowadzania remontów i bieżących konserwacji. Niezależnie od zapisów legislacyjnych gmina powinna dołożyć wszelkich starań, aby stan zabytków, jak i całej przestrzeni publicznej, wpływał pozytywnie na jakość życia mieszkańców, a turystów zachęcać do dłuższych pobytów.

Wydatki budżetu Gminy Kamień Krajeński w 2017 r. na kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego (1.099.977,67)¹⁰:

- Budowa świetlicy wiejskiej w Zamartem.

- Modernizacja pokrycia dachowego na budynku świetlicy wiejskiej w Orzełku.

¹⁰ Uchwała Nr XXXVIII/238/2018 Rady Miejskiej w Kamieniu Krajeńskim z dnia 24 maja 2018 r. w sprawie zatwierdzenia sprawozdania finansowego Gminy Kamień Krajeński za 2017 r.

- Termomodernizacja świetlicy wiejskiej w Nowej Wsi.
- Rozbudowa świetlicy wiejskiej w Radzimiu - projekt.

Wydatki budżetu Gminy Kamień Krajeński w 2018 r. na kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego (1 326 477,12)¹¹:

- Budowa i wyposażenie świetlicy wiejskiej w Zamartem.
- Termomodernizacja świetlicy wiejskiej w Nowej Wsi
- Rozbudowa świetlicy wiejskiej w Radzimiu
- Przebudowa budynku świetlicy wiejskiej w Witkowie.
- Termomodernizacja Wiejskiego Domu Kultury w Dąbrówce - Etap I.

Materiały wykorzystane w tekście:

- 1) Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t. j. Dz. U. 2020 poz. 282).
- 2) Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. z 2009 r. nr 114 poz. 946).
- 3) Ustawa z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (t. j., Dz. U. 2018 poz. 574, ze zm.).
- 4) Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (t. j., Dz. U. 2019 poz. 60 ze zm.).
- 5) Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. Prawo budowlane (t. j., Dz. U. 2019, poz. 51 ze zm.).
- 6) Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (t. j. Dz. U. 2019 poz. 42 ze zm.).
- 7) Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (t. j., Dz. U. 2018 r. poz. 1614 ze zm.).
- 8) Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (t. j., Dz. U. 2019 poz. 270 ze zm.).
- 9) Ustawa z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej (t. j., Dz. U. 2019 poz. 115 ze zm.).
- 10) Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie (t. j. Dz. U. 2019 poz. 668).
- 11) Ustawa z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach (t. j., Dz. U. 2019 poz. 917).
- 12) Ustawa z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach (t. j., Dz. U. 2019 poz. 553 ze zm.).
- 13) Ustawa z 6 września 2001 r. o dostępie do informacji publicznej (t. j. Dz. U. 2018, poz. 1330 ze zm.).
- 14) Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 26 maja 2011 r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (t. j. Dz. U. 2011 nr 113, poz. 661).
- 15) Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 16 sierpnia 2017 r. w sprawie udzielania dotacji celowej na prace konserwatorskie lub restauratorskie przy zabytku wpisanym na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków (t. j., Dz. U. z 2017 r. poz. 1674).
- 16) Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Kamień Krajeński.
- 17) Program Opieki nad Zabytkami Województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2017-2020.
- 18) Materiały udostępnione w Wojewódzkim Urzędzie Ochrony Zabytków w Bydgoszczy: karty ewidencyjne architektury i budownictwa, karty ewidencyjne cmentarzy, karty ewidencyjne stanowisk archeologicznych.

¹¹ Uchwała Nr VIII/58/2019 Rady Miejskiej w Kamieniu Krajeńskim z dnia 20 maja 2019 r. w sprawie zatwierdzenia sprawozdania finansowego Gminy Kamień Krajeński za 2018 r.

- 19) Materiały udostępnione przez Urząd Gminy w Kamieniu Krajeńskim.
- 20) www.nid.pl.
- 21) www.zabytek.pl.

Tabela 2. Zabytki nieruchome znajdujące się w Gminnej Ewidencji Zabytków Gminy Kamień Krajeński.

L.p.	Miejscowość	Adres	Obiekt	Materiał	Nr działki	Datowanie	Numer rejestru	Data wpisu do rejestru
1	Dąbrowa	na skrzyżowaniu	kapliczka	mur.	36/2	1. 20 XX w.		
2	Dąbrowa	wsch. kraniec miejscowości przy drodze do Płociczna, po jej płd. stronie	cmentarz ewangelicki		42/1	2 poł. XIX w.		
3	Dąbrowa	wsch. kraniec miejscowości przy drodze do Płociczna, po jej płd. stronie	cmentarz ewangelicki		42/2	pocz. XX w.		
4	Dąbrówka		układ ruralistyczny wsi					
5	Dąbrówka		kościół parafialny pw. św. Michała Archanioła	mur.	174	1898-99 r.	A/37	10.07.2001 r.
6	Dąbrówka		ogrodzenie z kostnicą w zespole kościoła parafialnego	mur.	174	1. 30 XX w.	A/37	10.07.2001 r.
7	Dąbrówka	naprzeciw kościoła	kapliczka	mur.	173	pocz. XX w.		
8	Dąbrówka	skrzyżowanie ul. Cerkwicka i ul. Główna	krzyż	drew.	218/9	pocz. XX w.		
9	Dąbrówka	ul. Szkolna 14 (d. nr 37)	dom	mur.	134/7, 134/8	1. 20 XX w.		
10	Dąbrówka	ul. Szkolna 14 (d. nr 37)	chlew	mur.	134/1, 134/3	1. 20 XX w.		
11	Dąbrówka	ul. Szkolna 13 (d. nr 35)	dom	mur.	122/1	ok. 1900 r.		
12	Dąbrówka	ul. Parkowa 5-7 (d. nr 4)	dom	mur.	182/1, 182/5	1910 r.		
13	Dąbrówka	ul. Parkowa 15 (d. nr 6)	poczta, ob. budynek mieszkalny	mur.	185/1	1. 20 XX w.		
14	Dąbrówka	ul. Kościelna, obok nr 4	budynek gospodarczy przy plebanii	mur.	166, 173	ok. 1900 r.		
15	Dąbrówka	obok kościoła	cmentarz parafialny rzymsko-katolicki		174	pocz. XX w.		
16	Duża		układ ruralistyczny wsi					

	Cerkwica							
17	Duża Cerkwica		kościół filialny pw. św. Wojciecha	mur.	141	1833 r.	A/813	15.02.1993 r.
18	Duża Cerkwica	po płn. stronie kościoła	dzwonnica w zespole kościoła filialnego	drew.	141	1 poł. XIX w.	A/813	15.02.1993 r.
19	Duża Cerkwica	na wzgórzu, wokół kościoła	cmentarz przykościelny w zespole kościoła filialnego		141	1 poł. XIX w.	A/813	15.02.1993 r.
20	Duża Cerkwica	wokół cmentarza	mur cmentarny w zespole kościoła filialnego	kam.	141	1 poł. XIX w.	A/813	15.02.1993 r.
21	Duża Cerkwica		kapliczka	mur.	129	1947 r.		
22	Duża Cerkwica	1	dom	mur.	143/2	ok. 1900 r.		
23	Duża Cerkwica	10	dom	mur.	105/4	ok. 1900 r.		
24	Duża Cerkwica	16	dom	mur.	95	ok. 1900 r.		
25	Duża Cerkwica	26	dom	mur.	124	ok. 1900 r.		
26	Duża Cerkwica	30	dom	mur.	131/3	l. 20 XX w.		
27	Duża Cerkwica	35	dom	drew.	128/3	ok. 1900 r.		
28	Duża Cerkwica	36	dom	mur.	165/1	ok. 1850 r.		
29	Duża Cerkwica	38	dom	mur.	168/2	ok. 1900 r.		
30	Duża Cerkwica	40	dom	mur.	172	ok. 1900 r.		
31	Duża Cerkwica	44-45	dom	mur.	193, 194	ok. 1900 r.		
32	Duża Cerkwica	47	dom	mur.	176	ok. 1910 r.		
33	Duża Cerkwica	56	dom	mur.	221/2	ok. 1900 r.		

34	Duża Cerkwica	56	budynek gospodarczy	mur.	221/1	ok. 1900 r.		
35	Duża Cerkwica	62	dom	mur.	151/2	ok. 1900 r.		
36	Duża Cerkwica		młyn, ob. Przedsiębiorstwo Młyn Kamionka	mur.	142/1	pocz. XX w.		
37	Duża Cerkwica		cmentarz rzymsko-katolicki		141	pocz. XX w.		
38	Duża Cerkwica	przy drodze, przy wjeździe do wsi od pld. strony	cmentarz ewangelicki		203, 319	poł. XIX w.		
39	Jerzmionki		układ ruralistyczny wsi					
40	Jerzmionki	16	dom	mur.	58/2	ok. 1900 r.		
41	Jerzmionki	17	dom	mur.	57	ok. 1900 r.		
42	Kamień Krajeński		układ urbanistyczny			pierwsza wzmianka: 1107 r. data nadania praw miejskich: 1359 r. XIV-XIX w.		
43	Kamień Krajeński		mury miejskie	mur.	275/2, 275/5, 276/1	XIV-XV w.	A/1286	17.06.1992 r.
44	Kamień Krajeński	ul. 14 Lutego 5	dom	mur.	321	1850 r.		
45	Kamień Krajeński	ul. 14 Lutego 7	dom	mur.	320	1840 r.		
46	Kamień Krajeński	ul. 14 Lutego 9	dom	mur.	319	1910 r.		
47	Kamień Krajeński	ul. 14 Lutego 13	dom	mur.	315/2	4 ćw. XIX w.		
48	Kamień Krajeński	ul. 14 Lutego 15	dom	mur.	314	1910 r.		
49	Kamień Krajeński	ul. 14 Lutego 17	dom	mur.	312	1904 r.		
50	Kamień	ul. Chojnicka 3	dom	mur.	52/2	1910 r.		

	Krajeński							
51	Kamień Krajeński	ul. Chojnicka 5	dom	mur.	51	1912 r.		
52	Kamień Krajeński	ul. Chojnicka 8	dom	mur.	144/3	ok. 1900 r.		
53	Kamień Krajeński	ul. Chojnicka 8	młyn, ob. budynek biurowy, magazyn zbożowy	mur.	32/4	pocz. XX w.		
54	Kamień Krajeński	ul. Chojnicka 9	dom	mur.	50	1912 r.		
55	Kamień Krajeński	ul. Chojnicka 10	dom młynarza, ob. budynek mieszkalny	mur.	27/3	ok. 1900 r.		
56	Kamień Krajeński	ul. Chojnicka 10A	dom pracowników młyna, ob. budynek mieszkalny	mur.	27/1	ok. 1900 r.		
57	Kamień Krajeński	ul. Dworcowa 1	zespół klasztoru Elżbietanek, ob. Państwowy Dom Opieki Społecznej	mur.	278/6, 278/7, 280	ok. 1910 r.		
58	Kamień Krajeński	ul. Dworcowa 2	dom	mur.	356/1	pocz. XX w.		
59	Kamień Krajeński	ul. Dworcowa 3	dom	mur.	427/2	l. 20 XX w.		
60	Kamień Krajeński	ul. Dworcowa 6	dom	mur.	359	poł. XIX w.		
61	Kamień Krajeński	ul. Dworcowa 8	dom	mur.	360	poł. XIX w.		
62	Kamień Krajeński	ul. Dworcowa 11	dom	mur.	458	k. XIX w.		
63	Kamień Krajeński	ul. Dworcowa 13	dom	mur.	443/2	k. XIX w.		
64	Kamień Krajeński	ul. Dworcowa 15	dom	mur.	441	l. 20 XX w.		
65	Kamień Krajeński	ul. Dworcowa 42, ob. Dworcowa 4	dworzec kolejowy, ob. nieużytkowany	mur.	463	1912 r.		
66	Kamień Krajeński	ul. Dworcowa 44, ob. Przemysłowa 1	mleczarnia, ob. budynek produkcyjny	mur.	584	pocz. XX w.		

67	Kamień Krajeński	ul. Dworcowa	cmentarz parafialny rzymsko-katolicki		547	poł. XIX w.		
68	Kamień Krajeński	ul. Dworcowa	kaplica na cmentarzu	mur.	547	XIX w.		
69	Kamień Krajeński	róg ul. Dworcowej i Podgórnej	kapliczka - rzeźba św. Wojciecha	mur.	552	kapliczka XIX w., figura XVIII w.		
70	Kamień Krajeński	ul. Główna 3	dom	mur.	302/4	poł. XIX w,		
71	Kamień Krajeński	ul. Główna 4	dom	mur.	246	poł. XIX w.		
72	Kamień Krajeński	ul. Główna 6	dom	mur.	245	1904 r.		
73	Kamień Krajeński	ul. Główna 8	dom	mur.	242	1911 r.		
74	Kamień Krajeński	ul. Główna 11	dom	mur.	297	1905 r.		
75	Kamień Krajeński	ul. Główna 12	dom	mur.	234/2	k. XIX w.		
76	Kamień Krajeński	ul. Główna 13	dom	mur.	291/1	k. XIX w.		
77	Kamień Krajeński	ul. Główna 14	dom	mur.	234/1	k. XIX w.		
78	Kamień Krajeński	ul. Główna 19	dom	mur.	283/2	1899 r.		
79	Kamień Krajeński	ul. Główna 21	dom	mur.	281/3	k. XIX w.		
80	Kamień Krajeński	ul. Ks. M. Kolbego 2	dom	mur.	219	2 ćw. XIX w.		
81	Kamień Krajeński	ul. Ks. M. Kolbego 4	dom	mur.	218	3 ćw. XIX w.		
82	Kamień Krajeński	ul. Ks. M. Kolbego 8	dom	mur.	216	1 poł. XIX w.		
83	Kamień Krajeński	ul. Ks. M. Kolbego 10	dom	mur.	215	poł. XIX w.		
84	Kamień	ul. Krótka 6	dom	mur.	591	poł. XIX w.		

	Krajeński							
85	Kamień Krajeński	ul. Leśna 5	dom	mur.	20/2	1. 20 XX w.		
86	Kamień Krajeński	ul. A . Mickiewicza 1	dom	mur.	228/3	2 ćw. XIX w.		
87	Kamień Krajeński	ul. A . Mickiewicza 2	dom	mur.	244	pocz. XX w.		
88	Kamień Krajeński	ul. A . Mickiewicza 3	dom	mur.	229	XIX/XX w.		
89	Kamień Krajeński	ul. A . Mickiewicza 11	dom	mur.	274/1	1820 r.		
90	Kamień Krajeński	ul. A . Mickiewicza 17	salka katechetyczna	mur.	276/2, 278/7	1913 r.		
91	Kamień Krajeński	ul. A . Mickiewicza 19	plebania	mur.	278/7	2 ćw. XIX w.		
92	Kamień Krajeński	ul. Mickiewicza	kościół parafialny pw. śś. Apostoła Piotra i Pawła	mur.	279	k. XVI w., rozbudowa 1720-38 r. i 1865 r.	A/772	15.02.1993 r.
93	Kamień Krajeński	ul. Mickiewicza	ogrodzenie kościoła parafialnego	mur.	279	XIX w.		
94	Kamień Krajeński	ul. Młyńska 3	dom	mur.	201	1901 r.		
95	Kamień Krajeński	Pl. Odrodzenia 2/ ul. Główna 13a	dom	mur.	291/3	poł. XIX w.		
96	Kamień Krajeński	Pl. Odrodzenia 3	dom	mur.	291/3, 292, 293	poł. XIX w.		
97	Kamień Krajeński	Pl. Odrodzenia 8	dom	mur.	331	poł. XIX w.		
98	Kamień Krajeński	Pl. Odrodzenia 10	dom	mur.	326	1901 r.		
99	Kamień Krajeński	Pl. Odrodzenia 12	apтека, ob. budynek mieszkalny	mur.	288	ok. 1930 r.		
100	Kamień Krajeński	Pl. Odrodzenia 17	dom	mur.	221	1900 r.		
101	Kamień Krajeński	Pl. Odrodzenia 18	poczta, ob. budynek mieszkalny	mur.	223	1901 r.		

102	Kamień Krajeński	Pl. Odrodzenia 19	dom	mur.	224/2	poł. XIX w.		
103	Kamień Krajeński	Pl. Odrodzenia 21	dom	mur.	226	1864 r.		
104	Kamień Krajeński	Pl. Odrodzenia 22	dom	mur.	236	1902 r.		
105	Kamień Krajeński	Pl. Odrodzenia 23	hotel, ob. budynek mieszkalny	mur.	237	1906 r.		
106	Kamień Krajeński	Pl. Szkolny 1	dom	mur.	247	1910 r.		
107	Kamień Krajeński	ul. Podgórna 2	szpital św. Anny, Dom Pomocy Społecznej	mur.	548/4	ok. 1910 r.		
108	Kamień Krajeński	ul. Poległych w Radzynie 6	dom	mur.	346	2 poł. XIX w.		
109	Kamień Krajeński	ul. Poległych w Radzynie 8	dom	mur.	347	pocz. XIX w.		
110	Kamień Krajeński	ul. Poległych w Radzynie 14	dom	mur.	351	1870 r.		
111	Kamień Krajeński	ul. Poległych w Radzynie 16	dom	mur.	352/1	k. XIX w.		
112	Kamień Krajeński	ul. Poległych w Radzynie 20	dom	mur.	354	1936 r.		
113	Kamień Krajeński	ul. Przesmyk 1	dom	mur.	328, 329	1900 r.		
114	Kamień Krajeński	ul. Przykop 3	dom	mur.	398	pocz. XX w.		
115	Kamień Krajeński	ul. Przykop 7	dom	mur.	395	k. XIX w.		
116	Kamień Krajeński	ul. Przykop 9	dom	mur.	394	k. XIX w.		
117	Kamień Krajeński	ul. Przykop 11	dom	mur.	393	k. XIX w.		
118	Kamień Krajeński	ul. Przykop 12	dom	mur.	332	k. XIX w.		
119	Kamień	ul. Przykop 13	dom	mur.	392	k. XIX w.		

	Krajeński							
120	Kamień Krajeński	ul. Przykop 14	kuźnia, ob. budynek warsztatowy	mur.	323	k. XIX w.		
121	Kamień Krajeński	ul. Przykop 15	dom	mur.	391	k. XIX w.		
122	Kamień Krajeński	ul. Przykop 17	dom	mur.	390	k. XIX w.		
123	Kamień Krajeński	ul. Przykop 18	dom	mur.	592	k. XIX w.		
124	Kamień Krajeński	ul. Przykop 19	dom	mur.	389	k. XIX w.		
125	Kamień Krajeński	ul. Przykop 21	dom	mur.	388	k. XIX w.		
126	Kamień Krajeński	ul. Ratuszowa 1	dom	mur.	239	1920 r.		
127	Kamień Krajeński	ul. Ratuszowa 3	dom	mur.	295	1910 r.		
128	Kamień Krajeński	ul. Sępoleńska 6	Dom Żandarmerii, ob. Posterunek Policji	mur.	190	1906 r.		
129	Kamień Krajeński	ul. Sępoleńska 7	dom	mur.	306	ok. 1910 r.		
130	Kamień Krajeński	ul. Sępoleńska 9	dom	mur.	305	k. XIX w.		
131	Kamień Krajeński	ul. Sępoleńska 10	dom	mur.	178/5	1927 r.		
132	Kamień Krajeński	ul. Strzelecka 18	dom	mur.	480/14	k. XIX w.		
133	Kamień Krajeński	przy ul. Chojnickiej, na terenie obecnej spółdzielni	cmentarz żydowski			2 poł. XIX w.		
134	Kamień Krajeński	przy drodze do Chojnic	cmentarz ewangelicki		5	XIX w.		
135	Mała Cerkwica		układ ruralistyczny wsi			pierwsza wzmianka: 1339 r.		

						zabudowa wiejska: z 2 poł. XIX i pocz. XX w.		
136	Mała Cerkwica	na skrzyżowaniu	kapliczka	mur.	235/1	1946 r. (wzniesiona na miejscu wcześniejszej z 1910 r.)		
137	Mała Cerkwica	6	dom	mur.	399	1880 r.		
138	Mała Cerkwica	11	dom	mur.	375	1882 r.		
139	Mała Cerkwica	17	dom	mur.	368	k. XIX w.		
140	Mała Cerkwica	28	dom	mur.	263	k. XIX w.		
141	Mała Cerkwica	44	dom	mur.	223	1890 r.		
142	Mała Cerkwica	45	dom	mur.	220	k. XIX w.		
143	Mała Cerkwica	50	dom	mur.	134-a	1930 r.		
144	Mała Cerkwica	51	dom	mur.	134	k. XIX w.		
145	Mała Cerkwica	53	dom	mur.	136	1910 r.		
146	Mała Cerkwica	54	dom	mur.	137/5	1910 r.		
147	Mała Cerkwica	55	dom	mur.	138	1910 r.		
148	Mała Cerkwica	58	dom	mur.	141/1	k. XIX w.		
149	Mała Cerkwica	59	dom	mur.	242	XIX/XX w.		
150	Mała Cerkwica	60	dom	mur.	243/3	1880 r.		
151	Mała Cerkwica		dzwonnica	drew.	291	1920 r.		

152	Mała Cerkwica		cmentarz rzymsko-katolicki		215	poł. XIX w.		
153	Niwskie Osady		układ ruralistyczny wsi					
154	Niwskie Osady	15	dom	drew.	38	1937 r.		
155	Niwskie Osady	16	dom	drew.	67/2	1937 r.		
156	Niwskie Osady	17	dom	mur.	40	1937 r.		
157	Niwskie Osady	18	dom	drew.	68/5	1937 r.		
158	Niwy		układ ruralistyczny wsi					
159	Niwy	na cmentarzu parafialnym	kapliczka	mur.	51	pocz. XX w.		
160	Niwy	20	dwór		28/11	k. XIX w.		
161	Niwy		park		28/11	poł. XIX w.		
162	Niwy	2	dom	mur.	33/3	k. XIX w.		
163	Niwy	3	dom	mur.	26	1932 r.		
164	Niwy	5	dom	mur.	141/3	k. XIX w.		
165	Niwy		cmentarz parafialny rzymsko-katolicki		51	k. XIX w.		
166	Niwy	na wzgórzu, za wsią	cmentarz ewangelicki		56	poł. XIX w.		
167	Nowa Wieś		układ ruralistyczny wsi					
168	Nowa Wieś	obok domu nr 1AB	kapliczka	mur.	25/1	k. XIX w.		
169	Nowa Wieś	2	dom	mur.	36/2	k. XIX w.		
170	Nowa Wieś	3	dom	mur.	35/2	k. XIX w.		
171	Nowa Wieś	7	dom	mur.	18/9	k. XIX w.		
172	Nowa Wieś	7	budynek gospodarczy, ob. budynek mieszkalno-gospodarczy	mur.	18/9	k. XIX w.		
173	Nowa Wieś	7	budynek gospodarczy	mur.	18/10	k. XIX w.		
174	Nowa Wieś	9	dom	drew.	20/3	k. XIX w.		
175	Nowa Wieś	11	dom	mur.	21/1, 22/1	k. XIX w.		
176	Obkas		układ ruralistyczny wsi					

177	Obkas		kościół parafialny pw. śś. Filipa i Jakuba	mur.	84	1876 r.	A/800	05.07.1991 r.
178	Obkas	ob. nr 34	plebania, ob. budynek mieszkalny	mur.	83	1900 r.		
179	Obkas		budynek gospodarczy przy dawnej plebanii	mur.	83	1900 r.		
180	Obkas	36 (d. nr 6)	dom	mur.	85/1	1920 r.		
181	Obkas	20 (d. nr 12)	dom	mur.	65/1	pocz. XX w.		
182	Obkas	17 (d. nr 18)	dom	mur.	50/2	1910 r.		
183	Obkas	22 (d. nr 20)	szkoła, ob. budynek mieszkalny	mur.	69/1, 69/2	1900 r.		
184	Obkas	wokół kościoła	cmentarz przykościelny rzymsko-katolicki		84	pocz. XX w.		
185	Orzełek		układ ruralistyczny wsi	mur.		pierwsza wzmianka: 1217 r. zabudowa wiejska: k. XIX i pocz. XX w		
186	Orzełek		kapliczka	mur.	180/4	pocz. XX w.		
187	Orzełek	5	dom	mur.	130/2, 131	1930 r.		
188	Orzełek	7	dom	mur.	128/3	1900 r.		
189	Orzełek	8	dom	mur.	127	1900 r.		
190	Orzełek	14	dom	mur.	120	1900 r.		
191	Orzełek	19	dom	mur.	114/2, 114/3	2 poł. XIX w.		
192	Orzełek	20	dom	mur.	113	k. XIX w.		
193	Orzełek	28	dom	mur.	106/1	1900 r.		
194	Orzełek	35	dom	mur.	187	1900 r.		
195	Orzełek	45	szkoła, ob. budynek mieszkalny	mur.	209	1900 r.		
196	Orzełek	46	dom	drew.	210	2 poł. XIX w.		
197	Orzełek	49	dom	mur.	215/1	2 poł. XIX w.		
198	Orzełek	51	dom	mur.	217	k. XIX w.		
199	Orzełek	54	dom	mur.	239/1	1920 r.		
200	Orzełek	54	budynek gospodarczy	mur.	239/1	1920 r.		
201	Orzełek	55	budynek gospodarczy	mur.	235/2	1900 r.		
202	Orzełek	57	dom	mur.	241/5	1900 r.		
203	Orzełek	58	dom	drew.	243/8	k. XIX w.		

204	Orzełek	62	dom	mur.	246	k. XIX w.		
205	Orzełek	64	dom	mur.	247	k. XIX w.		
206	Orzełek	69	dom	mur.	259	poł. XIX w.		
207	Orzełek	71	dom	mur.	298/1	l. 20 XX w.		
208	Orzełek	72	dom	mur.	544/2	1920 r.		
209	Orzełek	73	dom	mur.	294	1920 r.		
210	Orzełek	75	dom	mur.	296/1	1920 r.		
211	Orzełek	95	dom	mur.	576/3	k. XIX w.		
212	Orzełek		dzwonnica	mur.	180/4	k. XIX w.		
213	Orzełek		cmentarz rzymsko-katolicki	mur.	169	k. XIX w.		
214	Osady Zamarcie	ul. Małe Osady 7 (d. nr 12)	dom	mur.	66	pocz. XX w.		
215	Osady Zamarcie	ul. Turystyczna 1 (d. nr 18)	dom	mur.	89/1	pocz. XX w.		
216	Osady Zamarcie	ul. Turystyczna 2 (d. nr 19)	dom	mur.	96/2	pocz. XX w.		
217	Osady Zamarcie	ul. Turystyczna 4 (d. nr 21)	dom z częścią gospodarczą	mur.	97/2	1931 r.		
218	Osady Zamarcie	ul. Turystyczna 5 (d. nr 23)	dom	mur.	92	pocz. XX w.		
219	Osady Zamarcie	ul. Turystyczna 8 (d. nr 24)	dom	mur.	99/1	pocz. XX w.		
220	Płocicz		układ ruralistyczny wsi			pierwsza wzmianka: 1260 r. zabudowa wiejska: 2 poł. XIX i pocz. XX w		
221	Płocicz	na cmentarzu parafialnym	kaplica cmentarna	mur.	41	pocz. XX w.		
222	Płocicz	płd. kraniec wsi	kapliczka św. Wawrzyńca	mur.	505	pocz. XX w.		
223	Płocicz	11	szkoła	mur.	183	pocz. XX w.		
224	Płocicz	3	dom	mur.	110/1	pocz. XX w.		
225	Płocicz	13	dom	drew.	121/5	poł. XIX w.		
226	Płocicz	17	dom	mur.	123	pocz. XX w.		
227	Płocicz	20, ob. nr 20AB	dom	mur.	931/2,	2 poł. XIX w.		

					931/3			
228	Płocicz	21	dom	drew.	127/1	2 poł. XIX w.		
229	Płocicz	23	dom	mur.	129	pocz. XX w.		
230	Płocicz	24	dom	mur.	130/1	ok. 1900 r.		
231	Płocicz	27	dom	mur.	132	1924 r.		
232	Płocicz	34	dom	drew.	163/1	2 poł. XIX w.		
233	Płocicz	56	dom	mur.	90	ok. 1900 r.		
234	Płocicz	naprzeciw nr. 23	kuźnia	mur.	161	ok. 1900 r.		
235	Płocicz	naprzeciw nr. 20AB	dzwonnica	drew.	158	ok. 1900 r.		
236	Płocicz	na pld. od wsi, przy drodze Kamień Krajeński -Sępólno Krajeński	cmentarz parafialny rzymsko-katolicki		41	2 poł. XIX w.		
237	Płocicz	na wsch. od wsi, przy drodze Kamień Krajeński -Sępólno Krajeńskie, na łagodnym stoku wzgórza	cmentarz ewangelicki		666	2 poł. XIX w.		
238	Radzim		dwór	mur.	10/36	1867 r.	A/880	18.12.1981 r.
239	Radzim		gorzelnia, ob. magazyn	mur.	10/37	2 poł. XIX w.		
240	Radzim		obora, ob. budynek mieszkalny	mur.	10/36	2 poł. XIX w.		
241	Radzim		park krajobrazowy		10/31-10/34, 10/36, 10/37, 10/40	poł. XIX w.		
242	Witkowo		układ ruralistyczny wsi	mur.		pierwsza wzmianka: 1259 r. zabudowa wiejska: poł. XIX i pocz. XX w		
243	Witkowo		kapliczka	mur.	174	k. XIX w.		
244	Witkowo	7	szkoła, ob. budynek mieszkalny	mur.	216	k. XIX w.		
245	Witkowo	7	budynek gospodarczy przy dawnej szkole	drew.-mur.	216	k. XIX w.		
246	Witkowo		dom przy kapliczce	mur.	126/1	k. XIX w.		
247	Witkowo	3	dom	mur.	221/2	1880 r.		

248	Witkowo	3	budynek gospodarczy	mur.	221/2	1880 r.		
249	Witkowo	8	dom	mur.	215/1, 215/8	k. XIX w.		
250	Witkowo	9	dom	mur.	214	k. XIX w.		
251	Witkowo	13	dom	mur.	67	1860 r.		
252	Witkowo	20	dom	mur.	372	ok. 1900 r.		
253	Witkowo	20	budynek gospodarczy	mur.	372	ok. 1900 r.		
254	Witkowo	21	budynek gospodarczy	mur.	110/3	ok. 1900 r.		
255	Witkowo	23	dom	mur.	111/1	ok. 1900 r.		
256	Witkowo	25	dom	drew.	113/1	2 poł. XIX w.		
257	Witkowo	41	dom	mur.	261	ok. 1900 r.		
258	Witkowo	53	dom	mur.	259/1, 259/2	ok. 1900 r.		
259	Witkowo	obok nr 55	remiza	mur.	218/1	1910 r.		
260	Witkowo	obok nr 55	dzwonnica	mur.	218/1	1910 r.		
261	Witkowo	naprzeciw kapliczki	kuźnia	mur.	224	1910 r.		
262	Witkowo	na wsch. od wsi, przy drodze do Kamienia Krajeńskiego	cmentarz parafialny rzymsko-katolicki		180	k. XIX w.		
263	Witkowski Młyn		stopień wodny	kam.	64/9	k. XIX w.		
264	Witkowski Młyn		cmentarz ewangelicki		75/1-LP	XIX w.		
265	Zamarte		układ ruralistyczny wsi			pierwsza wzmianka: 1354 r. zabudowa wiejska: 2 poł. XIX i pocz. XX w		
266	Zamarte	ul. Klasztorna 2	kościół, ob. parafialny pw. Nawiedzenia Matki Boskiej w zespole klasztornym oo. Bernardynów, ob. Sanktuarium Matki Boskiej Szkaplerznej.	mur.	5	1767-1772 r. (dobudowa wieży w latach 1776-1779, remont wieży 2 poł. XIX w.)	A/763	13.07.1936 r.
267	Zamarte	ul. Klasztorna 2	zabudowania klasztorne w zespole	mur.	5	skrzydło płn.: 1752-	A/763	13.07.1936 r.

			klasztornym oo. Bernardynów			1755 r. skrzydło wsch.: 1756- 1757 skrzydło zach.: 1759 r. remonty: 1929 r., 1934 r., 1949 r., 1956 r., 1969 r.		
268	Zamarte	ul. Klasztorna 2	cmentarz przykościelny		5	k. XVIII w.		
269	Zamarte	ul. Klasztorna 2	ogrodzenie kościoła		5	1780 r.		
270	Zamarte	ul. Parkowa 10 (d. nr 20)	czworak, ob. budynek mieszkalny	mur.	221	pocz. XX w.		
271	Zamarte	ul. Parkowa 12 (d. nr 21)	czworak, ob. budynek mieszkalny	mur.	222	pocz. XX w.		
272	Zamarte	ul. Parkowa 16 (d. nr 22)	czworak, ob. budynek mieszkalny	mur.	224	pocz. XX w.		
273	Zamarte	na cmentarzu parafialnym	kapliczka		16	2 poł. XIX w.		
274	Zamarte	ul. Niwska	cmentarz parafialny rzymsko- katolicki		16	pocz. XX w.		
275	Zamarte	przy leśnej drodze, w lesie, nad jeziorem	cmentarz ewangelicki		13	pocz. XX w.		
276	Zamarte	ul. Parkowa 1	pałac w zespole pałacowo- parkowym	mur.	12	1913 r., przebudowany 1945 i 1971 r.	A/1158	10.06.1987 r.
277	Zamarte	ul. Parkowa	park w zespole pałacowo- parkowym		12	k. XVIII w., prze- komponowany ok. 1870 r.	A/1158	10.06.1987 r.
278	Zamarte	ul. Parkowa	stajnia z w zespole parkowo- pałacowym, ob. spichlerz	mur.	12	1884 r.	A/1158	10.06.1987 r.
279	Zamarte	ul. Parkowa	gorzelnia w zespole pałacowo- parkowym	mur.	12	1885 r.	A/1158	10.06.1987 r.
280	Zamarte	ul. Parkowa	stolarnia w zespole pałacowo- parkowym	mur.	12	k. XIX w.		

Tabela 3. Stanowiska archeologiczne występujące na terenie Gminy Kamień Krajeński.

L.p.	Miejscowość	Nr obszaru AZP	Nr st. w miejscowości	Nr st. na obszarze	Funkcja obiektu	Chronologia
1	Dąbrowa	29-33	1	44	śląd osadniczy śląd osadniczy śląd osadniczy	WSR PSR NOW
2	Dąbrowa	29-33	2	45	śląd osadniczy osada	PSR NOW
3	Dąbrowa	29-33	3	46	punkt osadniczy	NOW
4	Dąbrowa	29-33	4	47	śląd osadniczy punkt osadniczy	PSR NOW
5	Dąbrowa	29-33	5	48	śląd osadniczy punkt osadniczy	PSR NOW
6	Dąbrowa	29-33	6	49	śląd osadniczy	NOW
7	Dąbrowa	29-33	7	50	punkt osadniczy	NOW
8	Dąbrowa	29-33	8	51	śląd osadniczy punkt osadniczy	EK NOW
9	Dąbrowa	29-33	9	52	osada	NOW
10	Dąbrowa	29-33	10	53	punkt osadniczy	NOW
11	Dąbrowa	29-33	11	54	punkt osadniczy	NOW
12	Dąbrowa	29-33	12	55	punkt osadniczy	NOW
13	Dąbrowa	29-33	13	56	śląd osadniczy śląd osadniczy	PSR NOW
14	Dąbrowa	29-33	14	57	śląd osadniczy śląd osadniczy	PSR NOW
15	Dąbrowa	29-33	15	58	punkt osadniczy	NOW
16	Dąbrowa	29-33	16	59	punkt osadniczy	NOW
17	Dąbrowa	29-33	17	60	punkt osadniczy	NOW
18	Dąbrowa	29-33	18	61	śląd osadniczy śląd osadniczy śląd osadniczy	PSR PSR/NOW NOW
19	Dąbrowa	29-33	19	62	punkt osadniczy	NOW
20	Dąbrowa	29-33	20	63	punkt osadniczy	NOW

21	Dąbrowa	29-32	21	27	śląd osadniczy	NE
22	Dąbrowa	29-32	22	28	śląd osadniczy	HA/LAT
23	Dąbrowa	29-32	23	29	śląd osadniczy	OR
24	Dąbrowa	29-32	24	30	śląd osadniczy	HA/LAT
25	Dąbrowa	29-32	25	31	punkt osadniczy	HA/LAT
26	Dąbrowa	29-32	26	32	śląd osadniczy	PRADZIEJ
27	Dąbrowa	29-32	27	33	śląd osadniczy śląd osadniczy	PRADZIENE NOW
28	Dąbrowa	29-32	28	34	osada śląd osadniczy	HA/LAT NOW
29	Dąbrowa	29-32	29	35	śląd osadniczy	EK
30	Dąbrowa	29-32	30	36	śląd osadniczy	EB
31	Dąbrowa	29-32	31	37	śląd osadniczy	EB
32	Dąbrowa	29-32	32	38	śląd osadniczy śląd osadniczy	HA/LAT NOW
33	Dąbrowa	29-32	33	39	śląd osadniczy	HA/LAT
34	Dąbrowa	29-32	34	40	śląd osadniczy	EB
35	Dąbrówka	28-34	1	18	punkt osadniczy	KPOM
36	Dąbrówka	28-34	2	19	śląd osadniczy śląd osadniczy	KPOM OR
37	Dąbrówka	28-34	3	20	śląd osadniczy	OR
38	Dąbrówka	28-34	4	21	punkt osadniczy	KŁ
39	Dąbrówka	28-34	5	22	punkt osadniczy punkt osadniczy	KPOM NOW
40	Dąbrówka	28-34	6	23	śląd osadniczy	KPOM
41	Dąbrówka	28-34	7	24	śląd osadniczy	OR
42	Dąbrówka	28-34	8	25	punkt osadniczy punkt osadniczy punkt osadniczy	KPOM OR PSR
43	Dąbrówka	28-34	9	26	śląd osadniczy	OR
44	Dąbrówka	28-34	10	27	punkt osadniczy	KPOM
45	Dąbrówka	28-34	11	28	punkt osadniczy	PSR
46	Dąbrówka	28-34	12	29	śląd osadniczy	KPOM
47	Dąbrówka	28-34	13	30	punkt osadniczy	KPOM

					śląd osadniczy	NOW
48	Dąbrówka	28-34	14	31	śląd osadniczy punkt osadniczy	KAK NOW
49	Dąbrówka	28-34	15	32	punkt osadniczy	NOW
50	Dąbrówka	28-34	16	33	punkt osadniczy	PSR
51	Dąbrówka	28-34	17	34	śląd osadniczy śląd osadniczy	KPOM OR
52	Dąbrówka	28-34	18	35	punkt osadniczy punkt osadniczy	KPOM NOW
53	Dąbrówka	28-34	19	36	śląd osadniczy śląd osadniczy	KPOM NOW
54	Dąbrówka	28-34	20	37	punkt osadniczy punkt osadniczy	KPOM NOW
55	Dąbrówka	28-34	21	38	punkt osadniczy	KPOM
56	Dąbrówka	28-34	22	39	śląd osadniczy	NOW
57	Dąbrówka	28-34	23	40	śląd osadniczy punkt osadniczy punkt osadniczy	NE OR WSR
58	Dąbrówka	28-34	24	41	śląd osadniczy	OR
59	Dąbrówka	28-34	25	42	punkt osadniczy	NOW
60	Dąbrówka	28-34	26	43	punkt osadniczy	PSR
61	Dąbrówka	28-34	27	44	punkt osadniczy	PSR
62	Dąbrówka	28-34	28	66	śląd osadniczy	KPOM
63	Dąbrówka	28-34	29	67	śląd osadniczy punkt osadniczy	NE KPOM
64	Dąbrówka	28-34	30	68	punkt osadniczy	KPOM
65	Dąbrówka	28-34	31	69	śląd osadniczy	KPOM
66	Dąbrówka	28-34	32	70	śląd osadniczy	KPOM
67	Dąbrówka	28-34	33	71	punkt osadniczy	KPOM
68	Dąbrówka	28-34	34	72	śląd osadniczy	KPOM
69	Dąbrówka	28-34	35	73	śląd osadniczy punkt osadniczy	KPOM NOW
70	Dąbrówka	28-34	36	74	śląd osadniczy	KPOM
71	Dąbrówka	28-34	37	75	punkt osadniczy	NOW

72	Dąbrówka	28-34	38	78	śląd osadniczy	KPOM
73	Dąbrówka	28-34	39	79	punkt osadniczy	KPOM
74	Dąbrówka	28-34	40	80	punkt osadniczy śląd osadniczy	KPOM NOW
75	Dąbrówka	28-34	41	85	śląd osadniczy śląd osadniczy śląd osadniczy	OR PSR NOW
76	Dąbrówka	28-34	42	86	śląd osadniczy punkt osadniczy	KPOM NOW
77	Dąbrówka	28-34	43	87	punkt osadniczy	NOW
78	Dąbrówka	28-34	44	88	punkt osadniczy	NOW
79	Dąbrówka	28-34	45	89	śląd osadniczy punkt osadniczy	OR NOW
80	Dąbrówka	28-34	46	90	punkt osadniczy	PSR
81	Dąbrówka	28-34	47	91	punkt osadniczy	PSR
82	Dąbrówka	28-34	48	92	punkt osadniczy	PSR
83	Dąbrówka	28-34	49	93	śląd osadniczy punkt osadniczy	KPOM NOW
84	Dąbrówka	28-34	50	94	punkt osadniczy	NOW
85	Dąbrówka	28-34	51	95	punkt osadniczy	NOW
86	Dąbrówka	28-34	52	96	punkt osadniczy	PSR
87	Dąbrówka	28-34	53	97	punkt osadniczy	NOW
88	Dąbrówka	28-34	54	106	śląd osadniczy śląd osadniczy	OR NOW
89	Dąbrówka	28-34	55	107	punkt osadniczy	NOW
90	Dąbrówka	28-34	56	108	punkt osadniczy	PSR
91	Duża Cerkwica	28-34	1	61	punkt osadniczy śląd osadniczy	KPOM NOW
92	Duża Cerkwica	28-34	2	62	śląd osadniczy punkt osadniczy	OR NOW
93	Duża Cerkwica	28-34	3	63	punkt osadniczy	OR
94	Duża Cerkwica	28-34	4	64	punkt osadniczy	NOW
95	Duża Cerkwica	28-34	5	65	śląd osadniczy	KPOM
96	Duża Cerkwica	28-34	6	98	punkt osadniczy	OR

97	Duża Cerkwica	28-34	7	99	punkt osadniczy	KPOM
98	Duża Cerkwica	28-34	8	100	punkt osadniczy	OR
99	Duża Cerkwica	28-34	9	101	punkt osadniczy	KPOM
100	Duża Cerkwica	28-34	10	102	śląd osadniczy śląd osadniczy	OR NOW
101	Duża Cerkwica	28-34	11	103	śląd osadniczy	OR
102	Duża Cerkwica	28-34	12	105	osada punkt osadniczy	KPOM PSR
103	Duża Cerkwica	29-33	14	39	śląd osadniczy śląd osadniczy	KŁ NOW
104	Duża Cerkwica	29-33	15	40	punkt osadniczy	NOW
105	Duża Cerkwica	29-33	16	41	śląd osadniczy śląd osadniczy	PSR NOW
106	Duża Cerkwica	29-33	17	42	śląd osadniczy punkt osadniczy	PSR NOW
107	Duża Cerkwica	29-33	18	43	punkt osadniczy	NOW
108	Duża Cerkwica	28-33	19	41	śląd osadniczy śląd osadniczy	KŁ WSR
109	Duża Cerkwica	28-33	20	42	śląd osadniczy	KW
110	Duża Cerkwica	28-33	21	43	śląd osadniczy	KŁ/KPOM
111	Duża Cerkwica	28-33	22	44	śląd osadniczy punkt osadniczy	KŁ/KPOM WSR
112	Duża Cerkwica	28-33	23	45	śląd osadniczy śląd osadniczy	KŁ/KPOM WSR
113	Duża Cerkwica	28-33	24	46	śląd osadniczy śląd osadniczy	EK-NE PSR/NOW
114	Duża Cerkwica	28-33	25	47	śląd osadniczy	PSR
115	Duża Cerkwica	28-33	26	48	śląd osadniczy	PSR
116	Duża Cerkwica	29-34	27	1	punkt osadniczy	PSR/NOW
117	Duża Cerkwica	29-34	28	2	śląd osadniczy punkt osadniczy	EK NOW
118	Duża Cerkwica	29-34	29	3	śląd osadniczy cmentarzysko śląd osadniczy	KŁ KW WSR

119	Duża Cerkwica	29-34	30	4	punkt osadniczy	PSR/NOW
120	Duża Cerkwica	29-34	31	5	osada osada	PSR NOW
121	Duża Cerkwica	29-34	32	6	punkt osadniczy	NOW
122	Duża Cerkwica	29-34	33	7	śląd osadniczy punkt osadniczy śląd osadniczy	OR PSR NOW
123	Duża Cerkwica	29-34	34	8	śląd osadniczy punkt osadniczy	KW NOW
124	Duża Cerkwica	29-34	35	9	śląd osadniczy śląd osadniczy śląd osadniczy	OR WSR? NOW
125	Duża Cerkwica	29-34	36	10	śląd osadniczy śląd osadniczy śląd osadniczy	KŁ OR NOW
126	Duża Cerkwica	29-34	37	11	punkt osadniczy punkt osadniczy	WSR PSR/NOW
127	Duża Cerkwica	29-34	38	12	śląd osadniczy osada osada	KŁ PSR NOW
128	Duża Cerkwica	29-34	39	13	śląd osadniczy śląd osadniczy osada osada osada	KŁ OR? WSR PSR NOW
129	Duża Cerkwica	29-34	40	14	śląd osadniczy punkt osadniczy punkt osadniczy punkt osadniczy osada osada	KPL KŁ OR WS PSR NOW
130	Duża Cerkwica	29-34	41	15	punkt osadniczy śląd osadniczy punkt osadniczy osada	KŁ-KPOM OR WSR PSR/NOW

131	Duża Cerkwica	29-34	42	16	śląd osadniczy śląd osadniczy osada osada	KŁ OR WSR PSR/NOW
132	Duża Cerkwica	29-34	43	17	śląd osadniczy śląd osadniczy punkt osadniczy	KŁ WSR PSR/NOW
133	Duża Cerkwica	29-34	44	18	osada punkt osadniczy	WSR PSR/NOW
134	Jerzmionki	27-33	1	1	śląd osadniczy osada punkt osadniczy śląd osadniczy	KAK KPOM WSR ?
135	Jerzmionki	27-33	2	2	punkt osadniczy	PSR/NOW
136	Jerzmionki	27-33	3	3	osada	NOW
137	Jerzmionki	27-33	4	4	punkt osadniczy	PSR/NOW
138	Jerzmionki	27-33	5	5	punkt osadniczy śląd osadniczy	KPOM ?
139	Jerzmionki	27-33	6	6	osada	NOW
140	Jerzmionki	28-33	7	4	śląd osadniczy	KŁ/KPOM
141	Kamień Krajeński	29-33	1	26	gród-osada	WSR
142	Kamień Krajeński	29-33	2	25	śląd osadniczy grodzisko śląd osadniczy	KŁ? WSR PSR
143	Kamień Krajeński	29-33	3	24	cmentarzysko	KPOM?
144	Kamień Krajeński	29-33	4	14	śląd osadniczy	NE
145	Kamień Krajeński	29-33	5	20	śląd osadniczy śląd osadniczy śląd osadniczy punkt osadniczy śląd osadniczy	NESCH KŁ/KPOM OR PSR NOW
146	Kamień Krajeński	29-33	6	21	osada	NOW
147	Kamień Krajeński	29-33	7	18	śląd osadniczy śląd osadniczy	KŁ PSR

					osada	NOW
148	Kamień Krajeński	29-33	8	19	punkt osadniczy osada	PSR NOW
149	Kamień Krajeński	29-33	9	15	punkt osadniczy	NOW
150	Kamień Krajeński	29-33	10	16	śląd osadniczy punkt osadniczy	PSR NOW
151	Kamień Krajeński	29-33	11	17	śląd osadniczy osada osada	KŁ/KPOM PSR NOW
152	Kamień Krajeński	29-33	12	27	śląd osadniczy osada	PSR NOW
153	Kamień Krajeński	29-33	13	28	punkt osadniczy punkt osadniczy	PSR NOW
154	Kamień Krajeński	29-33	14	29	śląd osadniczy osada	PSR NOW
155	Kamień Krajeński	29-33	15	30	osada	NOW
156	Kamień Krajeński	29-33	16	31	śląd osadniczy osada	KŁ NOW
157	Kamień Krajeński	29-33	17	32	punkt osadniczy	NOW
158	Kamień Krajeński	29-33	18	33	śląd osadniczy śląd osadniczy	OR NOW
159	Kamień Krajeński	29-33	19	34	śląd osadniczy osada	PSR NOW
160	Kamień Krajeński	29-33	20	35	śląd osadniczy śląd osadniczy	PSR NOW
161	Kamień Krajeński	29-33	21	36	śląd osadniczy osada	PSR NOW
162	Kamień Krajeński	29-33	22	37	punkt osadniczy	NOW
163	Kamień Krajeński	29-33	23	38	śląd osadniczy śląd osadniczy	PSR/NOW NOW
164	Kamień Krajeński	29-33	24	22	śląd osadniczy śląd osadniczy	KŁ/KPOM NOW
165	Kamień Krajeński	29-33	25	23	punkt osadniczy	NOW
166	Mała Cerkwica	29-33	14	131	śląd osadniczy śląd osadniczy	OR? NOW

167	Mała Cerkwica	29-33	15	132	śląd osadniczy	NOW
168	Mała Cerkwica	29-33	16	133	śląd osadniczy śląd osadniczy	EK NOW
169	Mała Cerkwica	29-33	17	134	punkt osadniczy	NOW
170	Mała Cerkwica	29-33	18	135	śląd osadniczy	NOW
171	Mała Cerkwica	29-33	19	136	śląd osadniczy śląd osadniczy śląd osadniczy	EK PSR NOW
172	Mała Cerkwica	29-33	20	137	śląd osadniczy	KŁ?
173	Mała Cerkwica	29-33	21	138	śląd osadniczy	KŁ
174	Mała Cerkwica	29-33	22	139	punkt osadniczy	NOW
175	Mała Cerkwica	29-33	23	141	śląd osadniczy	NOW
176	Mała Cerkwica	29-33	24	140	punkt osadniczy	OR
177	Mała Cerkwica	29-33	25	143	śląd osadnictwa	NOW
178	Mała Cerkwica	29-33	26	142	punkt osadniczy	NOW
179	Mała Cerkwica	29-34	27	26	śląd osadniczy śląd osadniczy osada śląd osadniczy śląd osadniczy	KPL OR WSR PSR NOW
180	Mała Cerkwica	29-34	28	27	punkt osadniczy	NOW
181	Mała Cerkwica	29-34	29	28	śląd osadniczy punkt osadniczy	KŁ NOW
182	Mała Cerkwica	29-34	30	29	śląd osadniczy śląd osadniczy śląd osadniczy	KŁ OR NOW
183	Mała Cerkwica	29-34	31	30	śląd osadniczy punkt osadniczy śląd osadniczy śląd osadniczy punkt osadniczy	NE KŁ OR PSR NOW
184	Mała Cerkwica	29-34	32	31	śląd osadniczy osada osada	WSR PSR NOW
185	Mała Cerkwica	29-34	33	32	śląd osadniczy	PSR

					punkt osadniczy	NOW
186	Mała Cerkwica	29-34	34	33	śląd osadniczy osada	PSR NOW
187	Mała Cerkwica	29-34	35	34	śląd osadniczy śląd osadniczy	KŁ NOW
188	Mała Cerkwica	29-34	36	35	śląd osadniczy cmentarzysko? śląd osadniczy śląd osadniczy osada osada	KŁ KPOM? OR? WSR PSR NOW
189	Mała Cerkwica	29-34	37	36	śląd osadniczy punkt osadniczy osada osada	OR? WSR PSR NOW
190	Mała Cerkwica	29-34	38	37	śląd osadniczy	MEZ
191	Mała Cerkwica	29-34	39	38	śląd osadniczy	PSR/NOW
182	Mała Cerkwica	29-34	40	39	śląd osadniczy śląd osadniczy	PSR NOW
193	Mała Cerkwica	29-34	41	40	punkt osadniczy punkt osadniczy	PSR NOW
194	Mała Cerkwica	29-34	42	41	śląd osadniczy punkt osadniczy	WSR NOW
195	Mała Cerkwica	29-34	43	42	punkt osadniczy osada osada	WSR PSR NOW
196	Mała Cerkwica	29-34	44	43	śląd osadniczy śląd osadniczy	PSR NOW
197	Mała Cerkwica	29-34	45	44	śląd osadniczy śląd osadniczy śląd osadniczy	OR PSR NOW
198	Mała Cerkwica	29-34	46	45	punkt osadniczy	PSR
199	Mała Cerkwica	29-34	47	46	punkt osadniczy	PSR/NOW
200	Mała Cerkwica	29-34	48	47	śląd osadniczy	KŁ-KPOM

					punkt osadniczy	NOW
201	Mała Cerkwica	29-34	49	48	punkt osadniczy	PSR/NOW
202	Mała Cerkwica	29-34	50	49	śląd osadniczy punkt osadniczy	WSR? PSR/NOW
203	Mała Cerkwica	29-34	51	50	śląd osadniczy śląd osadniczy punkt osadniczy	PRADZIEJE PSR NOW
204	Mała Cerkwica	29-34	52	51	śląd osadniczy punkt osadniczy	OR WSR
205	Mała Cerkwica	29-34	53	52	punkt osadniczy	NOW
206	Mała Cerkwica	29-34	54	53	punkt osadniczy	NOW
207	Mała Cerkwica	29-34	55	54	punkt osadniczy punkt osadniczy	PSR NOW
208	Mała Cerkwica	29-34	56	55	śląd osadniczy punkt osadniczy	PSR NOW
209	Mała Cerkwica	29-34	57	56	punkt osadniczy	PSR/NOW
210	Mała Cerkwica	29-34	58	57	śląd osadniczy śląd osadniczy	PSR NOW
211	Mała Cerkwica	29-34	59	58	śląd osadniczy	PSR/NOW
212	Mała Cerkwica	29-34	60	59	śląd osadniczy	PSR
213	Mała Cerkwica	29-34	61	60	punkt osadniczy	NOW
214	Niwy	27-33	1	24	śląd osadniczy śląd osadniczy	EK NOW
215	Niwy	27-33	2	25	śląd osadniczy	EK
216	Niwy	27-33	3	26	śląd osadniczy śląd osadniczy	KPOM NOW
217	Niwy	27-33	4	27	śląd osadniczy śląd osadniczy	KPOM NOW
218	Niwy	27-33	5	28	śląd osadniczy punkt osadniczy	EK NOW
219	Niwy	27-33	6	29	śląd osadniczy	KW
220	Niwy	27-32	7	1	śląd osadniczy śląd osadniczy	KPOM WSR
221	Niwy	27-32	8	2	śląd osadniczy	KPOM,

					śląd osadniczy	?
222	Niwy	27-32	9	3	śląd osadniczy	KPOM
223	Niwy	27-32	10	4	punkt osadniczy punkt osadniczy	KPOM, WSR
224	Niwy	28-32	10	1	punkt osadniczy	NOW
225	Niwy	28-32	11	2	śląd osadniczy osada	KPL PSR/NOW
226	Niwy	28-32	12	3	osada	PSR
227	Niwy	28-32	13	4	punkt osadniczy	PSR/NOW
228	Niwy	28-32	14	5	punkt osadniczy	NOW
229	Niwy	28-32	15	6	śląd osadniczy śląd osadniczy	MEZ NOW
230	Niwy	28-32	16	7	śląd osadniczy	PSR/NOW
231	Niwy	28-32	17	8	śląd osadniczy punkt osadniczy	HA-LAT NOW
232	Niwy	28-32	18	9	punkt osadniczy	NOW
233	Niwy	28-32	19	10	punkt osadniczy	NOW
234	Niwy	28-32	20	11	punkt osadniczy	NOW
235	Niwy	28-32	21	12	śląd osadniczy punkt osadniczy	EK NOW
236	Niwy	28-32	22	13	punkt osadniczy	NOW
237	Niwy	28-32	23	14	śląd osadniczy	PSR/NOW
238	Niwy	28-32	24	15	punkt osadniczy	NOW
239	Niwy	28-32	25	16	śląd osadniczy osada	MEZ PSR/NOW
240	Niwy	28-32	26	17	śląd osadniczy punkt osadniczy	HA-LAT PSR/NOW
241	Niwy	28-32	27	18	punkt osadniczy	NOW
242	Niwy	28-32	28	19	punkt osadniczy	PSR/NOW
243	Niwy	28-32	29	20	punkt osadniczy	NOW
244	Niwy	28-32	30	21	punkt osadniczy śląd osadniczy	MEZ NOW
245	Niwy	28-32	31	22	śląd osadniczy śląd osadniczy	MEZ NOW

246	Niwy	28-32	32	23	punkt osadniczy	NOW
247	Nowa Wieś	28-33	1	5	śląd osadniczy	PSR
248	Obkas	28-33	1	40	cmentarzysko? osada	KŁ WSR
249	Obkas	28-33	2	31	obozowisko ?	EB?
250	Obkas	28-33	3	32	osada	WSR
251	Obkas	28-33	4	33	śląd osadniczy	PSR
252	Obkas	28-33	5	34	śląd osadniczy	PSR
253	Obkas	28-33	6	35	punkt osadniczy punkt osadniczy	PSR NOW
254	Obkas	28-33	7	36	osada	PSR
255	Obkas	28-33	8	37	śląd osadniczy śląd osadniczy	EK PSR/NOW
256	Obkas	28-33	9	38	śląd osadniczy	EK
257	Obkas	28-33	10	39	krąg kamienny? - kurhan?	? - ?
258	Obkas	28-34	11	104	punkt osadniczy punkt osadniczy	KPOM NOW
259	Orzełek	29-33	1	1	śląd osadniczy	PSR
260	Orzełek	29-33	2	2	śląd osadniczy	KŁ
261	Orzełek	29-33	3	3	punkt osadniczy śląd osadniczy	OR NOW
262	Orzełek	29-33	4	4	śląd osadniczy śląd osadniczy	OR NOW
263	Orzełek	29-33	5	5	śląd osadniczy	KŁ/KPOM
264	Orzełek	28-33	6	6	osada	NOW
265	Orzełek	28-33	7	7	osada osada	EB PSR
266	Orzełek	28-33	8	8	osada	WSR
267	Orzełek	28-33	9	9	osada	WSR
268	Orzełek	28-33	10	10	śląd osadniczy śląd osadniczy	EK-NE? PSR/NOW
269	Orzełek	28-33	11	11	śląd osadniczy śląd osadniczy	PSR NOW

270	Orzełek	28-33	12	12	punkt osadniczy	PSR/NOW
271	Orzełek	28-33	13	13	śląd osadniczy	NOW
272	Orzełek	28-33	14	14	punkt osadniczy	PSR/NOW
273	Orzełek	28-33	15	15	śląd osadniczy	NOW
274	Orzełek	28-33	16	16	śląd osadniczy śląd osadniczy	WSR NOW
275	Orzełek	28-33	17	17	śląd osadniczy	PSR/NOW
276	Orzełek	28-33	18	18	śląd osadniczy śląd osadniczy	PSR NOW
277	Orzełek	28-33	19	19	śląd osadniczy śląd osadniczy	PSR NOW
278	Orzełek	28-33	20	20	śląd osadniczy śląd osadniczy	PSR NOW
279	Orzełek	28-33	21	21	śląd osadniczy	KW
280	Orzełek	28-33	22	22	śląd osadniczy śląd osadniczy	PSR NOW
281	Orzełek	28-33	23	23	cmentarzysko szkieletowe	? - ?
282	Orzełek	28-33	24	24	śląd osadniczy	PSR/NOW
283	Orzełek	28-33	25	25	śląd osadniczy	EK
284	Orzełek	28-33	26	26	śląd osadniczy śląd osadniczy	PSR NOW
285	Orzełek	28-33	27	27	śląd osadniczy	PSR/NOW
286	Orzełek	28-33	28	28	śląd osadniczy	PSR
287	Orzełek	28-33	29	29	śląd osadniczy	PSR
288	Orzełek	28-33	30	30	śląd osadniczy	PSR
289	Płocicz	29-33	1	64	punkt osadniczy	NOW
290	Płocicz	29-33	2	67	punkt osadniczy	NOW
291	Płocicz	29-33	3	68	punkt osadniczy	NOW
292	Płocicz	29-33	4	65	osada	NOW
293	Płocicz	29-33	5	66	punkt osadniczy	NOW
294	Płocicz	29-33	6	69	śląd osadniczy osada	PSR NOW
295	Płocicz	29-33	7	70	śląd osadniczy	PSR

					punkt osadniczy	NOW
296	Płocicz	29-33	8	71	punkt osadniczy	NOW
297	Płocicz	29-33	10	72	punkt osadniczy	NOW
298	Płocicz	29-33	9	73	punkt osadniczy	NOW
299	Płocicz	29-33	11	74	punkt osadniczy	NOW
300	Płocicz	29-33	12	75	śląd osadniczy osada	PSR NOW
301	Płocicz	29-33	13	76	śląd osadniczy osada	PSR NOW
302	Płocicz	29-33	14	77	osada	NOW
303	Płocicz	29-33	15	78	śląd osadniczy śląd osadniczy	OR? WSR
304	Płocicz	29-33	16	79	punkt osadniczy	OR
305	Płocicz	29-33	17	80	śląd osadniczy śląd osadniczy	OR NOW
306	Płocicz	29-33	18	81	punkt osadniczy	NOW
307	Płocicz	29-33	19	82	osada	NOW
308	Płocicz	29-33	20	83	punkt osadniczy	NOW
309	Płocicz	29-33	21	85	śląd osadniczy	NOW
310	Płocicz	29-33	22	86	śląd osadniczy śląd osadniczy	KŁ? OR
311	Płocicz	29-33	23	87	śląd osadniczy	NOW
312	Płocicz	29-33	24	94	śląd osadniczy punkt osadniczy	WSR? NOW
313	Płocicz	29-33	25	89	punkt osadniczy	NOW
314	Płocicz	29-33	26	91	śląd osadniczy punkt osadniczy	PSR NOW
315	Płocicz	29-33	27	92	punkt osadniczy	NOW
316	Płocicz	29-33	28	95	punkt osadniczy	NOW
317	Płocicz	29-33	29	96	śląd osadniczy śląd osadniczy	KPL? PSR
318	Płocicz	29-33	30	90	śląd osadniczy punkt osadniczy	PSR NOW
319	Płocicz	29-33	31	93	punkt osadniczy	PSR

					osada	NOW
320	Płocicz	29-33	32	97	śląd osadniczy osada	PSR/NOW NOW
321	Płocicz	29-33	33	98	osada	NOW
322	Płocicz	29-33	34	84	śląd osadniczy śląd osadniczy	EK NOW
323	Płocicz	29-33	35	88	punkt osadniczy	NOW
324	Płocicz	29-33	36	102	śląd osadniczy osada	PSR NOW
325	Płocicz	29-33	37	103	śląd osadniczy śląd osadniczy punkt osadniczy osada	KŁ/KPOM?, WSR? PSR NOW
326	Płocicz	29-33	38	99	śląd osadniczy śląd osadniczy osada	KŁ PSR NOW
327	Płocicz	29-33	39	100	punkt osadniczy	NOW
328	Płocicz	29-33	40	101	śląd osadniczy śląd osadniczy	KŁ/KPOM NOW
329	Płocicz	29-33	41	105	śląd osadniczy osada osada	WSR PSR NOW
330	Płocicz	29-33	42	104	osada	NOW
331	Płocicz	29-33	43	106	śląd osadniczy punkt osadniczy osada	WSR? PSR NOW
332	Płocicz	29-33	44	107	śląd osadniczy punkt osadniczy	PSR NOW
333	Płocicz	29-33	45	108	punkt osadniczy	NOW
334	Płocicz	29-33	46	109	punkt osadniczy	NOW
335	Płocicz	29-33	47	110	punkt osadniczy	NOW
336	Płocicz	29-33	48	111	punkt osadniczy	NOW
337	Płocicz	29-33	49	112	śląd osadniczy punkt osadniczy	PSR NOW
338	Płocicz	29-33	50	113	punkt osadniczy	NOW

339	Płocicz	29-33	51	114	osada	NOW
340	Płocicz	29-33	52	115	śląd osadniczy punkt osadniczy	PSR NOW
341	Płocicz	29-33	53	116	punkt osadniczy	NOW
342	Płocicz	29-33	54	117	śląd osadniczy śląd osadniczy punkt osadniczy	KŁ/KPOM PSR/NOW NOW
343	Płocicz	29-33	55	118	osada	NOW
344	Płocicz	29-33	56	119	punkt osadniczy	NOW
345	Płocicz	29-33	57	120	śląd osadniczy punkt osadniczy	PSR NOW
346	Płocicz	29-33	58	121	punkt osadniczy	NOW
347	Płocicz	29-33	59	122	śląd osadniczy osada	PSR NOW
348	Płocicz	29-33	60	123	punkt osadniczy osada	PSR NOW
349	Płocicz	29-33	61	124	śląd osadniczy osada	PSR NOW
350	Płocicz	29-33	62	125	śląd osadniczy osada	PSR NOW
351	Płocicz	29-33	63	126	punkt osadniczy	NOW
352	Płocicz	29-33	64	127	śląd osadniczy śląd osadniczy śląd osadniczy osada	EK KŁ/KPOM? PSR NOW
353	Płocicz	29-33	65	128	śląd osadniczy punkt osadniczy	PSR NOW
354	Płocicz	29-33	66	129	punkt osadniczy	NOW
355	Płocicz	29-33	67	130	śląd osadniczy punkt osadniczy	PSR NOW
356	Płocicz	30-33	68	1	śląd osadniczy śląd osadniczy	PSR/NOW NOW
357	Płocicz	30-33	69	2	śląd osadniczy punkt osadniczy	PSR/NOW NOW

358	Płocicz	30-33	70	3	śląd osadniczy punkt osadniczy	PSR/NOW NOW
359	Płocicz	30-33	71	4	śląd osadniczy śląd osadniczy	PRADZIEJE NOW
360	Płocicz	30-33	72	5	osada	NOW
361	Płocicz	30-33	73	6	śląd osadniczy	KŁ/KPOM
362	Płocicz	30-33	74	7	osada	NOW
363	Płocicz	30-33	75	8	śląd osadniczy śląd osadniczy śląd osadniczy	KW WSR PSR
364	Płocicz	30-33	76	9	śląd osadniczy	KŁ/KPOM
365	Płocicz	30-33	77	10	punkt osadniczy śląd osadniczy	KŁ/KPOM WSR
366	Płocicz	30-33	78	11	śląd osadniczy	KŁ/KPOM
367	Płocicz	30-33	79	12	punkt osadniczy śląd osadniczy	KPOM WSR
368	Płocicz	30-33	80	13	śląd osadniczy śląd osadniczy	KAK NOW
369	Płocicz	30-33	81	14	śląd osadniczy osada osada ?	EK KŁ WSR ?
370	Płocicz	30-33	82	15	punkt osadniczy	NOW
371	Płocicz	30-33	83	16	śląd osadniczy	NOW
372	Płocicz	30-33	84	17	śląd osadniczy	KŁ
373	Płocicz	30-33	85	18	skarb	WSR
374	Płocicz	29-32	85	41	śląd osadniczy	WSR
375	Płocicz	29-32	86	42	śląd osadniczy śląd osadniczy	HA/LAT WSR
376	Radzim	29-34	1	19	punkt osadniczy	KŁ
377	Radzim	29-34	2	20	śląd osadniczy śląd osadniczy	KŁ WSR
378	Radzim	29-34	3	21	śląd osadniczy	WSR
379	Radzim	29-34	4	22	śląd osadniczy	PSR/NOW

380	Radzim	29-34	5	23	śląd osadniczy	PSR/NOW
381	Radzim	29-34	6	24	śląd osadniczy śląd osadniczy	KŁ WSR
382	Radzim	29-34	7	25	śląd osadniczy punkt osadniczy śląd osadniczy śląd osadniczy	KŁ OR WSR PSR
383	Witkowo	29-33	1	6	śląd osadniczy śląd osadniczy	PSR NOW
384	Witkowo	29-33	2	7	punkt osadniczy śląd osadniczy	WSR NOW
385	Witkowo	29-33	3	8	punkt osadniczy	NOW
386	Witkowo	29-33	4	9	punkt osadniczy	NOW
387	Witkowo	29-33	5	10	śląd osadniczy punkt osadniczy	PSR NOW
388	Witkowo	29-33	6	11	śląd osadniczy punkt osadniczy	PSR NOW
389	Witkowo	29-33	7	12	punkt osadniczy	NOW
390	Witkowo	29-33	8	13	śląd osadniczy śląd osadniczy	KŁ NOW
391	Witkowo	29-32	9	1	punkt osadniczy	HA/LAT
392	Witkowo	29-32	10	2	śląd osadniczy śląd osadniczy	HA/LAT PSR
393	Witkowo	29-32	11	3	śląd osadniczy śląd osadniczy	HA/LAT NOW
394	Witkowo	29-32	12	4	osada	NOW
395	Witkowo	29-32	13	5	osada	NOW
396	Witkowo	29-32	14	6	osada	NOW
397	Witkowo	29-32	15	7	punkt osadniczy	NOW
398	Witkowo	29-32	16	8	osada punkt osadniczy punkt osadniczy	HA/LAT OR -
399	Witkowo	29-32	17	9	śląd osadniczy śląd osadniczy	HA/LAT PSR

					śląd osadniczy	NOW
400	Witkowo	29-32	18	10	punkt osadniczy	NOW
401	Witkowo	29-32	19	11	śląd osadniczy	EK
402	Witkowo	29-32	20	12	osada	NOW
403	Witkowo	29-32	21	13	punkt osadniczy	NOW
404	Witkowo	29-32	22	14	śląd osadniczy	HA/LAT
405	Witkowo	29-32	23	15	śląd osadniczy	KPOM
406	Witkowo	29-32	24	16	śląd osadniczy	OR
407	Witkowo	29-32	25	17	śląd osadniczy punkt osadniczy	OR NOW
408	Witkowo	29-32	26	18	śląd osadniczy śląd osadniczy	EK HA/LAT
409	Witkowo	29-32	27	19	śląd osadniczy punkt osadniczy	PSR NOW
410	Witkowo	29-32	28	20	śląd osadniczy śląd osadniczy	HA/LAT PSR
411	Witkowo	29-32	29	21	śląd osadniczy śląd osadniczy	HA/LAT PSR
412	Witkowo	29-32	30	22	śląd osadniczy	PSR
413	Witkowo	29-32	31	23	śląd osadniczy	EK
414	Witkowo	29-32	32	24	śląd osadniczy śląd osadniczy	PS NOW
415	Witkowo	29-32	33	25	śląd osadniczy	OR
416	Witkowo	29-32	34	26	śląd osadniczy	HA/LAT
417	Witkowo	28-32	9	24	punkt osadniczy	PSR
418	Zamarte	27-33	1	7	cmentarzysko	KPOM
419	Zamarte	27-33	2	8	osada	NOW
420	Zamarte	27-33	3	9	śląd osadniczy śląd osadniczy śląd osadniczy	NE? KPOM ?
421	Zamarte	27-33	4	10	śląd osadniczy śląd osadniczy	KPOM PRADZIEJE
422	Zamarte	27-33	5	11	śląd osadniczy punkt osadniczy	EB PSR/NOW

423	Zamarte	27-33	6	12	śląd osadniczy osada	KW PSR/NOW
424	Zamarte	27-33	7	13	punkt osadniczy	PSR/NOW
425	Zamarte	27-33	8	14	śląd osadniczy śląd osadniczy	EK KW
426	Zamarte	27-33	9	15	punkt osadniczy	PSR/NOW
427	Zamarte	27-33	10	16	punkt osadniczy	NOW
428	Zamarte	27-33	11	17	śląd osadniczy punkt osadniczy	KPOM? NOW
429	Zamarte	27-33	12	18	śląd osadniczy	KPOM
430	Zamarte	27-33	13	19	śląd osadniczy	KPOM
431	Zamarte	27-33	14	20	śląd osadniczy śląd osadniczy śląd osadniczy	EK KW PSR?
432	Zamarte	27-33	15	21	śląd osadniczy punkt osadniczy	KPOM NOW
433	Zamarte	27-33	16	22	śląd osadniczy punkt osadniczy	KW? WSR
434	Zamarte	27-33	17	23	punkt osadniczy	NOW
435	Zamarte	28-33	18	1	śląd osadniczy	PSR
436	Zamarte	28-33	19	2	śląd osadniczy	NOW
437	Zamarte	28-33	20	3	śląd osadniczy	PSR/NOW